

LÄHISUHDEVÄKIVALTA PANDEMIAN VARJOSSA

Yhteiskunnallisen kriisitilanteen vaikutuksia lähisuhdeväkivaltaa kokevien avunsaannin mahdollisuuksiin

Hanna Mielismäki
Pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Sosiaalitieteiden laitos
Sosiaalityö
Lokakuu 2021

Turun yliopiston laaturjärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

MIELISMÄKI HANNA: Lähisuhdeväkivalta pandemian varjossa. Yhteiskunnallisen kriisitilanteen vaikutuksia lähisuhdeväkivaltaa kokevien avunsaannin mahdollisuuksiin.

Pro gradu -tutkielma 78 s., 4 liites. Sosiaalityö, lokakuu 2021.

Tutkielma käsittelee lähisuhdeväkivaltaa kokevien avunsaannin mahdollisuuksia COVID-19-pandemian aikana. Työn lähtökohtana on, että yhteiskunnalliset kriisit lisäävät väkivallan riskiä. Koronavirusepidemian hallintaan liittyvät yhteiskunnalliset rajoitustoimet ovat kaventaneet yksilöiden toimintaympäristöä kotioloihin, joka on lähisuhdeväkivallan tyypillinen konteksti. Samaan aikaan rajoitukset ovat kohdistuneet julkisten palvelujen saatavuuteen ja auttamisjärjestelmään. Tutkielmassa analysoidaan väkivaltatyöntekijöiden näkemyksiä siitä, miten yhteiskunnallinen kriisi on vaikuttanut turvakotien ja väkivaltatyön avopalvelujen asiakkaiden tilanteisiin sekä mahdollisuuksiin hakeutua avun piiriin ja saada tarvitsemaansa tukea palvelujärjestelmältä. Epidemian hallintaan liittyvät rajoitustoimet luovat tähän erityisen jännitteen yksilön oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Tutkimustehtävää ohjaa rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön viitekehys. Työn tarkoituksena on tunnistaa ja tuoda näkyväksi tekijöitä, jotka ovat heikentäneet yksilön asemaa ja tämän oikeutta yhteiskunnan palveluihin. Tarkastelun kohteina ovat yksilön toimintamahdollisuudet ja toimintakyky sekä palvelujärjestelmän rakenteet ja käytännöt. Tutkimusaineisto koostuu kahdeksasta fokusryhmähaastattelusta, joihin on osallistunut yhteensä 27 turvakotien ja väkivaltatyön avopalvelujen kriisi- ja väkivaltatyön asiantuntijaa. Aineisto on kerätty tammi–huhtikuun 2021 aikana Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Tampereen yliopiston ja Turun yliopiston yhteisessä Koronaepidemian vaikutukset lähisuhdeväkivallan kokemuksiin ja palveluiden käyttöön (KOVÄ) -tutkimushankkeessa. Analyysimenetelmänä käytetään teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.

Väkivaltatyöntekijöiden näkemysten perusteella lähisuhdeväkivaltaa kokevien mahdollisuudet hakeutua avun piiriin ja saada tarvitsemaansa tukea palvelujärjestelmältä ovat vaikeutuneet pandemian aikana. Yksilöiden toimintakyky ja toimintamahdollisuudet ovat heikentyneet kriisitilanteen luoman paineistetun arjen ja väkivallan sosiaalisen kontrollin vaikutuksesta. Tuloksissa korostuu väkivaltaa kokevien oman sosiaalisen verkoston merkitys ensisijaisena tukena sekä sen haavoittuvuus epidemian rajatessa sosiaalista kanssakäymistä. Virallisen tuen piirissä palvelujen karsiminen on estänyt tai hidastanut erityisesti peruspalveluihin pääsyä. Rakenteellisena ongelmana näyttäytyy asiakkaiden tilanteiden koordinaation puute, mikä on vähentänyt myönteisten siirtymien mahdollisuuksia peruspalvelujen ja väkivaltaerityisten palvelujen välillä. Etäpalveluihin siirtyminen taas on vähentänyt palveluammattilaisten mahdollisuuksia havaita väkivallan merkkejä yksilöiden tilanteissa. Palvelukohtamisissa väkivallan puheeksi ottamisen puute on vähentänyt ohjautumista tuen piiriin ja väkivaltaerityisiin palveluihin. Tuloksissa kuvastuu väkivaltatyöntekijöiden huoli siitä, että pandemia vie liikaa huomiota lähisuhdeväkivaltaa kokevien avuntarpeilta. Avunsaannin mahdollisuuksia kapeuttavat rakenteet ja käytännöt näyttävät eriarvoistavina. Ne heikentävät lähisuhdeväkivaltaa kokevan asemaa avunhakijana sekä tämän oikeutta julkisiin palveluihin, psykososiaaliseen hyvinvointiin ja fyysiseen koskemattomuuteen. Tämä mahdollistaa väkivallan ja inhimillisen kärsimyksen jatkumisen, minkä seuraukset voivat olla vakavia.

Tutkimustulokset tuovat näkökulmia palvelujen kehittämiseen esimerkiksi palvelujärjestelmän toimintojen resursoinnissa, kohdentamisessa, palvelumuodoissa ja henkilökohtaisissa vuorovaikutustilanteissa. Avun hakemiseen ja avun saamiseen liittyvät riskit pandemian kaltaisen yhteiskunnallisen kriisin aikana on tärkeä tunnistaa ja näin taata yksilöille se perustuslaillinen oikeus sosiaaliseen turvallisuuteen, mikä hyvinvointivaltion lupauksiin kuuluu.

Asiasanat: COVID-19, eriarvoisuus, lähisuhdeväkivalta, oikeudenmukaisuus, palvelujärjestelmä, rakenteellinen sosiaalityö, väkivaltatyö

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LÄHISUHDEVÄKIVALTA MONIULOTTEISENA ILMIÖNÄ.....	5
2.1	YHTEISKUNNALLINEN, KANSANTERVEYDELLINEN JA SOSIAALINEN ONGELMA.....	7
2.2	LÄHISUHDEVÄKIVALTA JA PALVELUJÄRJESTELMÄ	12
2.3	RAKENTEELLINEN OIKEUDENMUKAISUUSTYÖ NÄKÖKULMANA	14
2.3.1	Rakenteiden ja käytännön välisiä kamppailuja.....	16
2.3.2	Rakenteellinen väkivalta ja sosiaalinen epäoikeudenmukaisuus	19
3	PANDEMIA JA LÄHISUHDEVÄKIVALTA.....	22
3.1	YHTEISKUNNALLISET KRIISIT LISÄÄVÄT VÄKIVALLAN RISKIÄ	22
3.2	PIIKKEJÄ VÄKIVALTATILASTOISSA.....	22
3.3	AVUNTARVE KASVAA	24
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	26
4.1	TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	26
4.2	TIETEENFILOSOFISENA LÄHESTYMISTAPANA SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI	27
4.3	TUTKIMUSAINEISTONA VÄKIVALTATYÖNTEKIJÖIDEN FOKUSRYHMÄHAASTATELUT	29
4.4	METODINA TEORIAOHJAAVA SISÄLLÖNANALYYSI	31
4.5	ANALYYSIPROSESSI.....	32
4.6	TUTKIMUKSEN EETTISYYS	37
5	VÄKIVALTATYÖNTEKIJÖIDEN KÄSITYKSIÄ LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN KOKEVIEN AVUNSAANNIN MAHDOLLISUUKSISTA PANDEMIAN AIKANA.....	42
5.1	YKSILÖN MAHDOLLISUUSRAKENTEET	42
5.1.1	Toimintakyky	42
5.1.2	Toimintamahdollisuudet	45
5.2	PALVELUJÄRJESTELMÄN RAKENTEET JA KÄYTÄNNÖT	48
5.2.1	Järjestelmätaso	48
5.2.2	Henkilötaso.....	52
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	56
6.1	ERiarvoiset toimintamahdollisuudet	57
6.2	ERiarvoistavat rakenteet ja käytännöt.....	60
6.3	POHDINTA	64
	LÄHDELUETTELO	68
	LIITE 1. HAASTATELURUNKO	79

TAULUKOT

Taulukko 1. Alkuperäisestä ilmaisusta luokitteluihin.....	34
Taulukko 2. Kategorioiden muodostuminen yksilön elämäntilanteesta	35
Taulukko 3. Kategorioiden muodostuminen palvelujärjestelmästä.....	36

KUVIOT

Kuvio 1. Yksilön myönteisten siirtymien sulkeumia. Koronaviruspandemian aiheuttamien yhteiskunnallisten rajoitustoimien vaikutuksia yksilön mahdollisuuksiin hakeutua ja päästä avun piiriin.....	37
---	----

1 JOHDANTO

Suomalainen hyvinvointivaltio perustuu muun muassa kansalaisten lakiin perustuviin oikeuksiin ja vahvaan julkiseen sektoriin (Rajavaara 2014, 146). Yhteiskunnan keskeisiä toimintaperiaatteita ovat kansanvaltaisuus, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus. Sosiaalinen turvallisuus on yksi suomalaisen yhteiskunnan keskeisistä poliittisista arvoista (Hämäläinen & Niemelä 2014, 84–88). Miten tämä toteutuu yhteiskunnallinen kriisin aikana? Onko elämässään riskitilanteissa olevilla yksilöillä Suomen perustuslaissa (PL 731/1999, 19.3 §) luvattua turvaa riittävästä ja asianmukaisista palveluista?

Vuoden 2019 lopulla Kiinasta lähti lentomatkustajien mukana leviämään uusi virus, SARS-CoV-2 (koronavirus), joka tuli vaikuttamaan koko maailmaan monin tavoin. Maailman terveysjärjestö WHO julisti 11.3.2020 koronaviruksen aiheuttaman epidemian pandemiaksi. Hallitukset joutuivat rajoittamaan ihmisten sosiaalista elämää ennen näkemättömällä laajuudella. Käsitteestä *lockdown* tuli tunnettu, kun useat maat joutuivat asettamaan tiukkoja rajoituksia matkustamiselle, sosiaaliselle kanssakäymiselle ja pääsille julkisiin tiloihin. Maiden ja alueiden tilanteet erosivat toisistaan. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa, Yhdysvalloissa ja Italiassa lockdownit olivat rankempia kuin Suomessa annetut liikkumis- ja kokoontumisrajoitukset.

Suomessa astui 16.3.2020 voimaan valmiuslaki, jonka tarkoituksena oli ”poikkeusoloissa suojata väestöä sekä turvata sen toimeentulo ja maan talouselämä, ylläpitää oikeusjärjestystä, perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä turvata valtakunnan alueellinen koskemattomuus ja itsenäisyys” (STM 2020). Tämä tuli läpäisemään koko yhteiskunnan toimintoja vaikuttaen oleellisesti perheiden arkirutiineihin, sosiaalisiin suhteisiin, työntehtäviin, palvelujen saatavuuteen, harrastusmahdollisuuksiin ja julkisten tilojen aukioloihin. Pelko, epävarmuus ja hallinnan tunteen väheneminen ovat vahvoja tunteita. Tutkimusten mukaan nämä voivat olla laukaisevia tekijöitä väkivallalle. Tutkimukset osoittavat, että lähisuhdeväkivalta lisääntyy yhteiskunnallisten kriisien aikana. (Esim. Campbell 2020; Peterman, Potts, O’Donnell, Thompson, Shah, Oertelt-Prigione & van Gelder 2020.)

Perheet ovat olleet kotioloissa pitkän aikaa samalla kun valtakunnallinen ilmapiiri on ollut epätietoinen. Tällainen luo turvattomuutta ja näköalattomuutta. Uuden edessä myös valtiolta on hakenut koko ajan uusia ratkaisuja, välillä epäonnistuen ja välillä onnistuen. Työpaikkojen ja yritystoiminnan menetykset ovat luoneet taloudellista epävarmuutta. Rahahuolet ja tukiverkostojen puute voivat pahentaa jännitteitä kotona (esim. Campbell 2020). Nämä kaikki tekijät ovat tutkijoiden mukaan riskejä lähisuhdeväkivallalle (mt.).

Yksityisen ja julkisen raja on piirtynyt selkeämmäksi, tarkkailun alaiseksi. Eristyneisyys kotona tarkoittaa eristyneisyyttä tukiverkostosta. Julkisia palveluja on rajoitettu, mutta samalla tuen tarve kotona on voinut jopa kasvaa. Monille koronavirusta vaarallisempi on saattanut olla se kaikkein läheisin ihminen kotona. *Stay home, save lives* – laajasti käytetty iskulause maailmalla pandemian aikana – oli tarkoitettu suojaamaan ihmisiä virukselta, ulkopuoliselta uhalta. Tämä iskulause osoittautui kuitenkin paradoksaaliseksi, kun huomio kiinnittyi lähisuhdeväkivallan uhreihin, joille kodista saattoi muodostua ansa. (Esim. Campbell 2020; Evans, Lindauer & Farrell 2020; Viero, Montisci, Kustermann & Cattaneo 2021.) Tutkijat ovatkin herätelleet kysymystä siitä, onko pandemian sisälle kehkeytynyt varjopandemia (Viero ym. 2021).

Koronaviruspandemia on terveyskriisin lisäksi myös sosiaalinen kriisi. Sosiaali- ja terveyspalveluiden tarve on lisääntynyt huomattavasti, mutta samanaikaisesti kiireettömiin palveluihin käytettävissä olevat resurssit ovat vähentyneet. Pandemia voidaan nähdä kriittisenä käännekohtana palvelujärjestelmän toimivuudelle. (Vrt. SOSTE 2020; 2021.) Tilanne on sikäli erikoinen, että myös ammattihenkilöstö elää todeksi samaa kriisiä kuin autettavat. Tämä luo haavoittuvuutta palvelujärjestelmään. (Lastensuojelun keskusliitto 2020.) Kansallisista strategioista ja kehityshankkeista huolimatta Suomessa ei ole vakiintunutta lähisuhdeväkivallan palvelujärjestelmää. Palvelut vaihtelevat myös alueittain. (Vrt. Husso, Notko, Virkki, Holma, Laitila & Siltala 2020.) Sosiaalihuoltolain (SHL 1301/2014) 11 § velvoittaa julkista sektoria järjestämään sosiaalipalveluja ”lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen”. Tältä työltä puuttuu kuitenkin koordinaatio ja jatkuvuus (Husso ym. 2020; Nousiainen & Pentikäinen 2017, 57).

Tässä opinnäytetyössä tarkastelen kriittisesti sitä, miten koronaviruspandemia on vaikuttanut lähisuhdeväkivaltaa kokevien mahdollisuuksiin saada apua ja tukea elämäntilanteeseensa palvelujärjestelmän piiristä. Yhteiskunnallisesti poikkeavan tilanteen tutkimus on tarpeellista varautumista mahdollisiin tuleviin kriiseihin; tieteellinen tutkimus vahvistaa sosiaalihuollon toimintaedellytyksiä (Hämäläinen & Niemelä 2014, 99). Sosiaalipalvelujen rooli lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa ja tuen järjestämisessä on tärkeä. Yhteiskunnallinen huoli kohdistuu muun muassa siihen, miten epidemia vaikuttaa perheiden arkeen, vanhempien jaksamiseen ja lähisuhdeväkivallan esiintymiseen perheissä.

Käytän tutkimusaineistona Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Tampereen yliopiston ja Turun yliopiston yhteisessä Koronaepidemian vaikutukset lähisuhdeväkivallan kokemuksiin ja palveluiden käyttöön (KOVÄ) -tutkimushankkeessa tammi-huhtikuun 2021 aikana kerättyjä fokusryhmähaastatteluja. Informanteina on turvakotien ja väkivaltatyön avopalvelujen väkivalta- ja kriisityöntekijöitä. Työntekijähaastattelut tarjoavat asiantuntijoiden laaja-alaisen näkemyksen väkivaltatyötä tekevän organisaation viitekehityksessä. Alastalon ja Åkermanin (2010) mukaan asiantuntijoiden haastattelu on perusteltua, kun tutkimuksen kohteena on laaja lähihistorian prosessi ja halutaan tunnistaa kriittisiä tekijöitä. Tutkimuksen yhteiskunnallista merkittävyyttä ilmentää eduskunnan myöntämä lisämäärärahaa pandemian yhteiskunnallisten vaikutusten tutkimiseen.

Analysoin aineistoa laadullisella tutkimusotteella. Tutkin kriisi- ja väkivaltatyöntekijöiden käsityksiä ja kokemuksia siinä elämismaailmassa, jossa he paikantuvat väkivaltatyössä asiakkaiden parissa sekä osana laajempaa toimintaympäristöä ja yhteiskunnan palvelujärjestelmää. Tulkitsen tieteenfilosofisen lähestymistapani sosiaalisesti konstruktionismiksi. En tavoittele aineistostani objektiivista totuutta vaan ymmärrän informanttien tuottaman asiantuntijatiedon rakentuvan heidän kontekstiinsa sidotuista subjektiivisista todellisuudenkäsityksistään, kulttuurisista tulkinnoistaan ja merkitystenannoistaan. Tutkimusmetodina käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jonka avulla pyrin saamaan perustietoa ilmiön olemuksesta antaen tiettyjen teoreettisten kytkeiden vaikutusta analyysiini.

Tarkastelen tutkimusaiheittani rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön näkökulmasta. Oikeudenmukaisuustyö on olennainen näkökulma tarkasteltaessa lähisuhdeväkivaltaa kokevan yksilön asemaa, koska se tuo näkyväksi yksilön avuntarpeita suhteessa yhteisiin, kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin sekä pyrkii tunnistamaan syrjiviä käytäntöjä palvelujärjestelmässä (ks. Pohjola 2017; Hurtig, Nikupeteri & Laitinen 2017). Sosiaalityöllä on ammattieettisen ohjeistuksen mukaisesti velvollisuus edistää yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta ja vastustaa epäoikeudenmukaisia toimintatapoja (Talentia 2017). Tähän kytkeytyy olennaisena osana myös yksilön toimintamahdollisuudet, joita tarkastelen hyvinvointivaltion palvelujärjestelmän kehityksessä. Miten väkivaltaa kokevan oikeus saada apua ja tukea tilanteeseensa toteutuu institutionaalisessa viitekehityksessä, yksityisen ja julkisen yhdyspinnalla, jossa käydään erilaisia neuvottelu- ja sosiaalisen todellisuuden luonteesta, ihmisen elämäntilanteesta?

2 LÄHISUHDEVÄKIVALTA MONIULOTTEISENA ILMIÖNÄ

Väkivalta on ilmiönä monitasoinen. Siinä yhdistyy yksilön, perheen, sosiaalisten suhteiden, ympäröivän kulttuurin ja yhteiskunnallisten tekijöiden kerrostunut vaikutus. Väkivalta on ihmisoikeuskysymys ja universaali ongelma, jolla on voimakas vaikutus väkivallan kohteisiin, heidän läheisiinsä ja yhteisöihin. Euroopan unionin perusoikeuskirjan 1 artiklan mukaan ihmisarvo on loukkaamaton ja sitä on kunnioitettava ja suojeltava (Euroopan unionin perusoikeuskirja 2012/C 326/02). Suomen perustuslain (731/1999) 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Väkivallaksi nimeäminen tai luokittelu on arvottavaa ja sisältää moraalisen kannanoton. Nimeäminen on myös poliittista. Väkivallaksi nimeäminen on kulttuurisen neuvottelun tulosta, yhteisesti jaettu normi siitä, mikä yhteiskunnassa on hyväksyttävää. (Ronkainen 2017, 19–21.) Väkivalta on tahallista toimintaa, joka aiheuttaa tai on aiheissa aiheuttaa fyysistä, psyykkistä, seksuaalista tai emotionaalista kärsimystä kohteelleen. Väkivalta on vallan väärinkäyttöä, alistamista ja toisen ihmisen hallitsemista – kontrollia. Tekijä omii oikeuden määrittellä todellisuutta ja sen, mikä on hyväksyttävää. (Esim. Bildjuschkin, Ewalds, Hietamäki, Kettunen, Koivula, Mäkelä, Nipuli, October, Peltonen & Siu-kola 2020; Hurtig ym. 2017, 254.) Ronkaisen (2017, 21) mukaan väkivalta voidaan käsitellä sosiaalisen kontrollin äärimmäiseksi muodoksi.

Lähisuhdeväkivalta kohdistuu läheiseen henkilöön, kuten nykyiseen tai entiseen kumpuniin, lapseen tai lähisukulaiseen. Tyypillisintä on puolisoitten välinen väkivalta, jossa mies on väkivallan tekijä ja nainen kohde (Nyqvist 2001). Lähisuhdeväkivallan eri muotoja ovat esimerkiksi fyysinen, henkinen, seksuaalinen, taloudellinen ja digitaalinen väkivalta sekä erotilanteen jälkeinen vaino. Lähisuhdeväkivallan lähikäsitteitä ovat *parisuhdeväkivalta* ja *perheväkivalta*. (Esim. Bildjuschkin ym. 2020; Schumacher, Coffey, Norris, Tracy & Clements 2010.) Perheväkivalta kuvaa käsitteenä sitä, että vaikka väkivalta kohdistuisi vain yhteen perheenjäseneseen, niin teon katsotaan vaikuttavan koko perheeseen ja altistavan koko perhettä väkivallalle.

Naisiin kohdistuva väkivalta on tyypillisesti lähisuhdeväkivaltaa, ja sitä pidetään yhtenä vakavimmista sukupuoleen perustuvista ihmisoikeusloukkauksista (ks. Nousiainen & Pentikäinen 2017, 55, 64). Naiset ja tytöt ovat miehiä alttiimpia sukupuoleen perustuvalla väkivallalla (Piispa & Heiskanen 2017). Ronkainen (2017, 29) tuo esiin, että kaikissa suorana, interpersoonallisen väkivallan muodoissa tekijänä on tyypillisesti mies, mutta poikkeuksena tästä on omiin lapsiin kohdistuva väkivalta, joissa naiset ovat yhtä lailla tekijöinä. Aikuisista, vuonna 2019 viranomaisten tietoon tulleista perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreista 76,8 prosenttia oli naisia (Tilastokeskus 2020). Tilastot osoittavat naisten kärsivän merkittävästi miehiä enemmän lähisuhdeväkivallan psyykkisistä seurauksista. Lievemmat lähisuhdeväkivallan kokemukset lyhyellä aikajänteellä näyttävät sekä miehillä että naisilla samanlaisina eli kumpikin näyttäytyy sekä uhreina että tekijöinä. Sukupuoli alkaa näyttäytyä aikajänteen pidetessä: naiset kokevat pidemmällä aikajänteellä tarkasteltuna yhä vakavampaa lähisuhdeväkivaltaa. Väkivallan yleisyyttä kuvaavien tilastojen valossa voi saada vaikutelman, että naisten ja miesten kokema väkivalta olisi symmetristä. Pitää ottaa huomioon, että nainen tyypillisesti fyysisesti heikompana on fyysisesti alisteisessa suhteessa mieheen, ja väkivallan seuraukset voivat näin olla myös vakavampia. (Piispa & Heiskanen 2017.)

Fyysinen väkivalta on esimerkiksi potkimista, lyömistä tai ravistelemista (Keiski 2018). Tämä pystytään usein kätkemään katseilta iskujen kohdistuessa esimerkiksi käsiin, vatsaan tai selkään. *Seksuaalinen väkivalta* on seksuaaliseen tekoon pakottamista. Tämä voi esiintyä esimerkiksi yhdessä fyysisen väkivallan kanssa. Se voi myös olla osa alistavaa henkistä väkivaltaa, esimerkiksi seksuaalisten ominaisuuksien arvostelua tai seksuaalista kanssakäymistä muiden kumppanien kanssa. (Nyqvist 2001.)

Taloudellinen väkivalta ilmenee taloudellisena hyväksikäyttönä, puolison rahojen kontrollina tai riistona (esim. Nyqvist 2001, 16). Kaittilan (2017, 83) mukaan taloudellisen väkivallan kohteena oleva yksilö kokee usein myös fyysistä ja henkistä väkivaltaa. Kaittila (mt.) toteaa, että lähisuhdeväkivaltaa kokevan yksilön on vaikea irtautua väkivaltaisesta suhteesta tyypillisesti juuri rahan vuoksi. Taloudellinen väkivalta vaikuttaa myös lasten elämään esimerkiksi lapsiperheköyhyytenä, jos taloudellisen väkivallan tekijä käyttää perheen varoja esimerkiksi riippuvuusongelmaan (ks. Kaittila 2017, 98; Nyqvist 2001, 16).

Henkinen tai emotionaalinen väkivalta on väkivallan muodoista yleisin (Lidman 2015, 28). Se on myös tutkimusten mukaan fyysistä väkivaltaa tuhoavampaa (Nikupeteri 2016, 55; Pohjoisvirta 2014). Lähisuhdeväkivallasta tekee erityisen herkän alueen juuriksi, että väkivalta tapahtuu toisilleen läheisten ihmisten kesken (esim. Lidman 2015, 57). Syyttäminen, nöyryyttäminen, pelottelu, eristäminen ja hyljeksintä ovat esimerkkejä henkisen väkivallan muodoista. Jatkuva väkivallan uhan, pelon ja kontrollin ilmapiiressä eläminen on hyvinvointia rapauttavaa. (Keiski 2018; Notko 2011; Nyqvist 2001.) Koronavirusepidemia ja siihen liittyvät rajoitustoimet ovat tuoneet lähisuhdeväkivallan ilmiön äärellä esiin nimenomaan kontrollin ja eristämisen problematiikan.

Lähisuhdeväkivallan kokemus sijoittuu ihmisten välisiin suhteisiin, joissa tekijä käyttää valtaa väärin ja pyrkii hallitsemaan toista osapuolta (Hurtig ym. 2017, 254). Väkivalta osuu ihmisyyden ytimeen. Henkisen ja emotionaalisen väkivallan resurssina toimii ihmisyyden relationaalinen luonne. (Ronkainen 2017, 22–24.) Kainulaisen (2016, 96, 115) mukaan ihmisyyden toteutuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa; ihminen tarvitsee turvallisen sosiaalisen ympäristön sekä vuorovaikutussuhteita ollakseen toimintakykyinen, terve ja hyvinvoiva. Saari (2016, 11) toteaa sosiaalisten suhteiden olevan yksilön todellinen perusturva. Koronavirusepidemia on asettanut tämän perusturvan koetukselle.

2.1 YHTEISKUNNALLINEN, KANSANTERVEYDELLINEN JA SOSIAALINEN ONGELMA

Yhteiskunnallinen ongelma

Gagen (2005) mukaan lähisuhdeväkivalta on ymmärretty sosiaalisesti ja yhteiskunnalliseksi ongelmaksi vasta viime aikoina; ilmiö kohtaa edelleen vastustusta ja sivuuttamista. Lähisuhdeväkivalta koskettaa kaikkia maita, kulttuureja, sukupuolia, ikäryhmiä ja sosioekonomisia luokkia (Evans ym. 2020). Lähisuhdeväkivalta on maailmanlaajuisesti vakava yhteiskunnallinen, kansanterveydellinen ja sosiaalinen ongelma (Amnesty International 2021; Husso ym. 2020; Piispa & Heiskanen 2017; Schumacher ym. 2010; Suomen YK-liitto 2017; WHO). Se aiheuttaa yhteiskunnalle kustannuksia muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen, poliisitehtävien ja oikeuskäsittelyjen muodossa sekä poissaoloina työelämästä (EIGE 2014; Husso ym. 2020).

Suomi on EU:n jäsenmaiden keskeisessä vertailussa Euroopan väkivaltaisimpia maita naisille. Noin 30 prosenttia suomalaisista naisista on kokenut lähisuhdeväkivaltaa. (FRA 2014, 28.) Viranomaisten tietoon tulee vain pieni osa rikoksista. Suomessa naisten kuolleisuus lähisuhdeväkivallan seurauksena on verrattain pientä. Henkirikoksia tehdään Suomessa kuitenkin keskimertoa enemmän kuin monessa muussa Länsi-Euroopan maassa. Suurin riskiryhmä on tällöin nuoret miehet. (Piispa & Heiskanen 2017.)

Muihin länsimaihin verrattuna Suomen rooli väkivallan torjunnassa on poikkeuksellinen, kun ottaa huomioon Suomen edistyksellisyyden esimerkiksi tasa-arvon, koulutuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon saralla. Rikoslaki on uudistunut hitaasti verrattuna muihin EU:n vanhoihin jäsenvaltioihin, ja väkivallan vastaiset toimet ovat olleet vaatimattomia, mistä Suomi on saanut toistuvaa kritiikkiä kansainvälisiltä ihmisoikeuksien valvontaelimiltä. (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 57–58; Pohjoisvirta 2014; Ronkainen 2017, 57.) Suomessa on kestänyt pitkään tunnustaa perheessä tapahtuva väkivalta rikokseksi. Nousiainen ja Pentikäinen (2017, 65) tuovat esiin, että naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on tyypillisesti käsitelty sosiaalisena tai perheen sisäisenä ongelmana eikä rangaistavana tekona (ks. myös Ronkainen 2008, 395). Vasta 1990-luvulla lähisuhdeväkivallan ilmiöön alettiin vastata toimenpiteillä (Husso ym. 2020). Vuonna 2011 pahoinpitelyn lievätkin muodot perheen sisällä tulivat yleisen syytteen alaisiksi (Rikoslaki 39/1889, 21.16 §).

Kansanterveydellinen ongelma

Lähisuhdeväkivallalla on kohteelleen vakavia fyysisiä ja psyykkisiä seurauksia post-traumaattisesta stressistä jopa hengen menettämiseen. Lähisuhdeväkivalta vähentää yksilön toimintakykyä sekä lisää tämän sosiaalista eristäytymistä ja mielenterveysongelmia, kuten masennusta ja ahdistusta. Lähisuhdeväkivalta lisää inhimillistä kärsimystä. (Bouillon-Minois, Clinchamps & Dutheil 2020; Campbell 2002; Coker, Davis, Arias, Desai, Sanderson & Brandt 2002; EIGE 2014; Husso ym. 2020; Keiski 2018; Piispa & Heiskanen 2000.) Nyqvistin (2001) mukaan henkisen väkivallan tyypillisiä psyykkisiä oireita ovat masentuneisuus, ahdistuneisuus ja itsetunnon lasku, mikä selittää väkivallan piiristä irtautumisen haastavuutta. Koronavirusepidemia ja siihen liittyvien rajoitustoi-

mien aiheuttama sosiaalinen eristyneisyys ovat tuoneet lisähaasteita väkivallan piiristä irtautumiseen edes hetkellisesti esimerkiksi ystävien tai sukulaisten luo.

Väkivalta vaikuttaa koko perheeseen – myös niihin, joihin ei suoraan kohdistu väkivaltaa. Lapset altistuvat väkivallalle myös silloin, kun eivät näe sitä. Vanhempien välinen väkivalta voi aiheuttaa lapsille turvattomuutta ja huolenpidon puutetta. (Bardy 2013, 73.) Hautanen (2010, 42–43) tuo esiin käsitteen ’hiljaiset uhrin’. Hän mainitsee väkivallalle altistumisesta monia negatiivisia vaikutuksia, kuten kognitiiviset, emotionaaliset ja sosiaaliset ongelmat. Haapasalo (2005) tuo esiin tutkimusnäyttöä siitä, että väkivallalle altistuminen voi aiheuttaa samankaltaisia häiriöitä tunne-elämässä ja käyttäytymisessä kuin väkivallan kokeminen. Väkivallalle altistuminen voi mallioppimisen kautta johtaa aikuisiällä aggressiiviseen käyttäytymiseen ja ylisukupolviseen väkivallan jatkumoon (Schulman 2004).

Väkivalta altistaa psyykkiselle traumatisoitumiselle (Pohjoisvirta 2014; Ronkainen 2008). Väkivaltaa kokenut voi kauan tapahtuman jälkeenkin – ilman yhteyttä alkuperäiseen tapahtumaan – elää tilannetta uudelleen ikään kuin tämä tapahtuisi juuri samaisena hetkenä. Suokas-Cunliffe ja van der Hart (2006) tuovat esiin eron traumojen luonteessa, kun vertaa lähisuhdeväkivallan ja ulkoisen katastrofin aiheuttamaa traumaa. Lähisuhhteessa traumatisoituminen aiheuttaa vaurion lapsen kiintymyssuhteessa, mikä vaikuttaa lapsen persoonallisuuden kehitykseen. Kun lapselle läheinen aikuinen, jolta lapsi hakee turvaa, on lapselle samalla vahingollinen, niin lapsen usko ihmisiin ja elämään saattaa vaurioitua pysyvästi. (Mt.)

Suokas-Cunliffe ja van der Hart (2006) esittävät rakenteellisen dissosiaatioteorian, jonka mukaan persoona voi jo yhdenkin traumaattisen tapahtuman jälkeen jakautua tavallista elämäänsä jatkavaan normaaliin osaan ja toisaalta traumaa kantavaan emotionaaliseen osaan. Normaali persoonan osa suorittaa oleellisia päivittäisiä rutiineja, kuten koulunkäyntiä ilman yhteyttä traumaan tai siihen liittyviin tunteisiin. Emotionaalinen osa taas voi oirehtia määrittelemättömillä tavoilla, joita sosiaali- ja terveydenhuolto ei pysty diagnosoimaan tai kategorisoimaan. Aikuisena traumamuisto lapsuudesta, kuten altistuminen väkivallalle tai kykenemättömyys puolustautua itse väkivallalta, voi aktivoitua yllättävissä tilanteissa. Aikuinen voi silti olla normaalissa persoonan osassaan tietämä-

tön traumaistaan. (Suokas-Cunliffe & van der Hart 2006.) Tämä haastaa palvelujärjestelmän ammattilaisia tunnistamaan trauman ja väkivallan olemassaoloa asiakkaan elämäntilanteessa, tarjoamaan käsitteitä sosiaalisen todellisuuden jäsentämiseen ja ohjaamaan asiakasta erityisen tuen, esimerkiksi väkivaltaerityisten palvelujen piiriin.

Lähisuhdeväkivallassa on aina läsnä pelko, häpeä ja arvottomuuden tunne. Häpeää omasta tilanteesta ja häpeää omasta riittämättömyydestä tehdä asialle jotain. Häpeäherkkyys on yksi emotionaalisen väkivallan seurauksista. (Keiski 2018.) Scheff ja Starrin (2002) puhuvat häpeästä emotiona, jossa yksilö näkee itsensä kielteisesti toisen ihmisen silmin – ihminen ei onnistu näyttäytymään kelvollisena ”yleistetyn toisen” silmissä. Yhteiskunnan vallitsevat ryhmät voivat ylläpitää puhetta, jossa tarvitsevuus on häpeällistä. Häpeäleimattu yksilö tyypillisesti omaksuu hallitsevien ryhmien asenteen ja saattaa tämän johdosta pidättäytyä vuorovaikutuksesta. Näin yhteiskunnallinen asenneilmasto menee yksilön ”ihon alle” sosiaalisena kipuna, kuten Saari (2015) ilmaisee, ja jalostuu siitä mahdollisiksi sosiaalisiksi ongelmiksi.

Sosiaalinen ongelma

Hyvinvointivaltiossa hyvinvointinäkökulma on vallitseva määriteltäessä sosiaalisia ongelmia. Sosiaalinen ongelma nähdään hyvinvoinnin puuttumisena, minkä esimerkiksi taloudellinen, sosiaalinen tai psyykinen kriisitilanne luo. Mooneyn, Knoxin ja Schachtin (2013, 37) mukaan jokainen sosiaalinen ongelma vaikuttaa yksilön fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiin. Yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat myös hyvinvointiin, ja toisaalta hyvinvointia uhkaavat ilmiöt voivat johtaa yhteiskunnallisiin muutoksiin (mt.). Koronavirusepidemia on hyvinvointia uhkaava yhteiskunnallinen muutos, mikä osaltaan voi johtaa sosiaalisiin ongelmiin, kuten lähisuhdeväkivallan lisääntymiseen.

Sosiaalinen ongelma voi näyttäytyä yksilöstä johtuvana. Taustalla voi kuitenkin olla yhteiskunnan rakenteelliseen tilaan perustuva syy, jonka vuoksi yksilö on ongelmallisessa tilanteessa. Yhteiskunnalliset mekanismit voivat myös tuottaa psyykkistä haavoittuvuutta ja sosiaalisia ongelmia, jos esimerkiksi yksilön jotkin tarpeet eivät toteudu tai niitä estetään toteutumasta. (Saari 2015, 79–83; Therborn 2014, 52.) Epidemian aikana

monet ihmisten tarpeet ovat jääneet toteutumatta, kuten tarve sosiaalisen kanssakäymiseen ja moniin julkisiin palveluihin.

Sosiaalinen vuorovaikutus ja sosiaalinen turvaverkko ovat yksilön toimintakyvyn edellytyksiä ja merkittävä tekijä yksilön hyvinvoinnille. Itsemääräytymisen teorian mukaan ihmisellä on kolme psykologista perustarvetta: autonomia, kyvykkyys ja yhteenkuuluvuus. (Kauhanen 2016, 114.) Hänninen ja Timonen (2004, 223) ovat löytäneet etnografisen tutkimusaineistonsa vaikuttavimmaksi piirteeksi sosiaalisten suhteiden keskeisyyden ihmisten kärsimyskokemuksessa.

Lähisuhdeväkivaltaa selittäviä tekijöitä

Väkivallan tekijän taustalla nähdään joitain selittäviä tekijöitä, kuten lapsuudenperheen väkivallan kokemukset ja ongelmanratkaisumallit sekä tunnesäätelyn vajeet ja persoonallisuushäiriöt (Säävälä, Pohjoisvirta, Hannus, Korhonen & Karhunen 2011). Ali ja Naylor (2013) ovat kirjallisuuskatsauksessaan kartoittaneet laajalti biologisia ja psykologisia selittäviä tekijöitä väkivallan taustalla. Tutkijat toteavat, että yksittäinen teoria tai malli ei täysin pysty selittämään lähisuhdeväkivallan syitä, vaikkakin biologiset seikat, kuten geenit ja aivojen välittäjäaineet sekä psykologiset tekijät, kuten mielenterveys, vihanhallinta sekä itsetunto- ja vuorovaikutusongelmat auttavat osaltaan ymmärtämään ilmiötä. (Mt.) Yhteiskunnallisten kriisien vaikutusta lähisuhdeväkivaltaan selittävät traumat, stressi, epävarmuus ja taloudelliset huolet (Gage 2005; Weitzman & Behrman 2016).

Laajemman viitekehyksen valossa ymmärretään lähisuhdeväkivallan ylisukupolviset vaikutukset. Ellonen, Pösö ja Peltonen (2015) sekä Schulman (2004) toteavat, että kun vanhempien omia väkivaltakokemuksia ei ole riittävästi käsitelty, niin nämä kokemukset voivat olla läsnä edelleen omien lasten kasvatuksessa. Lapsen kaksi ensimmäistä vuotta on kriittisin ajanjakso, jolloin lapsi Schulmanin (mt.) mukaan vahvimmin omaksuu aggression ja keinottomuuden ilmentymiä ja niiden hallitsemisen taitoja vanhemmiltaan. Affektiivisissa perhesysteemeissä kommunikointi tapahtuu usein affektimyrskynä eikä niinkään kognitiivisina neuvottelevina ja rakentavina vuorovaikutustilantei-

na. Väkivaltainen lapsuudenperhe on tyypillisesti myös aikuisen päihde- ja mielenterveysongelmien taustalla. (Schulman 2004.)

Naisille riskin altistua lähisuhdeväkivallalle muodostavat muun muassa matala koulutustaso, työttömyys ja lapsena koettu väkivalta (Schumacher, Feldbau-Kohn, Slep & Heyman 2001). Lapsilla riksitekijöitä ovat vanhempien nuori ikä, päihde- ja mielenterveysongelmat sekä stressi. Myös lapsen vamma tai kehityksellinen viive on riski sille, että vanhemmat ovat väkivaltaisia lasta kohtaan. (Ellonen ym. 2015.)

2.2 LÄHISUHDEVÄKIVALTA JA PALVELUJÄRJESTELMÄ

Suomessa ei ole vakiintunutta lähisuhdeväkivallan palvelujärjestelmää. Vaikka sosiaalihoitolain (1301/2014) 11 § velvoittaa julkista sektoria järjestämään sosiaalipalveluja lähisuhdeväkivallasta aiheutuvaan tuen tarpeeseen, niin väkivaltatyötä tehdään pääasiassa kolmannella sektorilla. Keskinen (2005) jakaa väkivaltatyötä tekevät instituutiot yleisiä palveluja tarjoaviin organisaatioihin ja väkivaltaspesifeihin organisaatioihin. Poliisi, oikeuslaitos, terveydenhuolto ja sosiaalitoimi ovat tyypillisiä julkisen sektorin yleisiä palveluja tarjoavia organisaatiota, jotka kohtaavat väkivallan uhreja. Poliisi ja oikeuslaitos käsittelevät väkivallan tekoon ja sen rikosoikeudellisiin seurauksiin liittyviä seikkoja. Terveydenhuolto taas hoitaa fyysisiä vammoja, ja mielenterveyspuoli käsittelee psyykkisiä oireita. Sosiaalitoimen laajalla tehtäväkentällä väkivalta on yksi ongelma-alue muiden joukossa. Väkivalta tulee tyypillisesti esiin akuuteissa perheväkivaltatilanteissa, joihin vastataan lastensuojelun toimenpitein. Väkivaltatyö ei ole kuitenkaan näiden yleisiä palveluja tarjoavien organisaatioiden perustehtävä. (Ojuri & Laitinen 2015, 13.)

Kolmannen sektorin toimijoista turvakodit (kriisityö) ja väkivaltatyön avopalvelut ovat väkivaltaerityisiä organisaatioita, jotka ovat erikoistuneet väkivaltatyöhön. Ne tarjoavat maksutonta kriisiapua ja avopalveluja perhe- ja lähisuhteessa väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille. (Ks. Ojuri & Laitinen 2015.) Turvakotilaki (1354/2014) säättää turvakotipalveluista; THL vastaa turvakotipalveluista valtionapuviranomaisena. Vuonna 2020 turvakoteja oli yhteensä 29; jokaisessa maakunnassa on ainakin yksi turvakoti (THL 2020). Valtakunnallisen lapsi- ja perhejärjestön Ensi- ja turvakotien liiton ja sen jä-

senyhdistysten ylläpitämät turvakodit muodostavat merkittävän osan (19 kpl) Suomen turvakotiverkostosta.

Suomessa on vuonna 2015 ratifioitu Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta, jota kutsutaan Istanbulin sopimukseksi (VNA 53/2015). Tämä edellyttää, että valtio ja kunnat ottavat suurempaa vastuuta väkivallan uhrien palvelujen kehittämisestä (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 59). Sopimuksen 20 ja 22 artiklan mukaisesti kunnilla tulee olla koulutettua sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä huolehtimaan väkivallan uhrien tilanteesta ja tarvittaessa ohjaamaan heitä väkivaltaerityisiin palveluihin tai muihin tukipalveluihin. Nipuli (2020, 64–65) huomauttaa, että palvelupolku toimii peruspalvelujen ja väkivaltaerityisten palvelujen välillä kaksisuuntaisesti. Kun väkivaltaa kokeva ohjataan peruspalveluista väkivaltatyön piiriin, esimerkiksi turvakotiin, niin turvakotijakson jälkeen yksilö tulee ohjata takaisin peruspalvelujen piiriin. Väkivaltaa kokeva tarvitsee myös talouteen, asumiseen, koulutukseen ja työnsaantiin liittyvää tukea ja palveluja. (Mt., 59–61.) Kaittilan (2017, 87) mukaan lähisuhdeväkivaltaa ja erityisesti taloudellista väkivaltaa kokeville on olennaisen tärkeää saada tukea taloudellisiin asioihin voidakseen irrottautua väkivaltaisesta lähisuhteesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto (2008) ovat julkaisseet kunnille lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi suositukset 'Tunnista, turvaa ja toimi', jonka tarkoituksena on tukea paikallista ja alueellista sosiaali- ja terveystoimen strategisen tason suunnittelua väkivallan vastaisessa työssä. Nipuli (2020, 61) tuo esiin kuntalaisen saavutettavuuden näkökulman: lähisuhdeväkivallan ehkäisyn tulisi näkyä kaikissa kunnan palveluissa varhaiskasvatuksesta ylemmille koulutusasteille ja aina nuorisotoimeen sekä työpaikoille asti. Sen tulisi näkyä myös seurakunnissa, kirjastoissa ja kunnan verkkosivuilla (mt.).

Sektoroituneen palvelujärjestelmän lisäksi väkivallan ilmiön kohtaamisessa nähdään ongelmallisena ammattitaidon puute (Husso ym. 2020; Piippo & Nyqvist 2019). Piippo, Husso, Hirvonen, Notko ja Glumbíková (2020) tuovat esiin lähisuhdeväkivallan opintojen vähäisyyden sosiaalityön opinnoissa ja sosiaalityöntekijöiden rajalliset mahdollisuudet täydennyskoulutukseen. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat eivät Husson

ym. (2020) mukaan tunnista väkivallan olemassaoloa asiakkaiden elämässä eivätkä he riittävällä tavalla kysy asiakkailtaan väkivallasta.

Asiakkaan kohtaamistilanteessa palvelujärjestelmän ammattilaisella on määrittelyvalta siitä, miten asiakkaan tilanne ja avuntarpeet arvioidaan ja kategorisoidaan (ks. Hurtig ym. 2017). Lähisuhteissa tapahtuvat väkivaltatilanteet nähdään tyypillisesti perheen sisäisinä vuorovaikutusongelmina (Hautanen 2010, 127). Ronkainen (2008, 395) viittaa hallinnollisiin raportteihin, joissa harvemmin nimetään viranomaisen interventiota vaativaa väkivaltaongelmaa. Nyqvist (2001) tuo esiin, että perheessä esiintyviin yksilötason ongelmiin odotetaan ratkaisua perheeltä itseltään. Välimaan (2008, 176) mukaan olemme siirtyneet hyvinvointivaltion universaalista ajattelutavasta yksilön omaa vastuuta korostavaan ajatteluun, mikä näkyy sosiaalityössä asiakkaiden vastuuttamisena ja aktivoimisena. Roivaisen (2008, 279) mukaan käsitys kansalaisuudesta subjektiivisena oikeutena on muuttunut ansaintaperusteiseksi aktiiviseksi kansalaisuudeksi. Jos yhteiskunnalliset rakenteet, yksilön elämäntilanne ja olosuhteet jäävät käsittelynäkökulman ulkopuolelle, niin asiakkaan tilanne saatetaan määrittellä yksilökeskeisesti ja kategorisoida asiakas ongelmalliseksi yksilöksi.

Juhila (2008, 77–78) näkee sosiaalityön puhetavoissa yksityisen vastuun ja eriarvoistumisen diskurssit. Hän pitää tärkeänä tiedostaa, kumman diskurssin kautta työtä milloinkin jäsennetään. Yksityisen vastuun diskurssi on Juhilan mukaan yhä laajemmassa määrin ottanut sijaa poliittisessa ja hallinnollisessa puhetavassa, jossa talous ja kilpailukyky ovat päätöksiä ohjaavia tekijöitä. Nähdäänkö asiakas yksityisen diskurssin kautta passiivisena ja vastuuttomana ihmisenä vai nähdäänkö hänet eriarvoistumisen diskurssin kautta hyvinvointiyhteiskunnan palveluihin oikeutettuna kansalaisena, jonka huonoon tilanteeseen vaikuttavat ennemminkin yhteiskunnan rakenteelliset seikat? (Mt.)

2.3 RAKENTEELLINEN OIKEUDENMUKAISUUSTYÖ NÄKÖKULMANA

Opinnäytetyöni tehtävänä on tutkia, miten koronaviruspandemian aiheuttama yhteiskunnallinen kriisitilanne on vaikuttanut lähisuhdeväkivaltaa kokevien mahdollisuuksiin saada apua ja tukea elämäntilanteeseensa. Lähestyn tätä kysymystä rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön näkökulmasta. Rakenteellinen oikeudenmukaisuustyö on olennainen näkökulma tarkasteltaessa lähisuhdeväkivaltaa kokevan yksilön asemaa, koska

se tuo näkyväksi yksilön avuntarpeita suhteessa yhteisöllisiin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin (ks. Hurtig ym. 2017). Sosiaalityössä on sekä lakisääteinen että eettinen velvoite huolehtia asiakkaiden oikeuksien toteutumisesta, vastustaa epäoikeudenmukaisia toimintatapoja ja puuttua rakenteellisiin epäkohtiin (SHL 1301/2014; Talentia 2017). Nämä kumpuavat yhteiskunnan keskeisistä toimintaperiaatteista, joita ovat kansanvaltaisuus, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus (Hämäläinen & Niemelä 2014, 84–88).

Oikeudenmukaisuustyö on yksi neljästä Pohjolan (2011, 215–220) määrittelemästä rakenteellisen sosiaalityön ulottuvuudesta; muut ulottuvuudet ovat sosiaalityön tietoperusta, strategiatyö ja inklusiotyö. Rakenteellinen sosiaalityö on osa kriittistä sosiaalityötä pyrkien muutokseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen (Pohjola 2017, 27). Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 7.2 §:n 1 mom. säättää, että ”rakenteellisella sosiaalityöllä on huolehdittava sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittämisestä ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi”. Kriittinen sosiaalityö tunnistaa sosiaalisten, taloudellisten ja poliittisten vaikutusten roolit asiakkaan elämässä (Healy 2014, 190–191).

Ymmärrän tässä tutkielmassa rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön kriittisenä näkökulmana, jolla pyrin tuomaan näkyväksi tekijöitä, jotka ovat heikentäneet lähisuhdeväkivaltaa kokevan asemaa avunhakijana sekä tämän oikeutta julkisiin palveluihin, psykososiaaliseen hyvinvointiin ja fyysiseen koskemattomuuteen. Nojaudun Pohjolan (2011) näkemykseen siitä, että oikeudenmukaisuustyön tehtävänä on huolehtia haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden perusoikeuksien ja sosiaalisten oikeuksien toteutumisesta yhteiskunnan kaikissa toiminnoissa, niin palvelujärjestelmän rakenteissa kuin käytännöissäänkin. Lähisuhdeväkivaltaa kokeva on elämäntilanteessaan jo lähtökohtaisesti haavoittuvassa asemassa. Koronaviruspandemia lisää tätä haavoittuvuutta, koska väkivallan riski kasvaa yhteiskunnallisten kriisien aikana (ks. Campbell 2020). Paineen alla toimitaessa myös auttamisjärjestelmän mahdolliset haavoittuvuudet voivat korostua ja paljastaa järjestelmän riskivalmiuden puutteita. Koronapandemian on jo todettu olevan kriittinen käännekohta auttamisjärjestelmälle (ks. SOSTE 2020). Hurtig ym. (2017, 255) huomauttavat, että pohjoismainen hyvinvointivaltion ideologia voi erehdyttää tuudittautumaan siihen, että palvelujärjestelmämme toimii moitteetta sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumiseksi. Koronavirusepidemia koettelee yhteiskunnan kriisinkestävyttä

ja riskinhallintaa. Tämä haastaa tarkastelemaan kriittisesti niitä menetelmiä, rooleja ja linjauksia, joita sosiaalihuollon kentällä ja laajemminkin palvelujärjestelmän piirissä esiintyy pandemian aikana.

Tarkastelen kriittisesti sitä yhdyspintaa, jossa palvelujärjestelmän rakenteet ja käytäntö kohtaavat. Epidemian hallintaan liittyvät rajoitustoimet luovat tähän erityisen jännitteen yksilön oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Tarkastelen yksilön tilannetta osana tämän sosiaalista ympäristöä ja verkostoa sekä yhteiskunnallisia rakenteita. Tähän kytkeytyy olennaisesti myös yksilön toimintamahdollisuudet, joita tarkastelen palvelujärjestelmän kehityksessä. Yksilön elinpiiri on epidemian aikana kapeutunut kodin kontekstiin, jossa lähisuhdeväkivaltaa tyypillisesti tapahtuu. Palvelurakenteiden muuttuneet linjaukset vaikuttavat niihin vaihtoehtoihin, joita tuen tarvitsijalle on tarjolla. Miten tämä vaikuttaa haavoittuvassa elämäntilanteessa olevan yksilön mahdollisuuksiin irtautua väkivallan piiristä tai saada tarvitsemaansa tukea?

Nussbaum (2011, 32) on määritellyt inhimillisten toimintamahdollisuuksien teoriassaan edellytykset sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumiseksi yhteiskunnissa: ihmisille tulisi suoda ihmisarvoisen elämän edellytysten mukaiset toimintamahdollisuudet ja vapaus valita näistä mahdollisuuksista omien päämääriensä mukaan. Ronkainen (2008, 388) määrittelee toimijuuden käsitteen suhteessa toiminnan mahdollisuuksiin, resursseihin ja toiminnan ehtoihin. Toimijuus sisältää oletuksen siitä, että toiminta ylipäätään on mahdollista: toimijalla on vaihtoehtoja sekä valtaa tehdä omaa elämäänsä koskevia päätöksiä. Pakko ja alistaminen ovat tekijöitä, jotka kapeuttavat toimijuutta. (Mt.) Kun väkivalta käsitetään sosiaalisen kontrollin äärimmäiseksi muodoksi (ks. Ronkainen 2017, 21), niin miten yhteiskunnallisten rajoitustoimien sosiaaliseen eristäytymiseen pakottava valta vaikuttaa väkivallan kohteen toimijuuteen ja toimintamahdollisuuksiin avunhakijana? Katsotaanko yksilöä palvelujärjestelmän piirissä kokonaisvaltaisesti – yksilönä, johon vaikuttavat myös yhteiskunnalliset rakenteet ja lähisuhteet sekä niissä tapahtuneet muutokset?

2.3.1 Rakenteiden ja käytännön välisiä kamppailuja

Mitä sattumanvaraisemmin palvelujärjestelmä toimii, sitä haasteellisempaa avun hakeminen on (Ronkainen 2008, 394). Määtän (2012, 31) mukaan ihmisen pitää olla hyvin

itseohjautuva hakiessaan tukea elämäntilanteeseensa. Hänen pitää tietää oikeutensa tukeen, osata hakea tukea ja kyetä näyttämään perusteet tuen tarpeelleen (mt). Krok (2008, 173) lisää, että avunhakijalle on hyötyä myös siitä, että hänellä on palvelukulttuurista ymmärrystä ja miten käyttäytyä palvelujärjestelmän eri edustajien kanssa varsinkin ristiriitatilanteissa. Esimerkiksi sosiaalihuolto ei Määtän (2012) mukaan toimi yhdenmukaisella tavalla ja samoilla säännöillä. Määtän käyttämä ilmaisu katutason byrokratia viittaa siihen, miten toimintamenetelmät voivat vaihdella kuntakohtaisesti ja toimistokohtaisesti. Jopa yksittäisistä henkilöistä voi olla kiinni, heikentykö vai vaarantuuko apua hakevan ihmisen tuen saaminen. (Mt., 35–36, 126–131.) Tällaiset tekijät asettavat haasteita tuen saamisen tasa-arvoiselle toteutumiselle.

Metteri (2012) on tutkinut palvelujärjestelmässä syntyneitä kohtuuttomia tilanteita, jotka sotivat hyvinvointivaltion periaatteita ja yleistä oikeustajua vastaan. Suurin syyryhmä kohtuuttomiin tilanteisiin Metterin (mt.) mukaan on se, että työntekijä ei toimi, vaikka voisi toimia. Rohkeus toimia on Restin (1986; ks. Juujärvi ja Myyry 2005, 72–74) näkemyksen mukaan yksi olennaisimmista moraalisen toiminnan piirteistä. Nikupeteri (2016, 155) toteaa moraalisen järkeilyn olevan olennainen osa työntekijän tilanetulkintaa. Tämä on myös osa sosiaalityön ammatillisuutta, mutta Nikupeteri huomauttaa ammattieettisten ohjeiden olevan liian yleisluonteisia moniulotteisen väkivaltaongelman analyysiin. Tällöin työntekijän tulkinta todellisuudesta on myös moraalista tulkintaa ja punnintaa, joka muodostuu asiakkaan kanssa vuorovaikutuksessa kompleksisen elämäntilanteen moraaliseksi järkeistämiseksi. Nikupeteri erottaa myös spontaanin ja pohtivan moraalisen tulkinnan. Ilmiön tuttuus aktivoi rutinoituneen toimintatavan eettisissä kysymyksissä, kun taas epätyypillisen asian äärellä työntekijältä vaaditaan huolellista arviota ja ymmärrystä toimia oikeudenmukaisella tavalla. (Nikupeteri 2016, 155.)

Niemi-Kiesiläinen (2004) pitää väkivallan määrää vakavampana ongelmana siihen puutumattomuutta, mikä mahdollistaa väkivallan jatkumisen. Hän kritisoi sitä, että väkivallan seurauksia ja sen traumavaikutuksia ei tunnisteta. Lähisuhdeväkivalta myös nähdään usein väkivallan kohteena olevan yksilön omana kyvyttömyytenä ratkaista väkivaltatilanteita. Väkivaltaa kokeva nähdään passiivisena, tilanteeseen tyytyvänä, ja häneltä saatetaan odottaa perheen vuorovaikutusongelmien ratkaisemista. (Niemi-Kiesiläinen (2004.) Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi ja Lozano (2002, 112–114) tuovat kuitenkin esiin

tutkimusnäyttöä siitä, että väkivaltaa kokevat naiset eivät ole passiivisia vaan ovat valinneet strategisimmat toimintatavat suojellakseen sekä itseään että lapsiaan väkivallalta. Väkivaltaa kokeva toimii näiden mahdollisuuksien rajoissa. Krug ym. (mt.) huomauttavat myös, että väkivalta ei välttämättä lopu siihen, että väkivaltaa kokeva jättää väkivallan tekijän; väkivalta saattaa jopa pahentua eron jälkeen.

Institutionaalisen vuorovaikutuksen ja palvelujärjestelmän kategorisoinnin luomat raamit saattavat olla liian ahtaita moniulotteisen sekä kontekstiinsa liittyvän lähisuhdeväkivallan näkyväksi tekemiseen, kun yksilö tuo esiin kokemuksensa väkivallasta (Hurtig ym. 2017, 256). Väkivallan kohde voi tulla vielä vahvemmin haavoitetuksi, jos palvelujärjestelmä hylkii pahan kohtaamista tai asioiden näkyväksi tuomista (mt., 271). Mattila-Aalto (2013, 432) esittää, että työntekijät eivät välttämättä halua kuulla ja tietää pahuudesta. Lähisuhdeväkivaltaa kokeva joutuu usein todistustaakan alle ja esimerkiksi nainen saatetaan asettaa vastuuseen omasta kokemuksestaan tai kyvyttömyydestään suojella lapsiaan (Ronkainen 2017, 30). Nikupeterin (2016, 146) mukaan pahuus – väkivalta – jää usein ulkopuolisille näkymättömiin, koska se on peiteltyä eikä se ole diagnosoitavissa tai välttämättä havaittavissa. Asiakkaan kokemuksellinen ”toinen tieto” voi jäädä paikantamatta palvelujärjestelmässä, jolloin tämä putoaa avun piiristä kokonaan (Hurtig ym. 2017, 272). Yksilön tilanne voidaan myös vastuuttaa toiselle viranomaiselle, läheiselle tai väkivallan kohteelle itselleen, mitä Hurtig ym. (mt.) kutsuvat instituutioiden pakoreitiksi. Tällainen kohtaamattomuus väkivaltaa kokevan yksilön tilanteen äärellä – ikään kuin torjutuksi tuleminen oman elämänkokonaisuuden kanssa – haavoittaa ihmistä entisestään, lisää kärsimystä ja sulkee yksilöä ulos niistä palveluista, joihin hänellä olisi oikeus.

Therborn (2014, 54) näkee yksilön oikeuksien rajoittamisen ulossulkemisen mekanismina. Hän näkee tämän ihmisten eteen asetettuina esteinä, hidasteina ja syrjinnän muotoina, suljettuina ovina. Hän kutsuu näitä transitiivisiksi mekanismeiksi, koska ne heikentävät heikompiensa asemaa ja haavoittavat heitä. (Mt.) Saari, Meriluoto ja Behm (2017, 291–292) puhuvat mahdollisuusrakenteista – eri asemassa olevien ryhmien selviytymismahdollisuuksista sekä myönteisistä siirtymistä osallisuuteen ja hyvinvointiin yhteiskunnassa. Tarkasteltaessa yksilön mahdollisuuksia siirtyä tarvitsemansa tuen piiriin tulee kiinnittää huomiota sekä yksilön mahdollisuusrakenteisiin että yhteiskunnan

rakenteisiin. Palvelujärjestelmän rakenteisiin ja käytäntöihin liittyvät tekijät voivat vahvistamisen ja avaamisen sijaan sulkea yksilön mahdollisuusrakenteita. (Vrt. mt.)

2.3.2 Rakenteellinen väkivalta ja sosiaalinen epäoikeudenmukaisuus

Rakenteellinen väkivalta on tämän työn toinen oleellinen väkivallan muodon käsite lähisuhdeväkivallan käsitteen ohella. Rakenteellinen väkivalta on epäsuoraa, koska tekijää ei pystytä nimeämään (ks. Bildjuschkin ym. 2020; Galtung 1969). Rakenteellinen väkivalta on Galtungin (1969, 173) mukaan hiljaista ja näkymätöntä. Winter (2012) esittää, että rakenteellinen väkivaltaa ei ole niinkään näkymätöntä toimintaa vaan sen huomaamattomuus perustuu jatkuvaan toistoon, joka on tehnyt siitä normaalia käytäntöä. Tällöin tähän suhtaudutaan Bandyn (2016) mukaan normaalina elämän vastoinikäymisenä. Tällaiseksi vastoinikäymiseksi voidaan mieltää esimerkiksi koronavirusepidemiaan liittyvät muutokset palvelujen saatavuudessa, joiden vuoksi avunsaanti estyy tai vaikeutuu.

Yhteiskunta ylläpitää olosuhteita, joissa väkivalta voi olla syvällä yhteiskunnan rakenteissa. Periaatteessa yksilön oikeudet ovat olemassa, esimerkiksi lainsäädännön tekstissä, mutta vallitsevat toimintatavat voivat ohittaa tämän esimerkiksi pois katsomalla, jolloin yksilö ei tule kohdatuksi elämäntilanteensa kanssa. (Ks. Ronkainen 2017, 26–27.) Samoin kuin esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöillä on vaikeuksia tunnistaa lähisuhdeväkivaltaa (ks. Husso 2003), niin samoin Galtung (1969) näkee, että rakenteellinen väkivalta tulisi pystyä tunnistamaan ja toteamaan vahingolliseksi, jotta koko väkivallan ilmiön ongelmakenttä tulisi näkyväksi.

Rakenteellista väkivaltaa kutsutaan myös *institutionaaliseksi väkivallaksi*, jolloin väkivalta johtuu yhteiskunnan toimintaa ohjaavien instituutioiden toimintavoista (Bildjuschkin ym. 2020). Esimerkiksi Suomesta puuttuva vakiintunut lähisuhdeväkivallan palvelujärjestelmä ja väkivallan vastaiset riittämättömät toimet voidaan nähdä tällaisena institutionaalisenä väkivaltana. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tutkinut Price (2012) näkee välttämättömänä, että rakenteellista väkivaltaa tarkastellaan yksilöiden välisen väkivallan rinnalla. Moniulotteinen ilmiö vaatii hänen mukaansa laajempaa tarkastelukulmaa – myös institutionaalisen väkivallan tarkastelua (mt.).

Bandyn (2016) mukaan rakenteellinen väkivalta ilmentää valtasysteemiä, joka haavoittaa ja aiheuttaa kärsimystä. Tällöin rakenteelliset seikat estävät yksilöä tai ihmisryhmää saavuttamasta sellaista hyvinvoinnin tasoa, joka ilman näitä asetettuja esteitä voisi olla mahdollista (mt.). Galtung (1969, 171) määrittelee rakenteellisen väkivallan eriarvoisuuden näkökulmasta. Hän viittaa rakenteellisesta väkivallasta puhuessaan sosiaaliseen epäoikeudenmukaisuuteen. Hänenkin mukaansa väkivaltaa on se, mikä estää ihmistä saavuttamasta omaa potentiaaliaan (mt., 168–171). Anderson (2015) toteaa, että yhteiskunta oikeuttaa eriarvoistavien rakenteiden olemassaolon ja jatkuvuuden juuri sen vuoksi, että rakenteissa on väkivaltaa. Winterin (2012) mukaan onkin tärkeää ymmärtää niitä mekanismeja, joiden kautta tätä toistuvuutta ja jatkuvuutta tuotetaan sekä institutionalisoidaan käytänteitä syvälle rakenteisiin. Myös Zakrison, Valdés ja Muntaner (2019) näkevät rakenteellisen väkivallan olevan ”epänormaalien normaalistamista”; käytänteistä muodostuu alitajuisesti yhteisesti jaettua normaaliutta, jota ei kyseenalaisteta. Rakenteellinen oikeudenmukaisuustyö pyrkii paljastamaan tällaisia yhteiskunnan rakenteissa ja käytännöissä olevia epäkohtia.

Yhteiskunnan rakenteet ja mekanismit ylläpitävät Rikalan (2018, 160) mukaan eriarvoisuutta; yksilön toiminta- ja vaikutusmahdollisuudet ovat jo lähtökohtaisesti epätasa-arvoiset. Therborn (2014, 5) näkee eriarvoisuuden yhteiskunnallisena ja kulttuurisena ilmiönä, joka rajoittaa yksilöä kehittämästä kykyjään tasavertaisesti – toteuttamasta omaa ihmisyyttään. Hän määrittelee tätä kolmella ulottuvuudella: yksilön elämänehtojen eriarvoisuutena, eksistentialisena eriarvoisuutena ja resurssien eriarvoisuutena (mt. 44–47). Elämänehtojen eriarvoisuus kuvastaa lähisuhdeväkivallan kohteena olevan yksilön kamppailua omista elinehdoistaan, psykososiaalisesta hyvinvoinnistaan ja fyysisestä koskemattomuudestaan tekijään nähden alisteisessa asemassa. Eksistentialinen eriarvoisuus kuvastaa väkivaltaa ihmisoikeusloukkauksena, jossa tekijä omii oikeuden määritellä hyväksyttävyyden rajoja. Resurssien eriarvoisuus kuvastaa esimerkiksi yksilön sosiaalisia suhteita, hänen taloudellisia resurssejaan ja valtaansa vaikuttaa omaan elämäänsä tai tehdä sitä koskevia päätöksiä. (Vrt. mt.)

Saaren (2015, 82–83) mukaan yhteiskunnallisten resurssien tasapuolisuus ei yksin riitä, vaan ihmisellä pitää myös olla kykyä hyödyntää näitä resursseja. Saari näkee tämän olevan yksilön elämänhallinnan kannalta ratkaisevaa. Hän kuvaa elämänhallintaa kyky-

nä vaikuttaa oman elämän kulkuun, tehdä sitä koskevia valintoja ja päätöksiä. Tämä rinnastuu yksilön toimintakykyyn; yksilö kykenee käyttämään resursseja hyväkseen – kääntämään ne toiminnaksi. (Mt.) Koska lähisuhdeväkivallan kohde menettää tyypillisesti toimintakykyään, on ilmeistä, että kyky käyttää resursseja ei riitä silloin, kun omat voimat eivät riitä niiden hyödyntämiseen (ks. Ronkainen 2008, 394).

Sosiaalityössä on jännite määräysten ja avunannon välillä. Yhteiskunnalliset mekanismit tuottavat määräyksiä, jotka toimivat sosiaalihuollon ja yhteiskunnan kontrollimotiivina. Toisaalta sosiaalihuollolla ja yhteiskunnalla on pelastusmotiivi huolehtia kansalaisten perusoikeuksien toteutumisesta. Avunannon ja kontrollin, yksityisen ja yhteisen rajat saattavat aiheuttaa sekä asiakkaassa että työntekijässä näkökulmaeroja, moraalisia paineita sekä kriittisyyttä yhteiskunnan mekanismeja kohtaan. Väkiältä ilmiönä aktivoi Hurtigin ym. (2017, 251) mukaan kamppailua rakenteiden ja käytännön välillä. Miten tämä kuvastuu yhteiskunnallisen kriisin aikana, joka aktivoi koko yhteiskunnan kamppailua monella ulottuvuudella?

3 PANDEMIA JA LÄHISUHDEVÄKIVALTA

3.1 YHTEISKUNNALLISET KRIISIT LISÄÄVÄT VÄKIVALLAN RISKIÄ

Yhteiskunnalliset kriisit vaikuttavat ihmisten ja perheiden arkeen monella ulottuvuudella. Ne lisäävät tutkimusten mukaan stressiä ja taloudellista epävarmuutta, mitkä taas lisäävät lähisuhdeväkivallan riskiä (Gage 2005; Schumacher ym. 2010; Weitzman & Behrman 2016). Esimerkiksi luonnonmullistusten vaikutukset yhteiskuntaan ja sosiaaliin normeihin ovat näkyneet epätasa-arvon voimistumisena, perheiden dynamiikan muutoksena ja lähisuhdeväkivallan määrän kasvuna jopa kaksi vuotta tapahtuman jälkeen. (Campbell 2020; Parkinson 2019; Schumacher 2010; Weitzman & Behrman 2016.) Mount. St. Helensin purkauksen ja Katrina hirmumyrskyn jälkeen lähisuhdeväkivallan määrä nousi kymmeniä prosentteja. Samoin tsunamit, maanjäristykset ja muut katastrofit, kuten Australian vuoden 2009 maastopalot ja Haitin maanjäristys, aiheuttivat huomattavan kasvun lähisuhdeväkivallan määrässä. (Campbell 2020; Parkinson 2019; Schumacher ym. 2010.) Tutkimukset osoittavat tällaisten kriisien jälkeisten yhteiskunnallisten tilanteiden lisäävän naisiin ja lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa (Parkinson 2019).

Espanjan vuoden 2007 talouskriisi kuvastaa samantapaisia sosioekonomisia vaikutuksia yhteiskuntaan; työttömyys ja taloudellinen epävarmuus vaikuttivat negatiivisesti ihmisten fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Tutkijat löysivät yhteyden miesten työttömyyden ja lähisuhdeväkivallan välillä. Tutkijat havaitsivat myös, että naisiin kohdistuu enemmän väkivaltaa taloudellisten kriisien aikana. Taloudellinen epävarmuus taas estää naisia lähtemästä tuhoavasta parisuhteesta. Tutkijat pitävätkin tärkeänä, että lähisuhdeväkivaltaa tunnistavat tahot ovat hyvin resursoituja myös yhteiskunnallisten kriisien aikana. (Otero-García, Briones-Vozmediano, Vives-Cases, García-Quinto, Sanz-Barbero & Goicolea 2018.)

3.2 PIIKKEJÄ VÄKIVALTATILASTOISSA

Kansainvälisissä tutkimuksissa pandemiaan liittyvien rajoitustoimien ja lähisuhdeväkivallan kasvun välillä on havaittu suora yhteys (Parkinson 2019; Viero ym. 2021). YK:n

naisjärjestön mukaan lähisuhdeväkivalta on lisääntynyt maailmanlaajuisesti keskimäärin 30 prosenttia (HS 2020). Poliisien raportoimat tapaukset ovat kasvaneet muun muassa Etelä- ja Pohjois-Amerikassa, Aasiassa ja Euroopassa (Campbell 2020). Kiinassa lähisuhdeväkivallan määrä nousi kolminkertaiseksi. Ranskassa raportoitiin lähisuhdeväkivallan lisääntyneen 30 prosenttia ja Brasiliassa 40–50 prosenttia. Iso-Britanniassa naisten kuolleisuus kaksinkertaistui lähisuhdeväkivallan seurauksena 23.3.–12.4.2020 välisen ajan poliisiraporteissa. Tutkijoiden mukaan epidemian pitkä kesto aiheuttaa mahdollisesti suurempia lukuja lähisuhdeväkivallan määrissä kuin aiempien katastrofien jälkeen (Campbell 2020; Evans ym. 2020). Campbellin (2020) mukaan hälyttävä tilanne tulee jatkumaan kauan epidemian jälkeen.

Syitä tälle ilmiölle ja aggressiiviselle käyttäytymiselle on tutkijoiden piirissä selitetty muun muassa parisuhteen ongelmien kärjistymisellä, stressaavalla elämäntilanteella, taloudellisella epävarmuudella ja mielenterveyden järkkymisellä (Viero ym. 2021; Weitzman & Behrman 2016). Ihmisten psyykinen hyvinvointi on tutkimusten mukaan heikentynyt pandemian alusta lähtien (Gadermann, Thomson, Richardson, Gagné, McAuliffe, Hirani & Jenkins 2021). Tutkijat ovat myös todenneet, että yhteiskunnallisten kriisien aikana lähisuhdeväkivaltaa kokevien pääsy tarvitsemansa tukiverkoston, kuten ystävien, sukulaisten tai tukipalvelujen piiriin voi olla hankalampaa (Viero ym. 2021; Weitzman & Behrman 2016). Pitkittynyt hallinnan tunteen menettäminen voi lisätä yksilön tarvetta kontrolloida välitöntä ympäristöään eli läheisiä ihmisiä. Taloudellinen epävarmuus ja yhteiskunnan epävakaa tilanne voivat myös vähentää halua tai mahdollisuuksia irtautua konfliktoituneesta parisuhteesta edes hetkellisesti. (Weitzman & Behrman 2016.)

Suomessa ei vielä ole saatavilla kattavaa väestötason tutkimusta pandemian vaikutuksesta lähisuhdeväkivallan määrään ja muotoihin tai avunsaantiin. Erillisissä hankkeissa on tutkittu muun muassa lapsiperheiden arkea ja kokemuksia. Näissä tutkimuksissa nousee esiin hyvinvointivaltion palvelujärjestelmän tukiverkostojen merkitys erityisesti niille perheille, joiden jaksaminen on ollut ääriarjoilla. Tutkimuksien tuloksissa sosiaalinen eristyneisyys, päihteet, mielenterveys ja lähisuhdeväkivalta nousevat esiin normaalia vahvemmin. Rajoitustoimien ja karanteenien lisäämä stressi, turhautuneisuus ja elinpiirin kaventuminen ovat lisänneet konflikteja kotona, mikä on voinut johtaa väki-

valtaan. Avunsaannin on koettu olevan haastavampaa; perheiden on pitänyt siirtyä myös digitaalisen avun piiriin. Etäkoulu ja vanhempien etätyö ovat tuoneet uusia vuorovaikutushaasteita perheiden arkeen. Yhteiskunnallisen kriisin negatiiviset vaikutukset korostuvat haavoittuvimmissa asemissa oleviin lapsiperheisiin. (Salin, Kaittila, Hakovirta & Anttila 2020; Särkelä & Siltaniemi 2020; Tampereen kaupunki 2020; THL 2020.)

Ensi- ja turvakotien liiton (2020) avopalveluissa avuntarvitsijoiden määrä kasvoi noin 30 prosenttia kevään 2020 aikana, ja Apua väkivaltaan -chatin kautta tuleva avuntarve moninkertaistui. Suomen Poliisin vuoden 2020 tilaston mukaan kotihälytysten määrä kasvoi noin 26 prosenttia vuodesta 2019 ja henkirikosten määrä noin 20 prosenttia (Poliisi 2020). Vuoden 2020 sosiaalibarometrin arvio yhteiskunnan hyvinvoinnin tilasta tuo esiin vakavien taloudellisten ongelmien kasvun pandemian seurauksena. Julkisen sektorin puutteita paikkasi kolmas sektori, jonka lisäksi tarvittiin myös neljännen sektorin apua vapaaehtoistoiminnan, naapuriavun ja lähimmäisten omaehtoisena tukena. (SOS-TE 2020.)

Yhteiskunnalliset kriisit muodostavat erilaisen kontekstin lähisuhdeväkivallalle kuin normaalioloissa. Yhteisöt ovat huomion alla mediassa, terveydenhuollossa ja hallituksen tasolla. (Parkinson 2019.) Tätä voi verrata koronavirustartuntojen kuntakohtaiseen numeraaliseen seurantaan mediassa ja jopa niiden koulujen ja päiväkotien nimeämiseen, joissa yksikin tartunta on tavattu. Tämä tuo myös yksilöt huomion valoon, kun yhteisöjen jäsenet pohtivat tartuntaketjuja ja altistuneita. Yhteisöjen luonne muuttuu. Lähisuhdeväkivaltaa tuleekin tarkastella sosiaalisista näkökulmista erityisesti pandemia-ajalla, koska tilanne on aiheuttanut huomattavaa sosiaalista eristäytyneisyyttä yhteiskunnissa (Evans ym. 2020).

3.3 AVUNTARVE KASVAA

Pandemian aiheuttama yhteiskunnallinen kriisi on rikkonut yksilöiden ja perheiden arkea kannattelevia rutiineja ja asettanut uhkia perusturvallisuudelle. Ensi- ja turvakotien liiton teettämän tutkimuksen mukaan poikkeusolot ja eristys ovat aiheuttaneet perheissä stressiä, väsymystä, pelkoja, ongelmien kärjistymistä ja taloudellista hätää. Vanhempien etätyön ja lasten tarpeiden yhteensovittaminen on osoittautunut osassa perheissä lähes

mahdottomaksi yhtälöksi. Kuormitusta on lisännyt iäkkäämmistä läheisistä huolehtiminen. (Särkelä & Siltaniemi 2020.)

Naisille koti on riskialtein paikka kokea väkivaltaa. Naisiin kohdistuva väkivalta tapahtuu tyypillisesti kotona. (FRA 2014, 49.) Unicef (2020) on ilmaissut pandemian aikana huolensa lasten turvallisuudesta: lapset altistuvat kotona aiempaa enemmän väkivallalle elinpiirin kavennuttua kotiin. Sosiaalinen eristäytyneisyys, koulujen ja päivähoitojen toimintojen rajoitukset ja työttömyyden tuoma taloudellinen epävarmuus ovat luoneet lapsiperheille epävakautta. Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että perheiden ilmapiiri ja vuorovaikutus ovat huonontuneet. Tilanne on heikentänyt myös henkistä hyvinvointia. (Gadermann ym. 2021.)

Kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että 'lockdown' suo kodin piirissä otollisemmat mahdollisuudet naisiin kohdistuvan vallan ja kontrollin harjoittamiseen väkivallain. Väkivallan kohteena olevat saattavat olla täydellisen eristäytyneitä ja kykenemättömiä hakemaan apua; heidän nähdään olevan ansassa kotonaan (Viero ym. 2021). Ronkaisen (2017, 26) mukaan kontrolli ei ole suoraa väkivaltaa, vaan sen pakottava vaikutus nivoutuu kontekstiin ja osallisten toimintatilaan, mikä tässä yhteydessä voidaan ymmärtää perheyhteisön kodin kontekstiksi. Tutkijat ovat herätelleet kysymystä siitä, onko pandemian sisälle kehkeytynyt varjopandemia (Viero ym. 2021). Notko (2011) kuvaa väkivaltaa perheessä hiljaisuuden ja pimeyden alueeksi; yksityisyyden suojan vuoksi väkivallan on vaikeaa tulla näkyviin ja paljastetuksi.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Analysoin tässä tutkielmassa turvakotien ja väkivaltatyön avopalvelujen kriisi- ja väkivaltatyöntekijöiden näkemyksiä siitä, miten koronaviruspandemia ja sen hallintaan liittyvät rajoitustoimet ovat vaikuttaneet turvakotien ja väkivaltatyön avopalvelujen asiakkaiden tilanteisiin ja avunsaannin mahdollisuuksiin. Tarkastelen tätä rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön näkökulmasta. Pyrin tällä kriittisen sosiaalityön otteella tuomaan näkyväksi palvelujärjestelmässä ilmeneviä käytäntöjä, jotka heikentävät yksilön asemaa avunhakijana ja tämän oikeutta yhteiskunnan palveluihin. Etsin vastauksia seuraavaan tutkimuskysymykseen:

1) Miten koronaviruspandemian aiheuttama yhteiskunnallinen kriisitilanne on väkivaltatyön asiantuntijoiden käsitysten mukaan vaikuttanut lähisuhdeväkivaltaa kokevien mahdollisuuksiin hakea ja saada apua, kun tätä tarkastellaan rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön näkökulmasta?

Hahmotan yksilön kokonaisuutena, johon vaikuttavat hänen elämäntilanteensa, sosiaalinen ympäristönsä ja ne yhteiskunnalliset rakenteet, joissa hän toimii. Olen kiinnostunut siitä kerrostuneesta vaikutuksesta, jonka väkivalta sosiaalisen kontrollin äärimmäisenä muotona (vrt. Ronkainen 2017, 21) ja toisaalta yhteiskunnalliset rajoitustoimet sosiaalista kanssakäymistä ja toimintaympäristöä rajoittavana tekijänä muodostavat yksilön elämään sekä hänen mahdollisuuksiinsa hakeutua avun piiriin ja saada tarvitsemaansa tukea.

Yksilön hyvinvoinnin kannalta on olennaista, että tällä on elämäntilanteessaan toimintamahdollisuuksia ja toimintakykyä hyödyntää olemassa olevia resursseja ja siirtyä tarvitsemansa tuen piiriin (vrt. Saari ym. 2017, 291–302). Liitän tarkasteluuni yksilön toimintamahdollisuudet – yksilöiden yhtäläiset mahdollisuudet yhteiskunnan palveluihin sekä psykososiaaliseen hyvinvointiin ja fyysiseen koskemattomuuteen.

Samoin kuin lähisuhdeväkivaltaa kokeva yksilö kohtaa väkivaltaa omassa elämänpiirissään myös yhteiskunnalliset mekanismit voivat tuottaa yksilölle psyykkistä haavoittuvuutta, kärsimystä ja sosiaalisia ongelmia (vrt. Saari 2015, 79–83; Therborn 2014, 52). Hurtig ym. (2017, 274) puhuvat väkivallan siirtymisestä rakenteisiin. Olen kiinnostunut siitä, miten tämä mahdollisesti ilmenee lähisuhdeväkivaltailmiön rinnalla palvelujärjestelmän rakenteissa ja käytännöissä.

Tarkastelen lähisuhdeväkivaltaa kokevien auttamisjärjestelmää laajemmin kuin vain paikallisissa toimintaympäristöissä turvakotien ja väkivaltatyön avopalvelujen konteksteissa. Nämä väkivaltaerityiset organisaatiot kiinnittyvät olennaisena osana koko palvelujärjestelmän toimintaverkoston, kuten sosiaali- ja terveystoimeen, poliisiin, oikeuslaitokseen ja kouluihin. Rakenteellinen näkökulma sopii hyvin tällaisen monitoimijaisen yhteistyörakenteen analyysiin, kun pyritään tunnistamaan kriittisiä tekijöitä palvelujen toimivuudessa (vrt. Pohjola 2011, 217). Saavatko yksilöt tarvitsemaansa tukea peruspalvelujen piiristä ja ohjautuvatko he tarvittaessa väkivaltaerityisiin tai muihin palveluihin, kuten Istanbulin sopimuksen (VNA 53/2015) 20 ja 22 artiklat edellyttävät? Kannatteleeko palvelujärjestelmä haavoittuvassa asemassa olevaa yksilöä siten, että palvelupolku kulkee sujuvasti molempiin suuntiin peruspalvelujen ja väkivaltaerityisten palvelujen välillä (vrt. Nipuli 2020, 64–65)?

Lähestyn tutkimuskysymystäni laadullisella tutkimusotteella, jonka lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen sekä todellisuuden ymmärtäminen moninaisena (ks. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2007, 157–160). Tutkin haastateltavien asiantuntijoiden käsityksiä ja kokemuksia siinä elämismaailmassa, jossa he paikantuvat väkivaltatyössä asiakkaiden parissa ja osana yhteiskunnan palvelujärjestelmää. Pyrin ymmärtämään tutkimukseni temaattisia sisältöjä sen kokemuksellisen tiedon pohjalta, jota työntekijät ovat haastattelijoille tuottaneet. Pyrin myös tunnistamaan niitä merkityksiä, joita työntekijät kokemukseensa liittävät.

4.2 TIETEENFILOSOFISENA LÄHESTYMISTAPANA SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI

Tutkimukseni näkökulma sosiaaliseen todellisuuteen on konstruktionistinen; tarkastelen haastatteluissa rakentuvaa sosiaalista todellisuutta alati rakentuvana, moninaisena ja relationaalisenä (Juhila 2021). En siis tavoittele aineistostani objektiivista totuutta vaan

ymmärrän informanttien tuottaman asiantuntijatiedon rakentuvan heidän kontekstiinsa sidotuista subjektiivisista todellisuudenkäsityksistään, kulttuurisista tulkinnoistaan ja merkitystenannoistaan. Sosiaalisen todellisuuden relationaalisuus ilmenee haastateltavien kytköksenä välittömään toimintaympäristöönsä väkivaltaerityisen organisaation kontekstissa sekä tätä laajempiin yhteyksiin, kuten yhteistyöverkostoihin, palvelujärjestelmään, viranomaisiin ja yhteiskunnan päättäviin elimiin sekä kansainvälisten sopimusten sidonnaisuuksiin, kuten Istanbulin sopimukseen. (Vrt. Juhila 2021.)

Ymmärrän informanttien välittämän kuvauksen asiakkaiden tilanteista ja avunhaun prosesseista niin ikään sosiaalisesti rakentuvana, mikä määrittyy kontekstiinsa – asiakkaan elämäntilanteisiin, sosiaaliseen ympäristöön ja niihin yhteiskunnallisiin rakenteisiin, joissa yksilö toimii. Informanttien välittämä kuvaus asiakkaiden kohtaamisista palvelujärjestelmän työntekijöiden kanssa on myös alati rakentuvaa kuvausta todellisuuden luonteesta. Institutionaalisessa viitekehyksessä palvelujärjestelmän toimijoilla on valtaa määritellä sosiaalisen todellisuuden luonnetta ja sitä, mikä asiakkaan tilanteessa on olennaista. Sosiaalinen todellisuus rakentuu työntekijän ja asiakkaan välisessä vuorovaikutuksessa. Asiakkaalla itsellään ei välttämättä ole käsitteitä jäsentää todellisuuttaan esimerkiksi trauman tai väkivallan aiheuttaman pelon tai häpeän vuoksi – käsitteitä, jotka kuvaisivat hänet väkivallan kohteena tai uhrina. On myös huomattava, että väkivallan tekijä tyypillisesti omii oikeuden määritellä todellisuutta ja sen, mikä on hyväksyttävää. (Esim. Hurtig ym. 2017, 254.) Tämä asettaa työntekijän vastuulliseen rooliin; työntekijä määrittelee asiakkaan tilanteen oman tulkintansa mukaan. Tähän piirtyvät myös työntekijän moraalisen tulkinnan ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kysymykset.

Työni olisi voinut toteuttaa toisin tarkastelemalla turvakotien ja väkivaltatyön avopalvelujen asiakkaiden kokemuksia ja näkemyksiä suoraan heidän kertomanaan. Näkökulmat käsittelemiini aiheisiin ovat erilaiset, kun tarkastelen työntekijöiden enkä asiakkaiden haastatteluja. Sosiaalisen todellisuuden monikerroksisuutta ilmentää puheen ja tilanteen välisen suhteen käsitteellistäminen kehysanalyttisesti (Goffman 1974, 21, 503–504). Kehykset ovat kuin tulkintakehys tai näkökulma asiaan. Väkivaltaerityisen palvelun asiakas on esittänyt väkivaltatyöntekijälle alkuperäisessä kehyksessä tapahtuneesta kokemuksestaan – esimerkiksi kokemuksestaan hakeutua avun piiriin. Tässä on tapah-

tunut ensimmäinen siirtymä – asiakkaan kokemuksen siirtymä puheen kehykseen. Puheen kiinnittyneisyyttä aktuaaliseen kontekstiinsa löyhentää puheen dramaturginen ulottuvuus. Tämä mahdollistaa menneisyydestä puhumisen ja alkuperäisen eli primaarin tapahtuman uudelleen esittämisen. (Ks. Goffman 1974, 21, 503–504.) Työntekijä taas on esittänyt käsityksensä ja tulkintansa asiakkaiden tilanteista ja avunsaannista tutkimushaastattelijoille. Haastattelutilanteessa sosiaalinen todellisuus on rakentunut vuorovaikutuksessa, koska haastattelu on ollut puolistrukturoitu ja haastattelijat ovat voineet vaikuttaa haastattelun kulkuun ja kysymysten syventämiseen sekä antaa herätteitä eri teemoista. Haastattelujen analysointi taas on tämän opinnäytetyön tulkintakehystä, jossa tulkintaani on ohjannut rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön näkökulma. Nämä kaikki vaiheet kuvaavat tulkintakehysten kerroksisuutta ja etäisyyttä primaarista tapahtumasta.

4.3 TUTKIMUSAINEISTONA VÄKIVALTATYÖNTEKIJÖIDEN FOKUSRYHMÄHAASTATTELUT

Haastatteluaineisto on kerätty tammi–huhtikuun 2021 välisenä aikana Koronaepidemian vaikutukset lähisuhdeväkivallan kokemuksiin ja palveluiden käyttöön (KOVÄ) - tutkimushankkeessa, jonka Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on toteuttanut yhdessä Tampereen yliopiston ja Turun yliopiston kanssa. Analysoitavia fokusryhmähaastatteluja oli aineistossa yhteensä kahdeksan kappaletta. Näissä on kussakin ollut haastateltavana yhtä aikaa 2–5 informanttia, jotka ovat turvakotien ja väkivaltatyön avopalvelujen väkivalta- ja kriisityöntekijöitä (n=27). Heillä on sosiaalialan koulutus sekä väkivaltatyöhön liittyvää lisäkoulutusta. He ovat yhdeksästä eri toimintayksiköstä eri puolilta Suomea. Haastattelijat olivat KOVÄ-hankkeen tutkijoita, ja heitä oli haastatteluissa mukana 2–3.

Väkivaltatyön asiantuntijoiden haastattelut tarjoavat laaja-alaisen näkemyksen väkivaltatyötä tekevän organisaation viitekehyksessä. Asiantuntijoiden haastattelu on Alastalon ym. (2010) mukaan perusteltua, kun tutkimuksen kohteena on laaja lähihistorian prosessi ja halutaan tunnistaa kriittisiä tekijöitä. Tällainen prosessi – koronaviruspandemia – on parhaillaan meneillään. Asiantuntijahaastattelu on Alastalon ym. (mt.) mukaan perusteltua myös silloin, kun muu dokumentointi on puutteellista. Esimerkiksi lähisuhdeväkivallasta vain murto-osa tulee viranomaisten tietoon. Näin ollen suuri osa ilmiöstä jää piiloon ja dokumentoimatta. Koronaviruspandemian vaikutuksista lähisuhdeväkivaltaan on hyvin vähän tutkimustietoa vielä kansallisella tasolla.

Haastateltavien valinta on perustunut heidän institutionaaliseen asemaansa ja tietoonsa väkivaltailmiöstä. Fokusryhmähaastatteluun valitaan tyypillisesti esimerkiksi ammatillisesti homogeeninen ryhmä ja pyritään selvittämään haastateltavien näkemyksiä palvelujen kehittämistä. Tällä pyritään rikkaaseen aineistoon ja erilaisiin näkemyksiin tarkasteltavasta ilmiöstä. (Mäntyranta & Kaila 2008.) Väkivaltatyön asiantuntijoiden haastatteleminen antaa palvelujärjestelmän kriittiselle arvioinnille hyvää jalansijaa, koska monella haastateltavalla on pitkä kokemus väkivaltatyön parissa sekä laaja yhteistyöverkosto palvelujärjestelmän piirissä. Tämä antaa ajallista, kulttuurista ja yhteiskunnallista tarkastelupintaa arvioida pandemia-ajalla tapahtuneita muutoksia sekä asiakkaiden tilanteissa että palvelujärjestelmän toimivuudessa.

Haastattelurunko on jaettu hankkeen asettamia tutkimuskysymyksiä tukeviin aihealueisiin (ks. liite 1). Muodoltaan tällainen teemoihin perustuva haastattelu on melko avoin ja sallii haastateltaville varsin vapaamuotoisen vastaamisen. Tällöin aineistoa voi tarkastella ikään kuin haastateltavien puheena itsessään. Teemoihin pohjautuvalle haastattelulle on tyypillistä, että haastattelijat esittävät tarkentavia kysymyksiä. Tällöin sosiaalinen todellisuus muotoutuu ja merkityksellistyy vuorovaikutuksessa. (Ks. Tuomi & Sarajarvi 2013, 75.)

Väkivaltatyöntekijöiden haastattelut ovat tilanteina kiinnittyneitä turvakotien ja väkivaltatyön avopalvelujen toimintaympäristöihin, toimintatapoihin ja toiminnan tarkoituksiin. Näissä on mukana puheen rituaalisia rajoitteita, jotka ovat kulttuurisidonnaisia ja joiden avulla ylläpidetään vuorovaikutuksen etikettiä. Ryhmähaastattelun asetelma voi sekä tukea että heikentää haastattelun sisällön tutkimuksellista laatua. Ryhmäkuri voi estää kielteisten asioiden esilletuomisen, mutta ryhmä voi myös paikata tiedon aukkoja, kun ryhmän jäsenet täydentävät toistensa jäsenyyksiä keskusteltavasta aiheesta. (Ks. esim. Hirsjärvi ym. 2007, 199–207.)

Haastattelut ovat kestäneet 67–116 minuuttia. Haastattelut on äänitetty, litteroitu ja anonymisoitu. Äänityksen muuttaminen tekstimuotoon on toteutettu sanatarkasti, jossa näkyy kielimurteet, äännähdykset ja tauot. Näin on säilytetty mahdollisimman autenttinen kuvaus puheesta. (Ks. Kananen 2015, 160–161.) Haastatteluaineistoa on yhteensä 191 sivua. Haastattelut on nimetty koodeilla, kuten H1 ja H2. Haastatelluista eli vastaajista

on käytetty koodeja, kuten V1 ja V2. Näin ollen lainatessani haastatellun työntekijän tekstiä merkitsen lähteeksi esimerkiksi H2V1.

4.4 METODINA TEORIAOHJAAVA SISÄLLÖNANALYYSI

Sisällönanalyysi haastatteluaineiston analyysimenetelmänä palvelee sitä tarkoitusta, että saan perustietoa ilmiön olemuksesta (Eskola & Suoranta 1998). Etenen empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Luon tutkimuskohteesta kokonaiskuvan ja sijoitan sen ajalliseen, paikalliseen ja kulttuuriseen kontekstiin. Pyrin luomaan tutkimusaineistosta teoreettisen kokonaisuuden.

Puhtaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin asettaa kriittiseen valoon ajatus siitä, voinko puhtaan objektiivisesti, irrallaan mistään teoreettisista oletuksista tarkastella aineistoani ja olla antamatta sen ohjata analyysiani? Tämän vuoksi analyysini tarkempana lähestymiskulmana on teoriaohjaava analyysi, jossa annan tiettyjen teoreettisten kytkentöjen vaikuttaa analyysiini. Analysoin aineistoa aluksi aineistolähtöisesti, mutta etenen abduktiivisen päättelyn tiellä antaen teoreettisen viitekehyksen käydä vuoropuhelua aineiston kanssa. Nämä ohjaavat analyysia suuntaan, jossa vuoropuhelu on hedelmällisintä ja uusia näkökulmia avaavinta. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 95–99.)

Vaiheistin aineistoanalyysini kolmeen vaiheeseen, mikä tekee analyysista systemaattista ja läpinäkyvää. Analyysiprosessi ja sen tuloksista esittämäni tulkinnat ovat näin lukijan arvioitavissa. (Vrt. Tuomi & Sarajärvi 2009, 140–141.) Sovelsin Tuomen ja Sarajärven mallintamaa aineistolähtöisen sisällönanalyysiprosessin vaiheistusta. Tämä etenee pääpiirteittäin siten, että aineisto pelkistetään, ryhmitellään ja käsitteellistetään (mt., 108–109). Tuomen ja Sarajärven (mt., 117) mukaan teoriaohjaavaa analyysiprosessia voidaan toteuttaa aineistolähtöisen sisällönanalyysin tavoin; teoriaohjaavuus tulee prosessissa näkyviin abstrahointivaiheessa, jolloin empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. Tällöin käsitteellistäminen tapahtuu teoreettisen viitekehyksen ohjaamana.

4.5 ANALYYSIPROSESSI

Vaihe 1. Aineiston pelkistäminen

Muodostin litteroidusta haastatteluaineistosta aluksi kokonaiskäsityksen. Kiinnitin huomiota esiin tulleisiin teemoihin ja pohdin, mitkä osiot antavat parhaiten vastauksia tutkimuskysymykseeni. KOVÄ-hankkeen teemahaastattelurungossa (ks. liite 1) on viisi teemaa: 1) palveluun hakeutuminen, 2) korona ja lähisuhdeväkivalta, 3) lapsiperheet, 4) ulkomaalaistaustaiset ja vieraskieliset asiakkaat sekä 5) avun hakeminen lähisuhdeväkivaltaan. Pysin karsimaan tutkimustehtäväni kannalta epäolennaisen pois, jotta sain laajan tekstimassan hallintaani. Päätin keskittyä analyysissä seuraaviin tutkimuskysymykseeni kannalta olennaisiin seikkoihin: miten koronaviruspandemia ja siihen liittyvät rajoitustoimet vaikuttavat lähisuhdeväkivaltaa kokevan mahdollisuuksiin 1) hakeutua avun piiriin ja 2) saada apua ja tukea elämäntilanteeseen.

Otin ensimmäiseksi tarkastelukohteeksi väkivaltaa kokevan yksilön elämäntilanteen, koska lähisuhdeväkivalta tapahtuu tyypillisesti kodin kontekstissa, ja tutkimustehtäväni oli etsiä tekijöitä, jotka heikentävät yksilön mahdollisuuksia hakeutua avun piiriin. Tämä tuki myös tutkimustehtäväni näkökulmaa: yksilön elämäntilanne on Hurtigin ym. (2017) mukaan olennainen tekijä, kun lähisuhdeväkivaltaa ja yksilön avuntarpeita tarkastellaan rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön näkökulmasta.

Toisena tarkastelukohteenani oli palvelujärjestelmän toimivuus pandemian aikana. Etsin tutkimustehtäväni mukaisesti aineistosta tekijöitä, jotka heikentävät yksilön mahdollisuuksia saada apua elämäntilanteeseensa. Tämä tuki myös tutkimustehtäväni oikeudenmukaisuustyön näkökulmaa, jonka mukaan pyrin tuomaan näkyväksi palvelujärjestelmässä ilmeneviä käytäntöjä, jotka heikentävät yksilön asemaa ja tämän oikeutta psykososiaaliseen hyvinvointiin ja fyysiseen koskemattomuuteen.

Analysoin jokaisen haastattelun systemaattisesti lause lauseelta. Valitsin analyysiyksiköiksi ajatuskokonaisuuksia, kuten lauseita ja lauseenosia. Pysin siihen, että valitsemani analyysiyksiköt vastaisivat mahdollisimman hyvin tutkimuskysymykseni asettelua. Annoin samankaltaisille ilmaisuille ja teemoille värikoodit. Tein työni selkeyttämiseksi kullekin haastattelulle oman taulukon, johon kirjasin ylös näitä ilmaisuja. Pysin pelkis-

tämään ja yksinkertaistamaan aineiston alkuperäisilmaisuja, jotta sain tiivistettyä tekstimassaa käsiteltävään muotoon seuraavaa analyysivaihetta varten. (Vrt. Kananen 2017, 131–147; Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–127.) Esimerkiksi seuraava alkuperäisilmaisu on tulkintani mukaan pelkistettynä ilmaisu väkivallan puheeksi ottamista: ”*Siis se et se ois laajasti kaikissa palveluissa tiedossa tää ilmiö ja olemassaolo ja se koronan ehkä lisäävä vaikutus, ja et se otettas puheeksi, se matalan kynnyksen puheeks ottaminen*” (H3V2).

Vaihe 2. Ryhmittely

Yksittäisten haastattelujen tarkastelujen jälkeen yhdistin eri haastattelujen pelkistettyjä ilmaisuja. Muodostin kokoavia taulukoita, joiden avulla pystyin hahmottamaan käsitteiden kokonaisuuden sekä vertailemaan yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Ryhmittelin temaattisesti lähellä olevia ilmaisuja ja muodostin niistä samankaltaisten ilmaisujen luokkia eli kategorioita. (Vrt. Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–127.) Esimerkiksi väkivallan puheeksi ottamiseen, väkivallasta kysymiseen ja väkivallan tunnistamiseen liittyviä ilmaisuja oli aineistossa runsaasti. Ne olivat temaattisesti samankaltaisia, joten yhdistin ne samaan kategoriaan. Nimesin tämän kategorian oikeudenmukaisuustyön näkökulmasta käsitteellä *puheeksi ottamisen puute*, koska tulkitsin kategorian sisällön kuvaavan väkivallan käsittelyn sivuuttamista palvelukohtamisissa, mikä heikentää avunsaannin mahdollisuuksia. Seuraavassa on esimerkkejä ilmaisuista, jotka muodostivat analyysissä tätä kategoriaa:

Puheeksi ottamisen puute
 Ei oteta väkivaltaa puheeksi
 Vie aikaa uskaltaa puhua
 Ei ole kysytty lähisuhdeväkivallasta
 Kysyä pitää rutiinisti useita kertoja
 Perusasia kysyä väkivallasta
 Pitäisi tunnistaa paremmin
 Lisää rohkeutta kysyä väkivallasta

Kategorioiden kertyessä runsaslukuisemmaksi yhdistelin ja hierarkioin niitä. Näin muodostui *yläkategorioita*, kun taas aiemmat kategoriat jäivät *alakategorioiksi*. Taulukossa 1 havainnollistan, miten muodostin haastattelusitaatista pelkistettyjä ilmaisuja ja ryhmittelin ne samankaltaisten ilmaisujen muodostamiin alakategorioihin sekä edelleen tiiviimpään ilmaisumuotoon yläkategoriaksi. (Vrt. Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.)

Taulukko 1. Alkuperäisestä ilmaisusta luokitteluihin

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria	Yläkategoria
H3V2: ”-- tunnistetas ja otettas puheeks ja ohjattas eteenpäin. Et jotenki, tuo on mun mielest semmonen, niin kauan ku sitä ei kysytä tai siihen ei tavallaan nimetä sitä asiakkaalle, ni niin kauan sit tietyl tapaa myös hyväksytään se tilanne tai jotenki jätetään se asiakas tosi yksin siinä. Et jotenki se on mun mielest ihan perusasia ja se että kaikis palveluis pitäs olla rohkeutta siihen.”	Ei tunnisteta väkivaltaa Ei ohjata tuen piiriin Ei kysytä väkivallasta Ei nimetä väkivaltaa Hyväksytään tilanne Asiakas jää yksin Ei rohkeutta kysyä	Puheeksi ottamisen puute Väkivallan neutralisointi Kohtuuton tilanne	Tuen puute

Loin kategorioilla pohjaa analyysini ja tarkasteleman ilmiön perusrakenteelle. En päättänyt etukäteen, miten monta kategoriaa työssäni tulisi muodostumaan, koska tämä tuli olemaan analyysiprosessin tuotosta. Jatkoin käsitteiden pelkistämistä ja kategorioiden muodostamista niin pitkään kuin aineisto antoi tähän mahdollisuuksia. (Vrt. Tuomi & Sarajärvi 2009, 110–111.)

Vaihe 3. Käsitteellistäminen

Käsitteiden abstrahointivaiheessa pyrin muodostamaan kategorioille teoreettisemmat käsitteet voidakseni jatkaa tutkimusongelmani parissa syvällisemmällä tasolla. Tarkoitukseni oli saada holistinen kuva aineistosta. Halusin tavoittaa välittömien havaintojen takana olevan ilmiön olemusta ja merkitystä. (Ks. Hirsjärvi ym. 2007, 142–153.) Luokittelujen kokoavaksi käsitteeksi muodostui *tuen puute*. Tämä ilmentää oikeudenmukaisuustyön näkökulmasta yksilön haavoittuvaa asemaa sekä elämäntilanteessaan että palvelujärjestelmän viitekehyksessä.

Yksilön elämäntilanteen tarkasteluun muodostin teoreettisen käsitteen *yksilön mahdollisuusrakenteet* (ks. taulukko 2). Sovelsin käsitteellistämässä Juho Saaren (2015, 82–83) ajatusta mahdollisuusrakenteesta: eri asemassa olevien yksilöiden erilaisia mahdollisuuksia osallisuuteen yhteiskunnassa. Tämä kuvaa yksilön toimintamahdollisuuksia ja toimintakykyä hakea apua tilanteeseensa ja saada tukea palvelujärjestelmältä. Nämä rinnastuvat yksilön elämänhallintaan – yksilön kykyyn vaikuttaa oman elämänsä kulkuun ja tehdä sitä koskevia valintoja. Yksilön toimintakyky on olennainen tarkastelun kohde, koska Saaren mukaan yksilöllä on oltava kykyä käyttää hyväkseen olemassa olevia resursseja. (Mt.) Ronkaisen (2008, 394) mukaan lähisuhdeväkivallan kohde tyyppillisesti menettää toimintakykyään väkivallan seurauksena.

Taulukko 2. Kategorioiden muodostuminen yksilön elämäntilanteesta

YDINKATEGORIA	Yksilön mahdollisuusrakenteet avun hakemiseen			
PÄÄKATEGORIAT	Toimintakyky		Toimintamahdollisuudet	
ALAKATEGORIAT	Voimavarojen heikkeneminen	Epävarmuuden lisääntyminen	Sosiaalinen eristäytyminen	Oman tukiverkoston rajoittunut saavutettavuus pandemia-aikana
PELKISTETYT ILMAISUT	Epidemiatilanteen pitkittyminen Turnauskestävyys Väsymys Romahtaa Sisäinen resurssi lopussa Monen elämäntilanteen kanssa kamppailevat Psyykinen huonovointisuus Ahdistus Kodin ilmapiiri Apua ei juuri haeta Tilanteet eskaloituvat	Epätietoisuus palvelujen saatavuudesta Omien avun tarpeiden ohittaminen Tilanteen sietäminen Haluako vai pystykö tulemaan Puntaroi riskiä väkivallan ja koronainfektion välillä Epidemia-ajan tiedotuksen ristiriitaisuus Taloudellinen epävarmuus	Elinpiirin kapeutuminen kotiin Jatkuva yhdessäolo Johtaa väkivaltaan Koko ajan neljän seinän sisällä Hengähtämään ei ole päässyt Väkivallan kierre Olemassa oleva ongelma kertaantuu Pakottava kontrolli Kontrollin oikeutus terveysuhalla Eristäytyminen vahvistuu Väkivallan oikeutus pandemiassa Kontrolli rankempaa kahden aikuisen taloudessa Sähköisen asioinnin kontrolli Resurssien eriarvoisuus verkkoasiointiin	Tukeutuu enemmän läheisiin kuin viralliseen tukeen Ei enää voi hakeutua turvaan Ei voi valita Vaihtoehdottomuus Toivottomuus Sosiaaliset suhteet poissuljettu Hankaloittaa elämää Väliporras pois turvakotijakson jälkeen Täytyy löytää uusi asunto Taloudellinen selviytyminen Valitsee ennemmin väkivallan kuin yksinäisyyden Korona vahvisti yksinäisyyden tunnetta

Palvelujärjestelmän tarkastelun jäsentäjä järjestelmä- ja henkilötasoihin (ks. taulukko 3). Sovelsin käsitteellistämässä Määtän (2012) mallintamaa perusturvan hakuprosessia, jossa yksilön perusturva voi vaarantua palvelujärjestelmän eri tason käytännöissä, esimerkiksi henkilö- ja järjestelmätasolla. Näin sain tuotua eritellysti esiin institutionaalisen ohjauksen (järjestelmätaso) ja palvelukohtaamisiin (henkilötaso) liittyviä tekijöitä, jotka heikentävät yksilön asemaa avunhakijana. Ymmärrän palvelujärjestelmän rakenteiksi ne auttamisjärjestelmän pysyvämmät viitekehykset, joiden sisälle muodostuu erilaisia tapoja tarjota palveluja ja toteuttaa käytännön työtä.

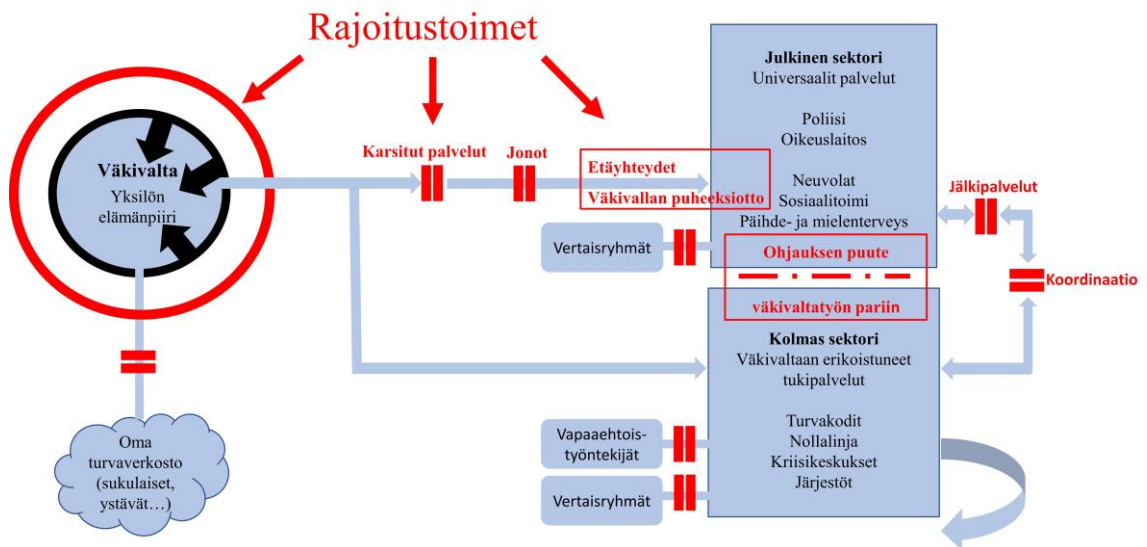
Taulukko 3. Kategorioiden muodostuminen palvelujärjestelmästä

YDINKATEGORIA	Palvelujärjestelmän rakenteet ja käytännöt			
YLÄKATEGORIA	Järjestelmätaso		Henkilötaso	
ALAKATEGORIA	Palvelujen puute	Koordinaation puute	Kasvokkaisten kontaktien puute	Puheeksi ottamisen puute
PELKISTETYT ILMAISUT	Palvelujen karsiminen Jonojen pidentyminen Tuen saanti heikkeni peruspalveluissa Asiakkaita ei tavata Ei ole mihin ohjata Odotus kestää Jatkopalvelujen puute Päihde- ja mielenterveyskuntoutajat tarvitsevat intensiivistä tukea Asiakas jää yksin Asiakas jää ilman tukea Katastrofaalinen tila Näkyy asiakkaisissa Seurauksena sosiaaliset ongelmat Väkivaltapalvelut paikkaavat Tilanteiden kriittisyys Sietokyky koetteilla Vertaistukiryhmien puute Elämänhallinta heikkenee Toimintakyky heikkenee Kuormittavuus Pitkäaikaiset vaikutukset Kärsimyksen pidentyminen Haitalliset vaikutukset vauvaperheisiin Kontaktit vähentyneet Väkivallan riskien arviointi Karsitaan vähäisestä palvelusta Vanhemmat jäävät tilanteessa yksin Kuka perhettä kuuntelee?	Ohjautuminen väkivaltaerityisiin palveluihin ongelmallista Luukutetaan paljon Kokonaistilanteen selvittelyn haasteet Moniammatillisen yhteistyön puute Sosiaalityöhön kokoavampaa otetta Verkostoyhteistyötä Turvakodin jälkeen jää ilman tukea Asiakas jää yksin tilanteessaan Asiakkuus ei paikannu järjestelmässä Avunsaannin pitkittyminen Työntekijä ei pysty vaikuttamaan Psykkisiin ongelmiin vastaaminen Verkostoyhteistyön puute Rakenteellinen väkivalta	Etäyhteyksiin siirtyminen Heikentää mahdollisuuksia tukea traumatisoitunutta Heikentää mahdollisuuksia muodostaa luottamuksellista suhdetta Arka ja intiimi väkivalta-aihe Vähentää tilaisuuksia havainnoida perheen vuorovaikutuksesta Tilaisuudet kertoa väkivallasta vähentyneet Väkivallan tunnistamisen puute Väkivallasta kertominen Kokonaistilanteen jäsentäminen Mielenterveyspalvelut etänä haasteellista	Kriittinen tekijä avun saannille Tietous lähisuhdeväkivallan ilmiöstä ja koronan lisäävästä vaikutuksesta Matalan kynnyksen puheeksiotto Pitäisi olla rutiinia Pitäisi jatkaa myös korona-aikana Korona vie kaiken huomion Väkivallan tunnistaminen Ohjautuminen väkivaltapalvelun piiriin Jää ilman tukea Herkkyysketki avun vastaanottamiselle Tippuu tyhjän päälle Traumatausta Jätetään asiakas yksin Ei kykyä sanoittaa kokemuksia

Yhdistäväksi käsitteeksi yksilön elämäntilanteen ja palvelurakenteiden välille valitsin käsitteen *myönteinen siirtymä*. Sovelsin tässä Saaren ym. (2017, 291–292) näkemystä eri asemassa olevien yksilöiden mahdollisuuksista siirtyä tarvitsemansa tuen piiriin. Näin sain sidottua käsitteellisesti yhteen avun hakemisen ja avun saamisen kysymyksenasettelussa sen kokonaisuuden, jossa yksilöön vaikuttaa hänen elämäntilanteensa, sosiaalinen ympäristönsä ja ne yhteiskunnalliset rakenteet, joissa hän toimii. Saaren ym. (mt.) mukaan palvelujärjestelmän rakenteet voivat joko avata tai sulkea yksilön mahdollisuusrakenteita, mikä vaikuttaa yksilön myönteisten siirtymien mahdollisuuksiin.

Havainnollistan kuviossa 1 analyysiprosessissa muodostunutta kokonaiskuvaa pandemiaan liittyvien rajoitustoimien vaikutuksista yksilöiden tilanteisiin. Kuvio ilmentää kerrostunutta vaikutusta väkivallan ja yhteiskunnallisten rajoitustoimien puristuksissa. Väkiältä luo kodin piiriin uhkaavan toimintaympäristön ja yhteiskunnalliset rajoitustoimet taas sosiaalista kanssakäymistä ja toimintaympäristöä rajoittavan toimintaympäristön.

KUVIO 1. Yksilön myönteisten siirtymien sulkeumia. Koronaviruspandemian aiheuttamien yhteiskunnallisten rajoitustoimien vaikutuksia yksilön mahdollisuuksiin hakeutua ja päästä avun piiriin.

Olen paikallistanut kuvioon 1 kriittisiä pisteitä – yksilön toimintamahdollisuuksia rajoitettavia tekijöitä sekä esteitä ja hidasteita, jotka heikentävät yksilön asemaa avuntarvitsijana. Therborn (2014, 54) kuvaa tällaisia suljettuiksi oviksi, mitkä oikeudenmukaisuustyön näkökulmasta ilmentävät sosiaalista epäoikeudenmukaisuutta.

4.6 TUTKIMUKSEN EETTISYYS

Hyvä tieteellinen käytäntö

Olen sitoutunut noudattamaan tutkielmani kaikissa vaiheissa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) hyvän tieteellisen käytännön ohjeita, joihin suomalainen tiedeyhteisö on sitoutunut (TENK 2019; 2012). Laadullinen tutkimus tarjoaa tutkijalle useita lähestymistapoja ja tulkintamahdollisuuksia. Sosiaalinen konstruktivismi tieteenfilosofisena lähtökohtana asettaa erityisen vastuun sille, miten raportoin tutkimustuloksiani – miten omilla tulkinnoillani rakennan sosiaalista todellisuutta sen aineiston perusteella, joka on ollut käytettävissäni. Tieto ei ole olemassa ihmisistä irrallaan objektiivisena totuutena vaan se on rakentunut haastateltavien ja haastattelijoiden välisessä vuorovaikutuksessa. Tulkitsen työssäni tätä tutkittavien kokemuksellista tietoa tietystä näkökulmasta, joksi olen valinnut oikeudenmukaisuustyön näkökulman. (Vrt. Juhila 2021.)

Haastateltavien informointi, vapaaehtoisuus ja tietoturva

Haastateltavat ovat saaneet etukäteen tietoa KOVÄ-tutkimushankkeesta, ja haastatteluihin on pyydetty osallistujien suostumus (vrt. Kuula 2006, 101–102, 117–121). Haastateltavat ovat osallistuneet tutkimukseen vapaaehtoisesti ja heiltä on pyydetty lupa saada nauhoittaa haastattelu (vrt. mt., 106–107). Tutkimushankkeessa on noudatettu Suomen hallituksen sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeistuksia epidemiatilanteesta ja asianmukaisesta suojautumisesta sekä suosittu etäyhteyksiä haastattelujen toteuttamiseksi. Etäyhteydenpidossa on käytetty tietoturvallisia viestintävälineitä ja yhteyksiä. Haastattelujen nauhoitus on tehty erillisellä laitteella. Haastattelijat ovat antaneet omat yhteystietonsa haastateltaville mahdollisia tutkimuksesta nousevia kysymyksiä varten (vrt. mt., 104).

Vahingon välttäminen

Olen kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että tutkimuksesta ei aiheudu haittaa tutkitaville eikä heidän edustamilleen yhteisöille ja näiden asiakkaille (vrt. TENK 2019; Kuula 2006, 64). Tieteellisen vapauden käyttö edellyttää ihmiseen kohdistuvassa tutkimuksessa vastuullisuutta suojata tutkimuksen kohteita ja heidän esiin tuomiaan sensitiivisiä aiheita. Peruslähtökohtana on luottamus sekä ihmisarvon ja oikeuksien kunnioitus. (TENK 2019; Kuula 2006, 98.) Haastateltavat väkivaltatyöntekijät ovat osoittaneet luottamusta heitä haastatelleisiin tutkijoihin. Tämä edellyttää aineistoanalyysin tulosten raportoinnissa tämän saman luottamuksen kunnioittamista sekä aineistossa kuvattujen, väkivaltaa kokevien yksilöiden ihmisarvon, yksityisyyden ja itsemääräämisoikeuden kunnioittamista (vrt. Kuula 2006, 80–81). Haastattelua eivät ole antaneet turvakotien ja väkivaltatyön avopalvelujen asiakkaat vaan työntekijät, jotka kuvaavat asiakkaiden tilanteita.

Yksilöiden avun hakemisen mahdollisuuksiin liittyy yksilöllisiä, erilaisen mahdollisuusrakenteen omaavien yksilöiden selviytymisstrategioita. Olen pyrkinyt käyttämään analyysitulosten raportoinnissa suoria haastatteluotteita siten valikoiden, että niissä ei paljastuisi yksilöiden intiimiin elämänpiiriin kuuluvia seikkoja, kuten yksilöiden erilaisia keinoja irtautua väkivallan piiristä (vrt. Kuula 2006, 204–206). Väkivaltatyöntekijöiden

ja heidän asiakkaidensa välisen vaitiolovelvollisuuden kunnioittaminen ulottuu siihen tapaan, jolla raportoin tuloksiani.

Työntekijät ovat esittäneet näkemyksiään sen yhteisen tavoitteen viitekehyksessä, että väkivaltaa kokevien palvelupolkuja saadaan edelleen kehitettyä ja että yhteiskunnallisen kriisitilanteen paine mahdollisesti paljastaa palvelujärjestelmässä kriittisiä kohtia. Tieteellinen tutkimus aiheesta on tärkeää, koska se vahvistaa sosiaalihuollon toimintaedellytyksiä (Hämäläinen & Niemelä 2014, 99). Sosiaalityön vahva tietoperusta muodostuu paitsi tieteellisestä tiedosta niin myös asiakkaan tiedoista sekä ammattieettisestä tiedosta (Karttunen & Hietamäki 2014, 320). Samoin kuin väkivaltaa kokevan asiakkaan elämäntilanne on arka ja intiimi aihe käsiteltäväksi palvelujärjestelmän piirissä, ja vaatii luottamuksellisen keskustelusuhteen, niin samoin tämä sensitiivisyys heijastuu aiheen käsittelyyn tutkijan käsissä. Asiakkaan edun vuoksi onkin pidettävä huolta siitä, että tieteellinen raportointi on yhteiskunnallisella vaikuttamispyrkimyksellään jämäkkää ja kriittistä, ja yksilötasolla hyvin sensitiivistä.

Kriittinen itsereflektio

Sosiaalinen todellisuus rakentuu kielellisesti haastateltavan ja haastattelijan välisessä vuorovaikutuksessa. Tämä mahdollistaa menneisyydestä puhumisen ja alkuperäisen eli primäärin tapahtuman uudelleen esittämisen. Samalla kuitenkin puheen dramaturginen luonne löyhentää puheen kiinnittymistä aktuaaliseen kontekstiinsa (Goffman 1974, 21, 503–504). Tämä kuvaa sosiaalisen todellisuuden alati muuttuvaa ja rakentuvaa luonnetta ja asettaa eettisille kysymyksille erityispainoa. Olenkin monesti palannut aineiston alkuperäisten ilmaisujen pariin ja tarkistanut tekemieni tulkintojen suuntaa. Boulding (1973, 14, 173) kuvaa suhdettamme maailmaan arvosuhteena; puhtaita faktoja ei ole, vaan suodatamme vastaanottamamme viestit arvojärjestelmämme läpi. Oman ihmiskäsityksen ja arvomaailman kriittinen reflektointi tutkimusta tehdessä on tämän vuoksi tärkeää. Olen pyrkinyt siihen, että en tee oletuksia väkivaltaa kokevien yksilöiden tilanteista, vaan että tulkintani perustuvat systemaattisen ja läpinäkyvän analyysiprosessin tuloksiin, jotka pohjautuvat väkivaltatyöntekijöiden näkemyksiin sosiaalisen todellisuuden luonteesta. Kriittistä reflektointia olen toteuttanut tutkimuspäiväkirjan muodossa. Olen kirjannut ylös pohdintojani moniulotteisesta tutkimusaiheestani. Miksi-

kysymykset ovat olleet olennaisia. Niiden avulla olen pyrkinyt pääsemään kiinni juuri-syihin.

Kriittinen tarkastelunäkökulmani tutkittavaan ilmiöön on tuonut eettiseen pohdintaani myös sen, millaisin äänensävyin, jäsentelyin, painotuksin ja käsittein raportoin tuloksia-ni (vrt. Kuula 2006, 63). Oikeudenmukaisuustyön näkökulma tarjoaa hyvinkin kriittisiä äänenpainoja ja käsitteitä, joilla operoida. Toteutin tätä samaa kriittisyyttä omia tulkin-tojani ja käsitteiden valintoja kohtaan. Empirian ja tutkimuskirjallisuuden vuoropuhe-lussa olen kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että en tulkinnoillani tulisi rakenta-neeksi sellaista sosiaalisen todellisuuden kuvaa, joka kuvastaa ennemminkin tutkimus-kirjallisuuden kätevien käsitteiden luomaa konstruktia kuin tutkittavan kohteen aitoa olemusta.

Analysoimassani aineistossa esiintyy hyvin kriittisiä äänenpainoja väkivallan kohteena olevien yksilöiden kohtaamista esteistä saada apua ja tukea tilanteeseensa. Näitä äänen-painoja on esiintynyt sekä määrällisesti runsaina että laadullisesti painokkaina ilmaisui-na. Tämä on rohkaissut ilmentämään tulosten raportoinnissa kriittisyyttä palvelujärjes-telmän toimivuudesta pandemian aikana. Olen kuitenkin käynyt eettistä pohdintaa sen suhteen, miten painokkaasti kriittisyys voi ilmetä tulosten tulkinnessa, kun näytteeni sosiaalisesti todellisuudesta on rajallinen. Se kuvaa hyvin pientä osaa lähisuhdeväkival-lan kokijoista, joiden avun hakemisen ja avunsaannin mahdollisuuksia väkivaltatyönte-kijät ovat tuoneet esiin. Rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön otteella on mahdollista tuoda haavoittuvan yksilön ääni kuuluviin, koska tämä ääni on monesti vuosien lähi-suhdeväkivallan ja myös mahdollisen rakenteellisen väkivallan seurauksena heikenty-nyt, torjuttu ja mitätöity. Sosiaalityön ammattilaisilla on viranomaisen asemassa vah-vemmat lähtökohdat vaikuttamiseen – mikä velvoittaa käyttämään tätä ääntä. Sosiaali-työntekijän eettinen velvollisuus on vaikuttaa yhteiskunnallisiin epäkohtiin ja vastustaa epäoikeudenmukaisia käytäntöjä.

Tutkittavien suoja

Tutkimukseni sisältää sensitiivistä empiristä aineistoa, jonka eettiseen käsittelyyn olen kiinnittänyt erityistä huomiota. Haastatteluaineistoa säilytetään ja käsitellään pseu-

donymisoidussa muodossa (vrt. Kuula 2006, 201, 215). Haastatteluista on poistettu kaikki tunnistetiedot KOVÄ-hankkeen toteuttaman litterointiprosessin yhteydessä siten, että litteroidussa aineistossa ei esiinny paikannimiä eikä organisaatioiden tai haastateltujen nimiä. Haastatteluihin ja haastateltaviin viitataan identifikaatiokoodilla, kuten H3V4 (haastattelunumero 3, vastaaja numero 4).

Haastattelut on tehty eri puolilla Suomea olevien turvakotien ja väkivaltatyön avopalvelujen työntekijöille, joten haastatteluja ei voi kytkeä mihinkään tiettyyn maantieteelliseen alueeseen. Suorissa aineistolainauksissa olen hienovaraisesti lieventänyt haastateltavien murre sanoja tai persoonallisia ilmaisutapoja lähemmäksi kirjakielistä ilmaisua, jotta voin turvata haastateltavien anonymiteetin. Olen myös paikoitellen tiivistänyt sitaatteja lisäten kaksi ajatusviivaa niihin puheen kohtiin, jotka eivät ole olennaisia tarkastelemani asian kannalta.

Aineiston säilytys ja arkistointi

Analysoimaani haastatteluaineistoa säilytetään Turun yliopiston suojatussa verkkokansiossa, joka on käyttäjätunnuksen ja salasanan takana (vrt. Kuula 2006, 113–115). Olen käsitellyt aineistoa vain Turun yliopiston tietokoneilla. En ole tulostanut aineistoa paperille; olen tehnyt kaikki merkinnät sähköisesti suoraan tiedostoihin. Aineistoanalyysia varten olen irrotanut alkuperäisistä tiedostoista haastatteluotteita erillisille tiedostoille. Anonymiteetti on säilynyt koko käsittelyn ajan, ja erilliset tiedostot ovat alkuperäisen aineiston kanssa saman verkkokansion alla. Pidän kaiken tutkimuksessa saamani tiedot ehdottoman luottamuksellisina. KOVÄ-hanke on tehnyt haastatteluista tietosuojailmoituksen ja aineistohallintasuunnitelman (vrt. mt., 34–36).

Tulosten raportointi

Olen raportoinut tutkimustulokseni rehellisesti ja parhaan tulkintani mukaan ja noudattanut huolellisuutta viitatessani muiden tutkijoiden julkaisuihin sekä esittäessäni heidän ajatuksiaan (vrt. Kuula 2006, 34–35). Tulosten raportointi on käynyt läpi hankevastavien tarkastusprosessin. Tulokset julkaistaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen internet-sivuilla KOVÄ-hankkeen yhteydessä osoitteessa thl.fi/kova.

5 VÄKIVALTATYÖNTEKIJÖIDEN KÄSITYKSIÄ LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN KOKEVIENTEN AVUNSAANNIN MAHDOLLISUUKSISTA PANDEMIAN AIKANA

Etsin tässä empiirisessä luvussa vastauksia tutkimuskysymykseeni. Tarkastelen väkivaltatyöntekijöiden käsityksiä turvakotien ja väkivaltatyön avopalvelujen asiakkaiden tilanteista koronaviruspandemian aikana – miten yhteiskunnallinen kriisitilanne on vaikuttanut lähisuhdeväkivaltaa kokevien avunsaannin mahdollisuuksiin. Lähestyn aineistoani rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön näkökulmasta. Hahmotan väkivallan ja avuntarpeet osana yksilön elämäntilannetta ja palvelujärjestelmän toimivuutta (vrt. Hurtig 2017). Pyrin tuomaan näkyväksi tekijöitä, jotka ovat rajoittaneet lähisuhdeväkivaltaa kokevien mahdollisuuksia myönteisiin siirtymiin tarvitsemansa tuen piiriin ja heikentäneet yksilön asemaa avunhakijana. Tämä vaatii huomion kiinnittämistä sekä yksilön mahdollisuusrakenteisiin että palvelujärjestelmän rakenteisiin ja käytäntöihin (vrt. Saari 2017).

5.1 YKSILÖN MAHDOLLISUUSRAKENTEET

Yksilön elämäntilanne on oleellinen osa yksilön haavoittuvan aseman kokonaisvaltaiseksi ymmärtämiseksi. Pohjolan (2017, 24) mukaan on tärkeää ymmärtää ilmiöiden kontekstuaalisuus ja ilmiöiden väliset suhteet; sosiaalityön lähtökohta on ”ihminen ympäristössään”. Olen soveltanut yksilön elämäntilanteen tarkastelussa Saaren (2015, 83) ajatusta mahdollisuusrakenteista: eri asemassa olevien yksilöiden erilaisia mahdollisuuksia osallisuuteen yhteiskunnassa – yksilön toimintamahdollisuuksia ja toimintakykyä. Kiinnitän huomiota niihin yksilön mahdollisuusrakenteita rajoittaviin ja heikentäviin tekijöihin, jotka vähentävät myönteisten siirtymien mahdollisuuksia tuen piiriin.

5.1.1 Toimintakyky

Voimavarojen heikkeneminen

Epidemiatilanteen pitkittyminen on vaikuttanut oleellisesti siihen, että perheiden sietokyky on ollut koetuksella: ”Nyt alkaa tää turnauskestävyys olee ihmisillä vähän jo, tai painaa jo tää väsymys, että nyt tuntuu, että likimain kaikissa puheluissa tavalla tai toi-

sella korona on esillä” (H5V2). Yksilöiden erilaiset mahdollisuusrakenteet tulivat esiin väkivaltatyöntekijöiden kuvauksissa yksilöiden ja perheiden elämäntilanteista: ”Se jakaa aika rajusti erilaiset perheet, ne jotka on osaneet muutenkin jo lastenkin kanssa olla, ni ne on pärjänny. Mutta ne, jotka ei oo muutenkaan osannu – – romahtaa aika täysin” (H8V3).

Väkivalta tyypillisesti pahenee jatkuessaan, mikä heikentää väkivallan kohteen toimintakykyä. Tällä ei yksinkertaisesti ole voimia hakea apua. Esimerkiksi turvakotiin hakeudutaan yleensä vasta silloin, kun väkivaltaa on jatkunut jo pitkään, ja yksilö on pysynyt irtautumaan väkivallan piiristä siinä määrin, että hänen toimintakykynsä on palautunut. (Nyqvist 2001.) Toimintakyvyn vaikutusta yksilön toimintamahdollisuuksiin kuvaa seuraava väkivaltatyöntekijän näkemys: ” – – sisäinen resurssi ihan lopussa – – ja pitää valita, meneekö turvakotiin vai jää asumaan kotiin. Aika monet sanovat, että en uskalla varsinkaan lapsen kanssa mennä turvakotiin – – ” (H4V4). Väkivaltatyöntekijöiden erityisen huolen kohteena olivat monien ongelmien kanssa kamppailevat vanhemmat, joiden psyykkiset voimavarat ovat jo muutenkin vähäiset (H3V1). Psykkinen huonovointisuus ja ahdistus ovat lisääntyneet epidemian aikana (H6V1, H3).

Miten sen tavallaan sitten kestää sen ilmapiirin ihan ne vanhemmat, ja miten vanhemmat sitten myös varmistaa, että lapsilla on jollain tavalla hyvä olla siellä kotona, kun ei itelläänkää oo, eikä oikein kenelläkää oo, eikä sit oikein siellä kodin ulkopuolellakaa oo. Niin kyllä nää oli niitä kaikkein haastavimpia. (H5V1)

Suurin osa lähisuhdeväkivallan uhreista ei hae apua (Evans ym. 2020; Parkinson 2019; Ronkainen 2008, 394). Husso (2003, 19) toteaa, että apua ei juuri haeta edes silloin, kun väkivallasta on aiheutunut fyysisiä vammoja. Turvakotiin hakeutuminen osoittautui haastattelujen perusteella olevan korkean kynnyksen takana, ellei tilanne ole akuutti: ”Hyvin vähän haetaa apua. Et ne on monesti semmosii tilanteita, et se on joku työntekijä, joka huomaa et tääl ei nyt oo kaikki hyvin tai ihan tilanne eskaloituu siihen et siel on poliisit paikalla” (H6V3). Lähisuhdeväkivaltaa kokeva hakeutuu ennemmin sukulaisen tai ystävän luokse (H5V2).

Epävarmuuden lisääntyminen

Koronaepidemiaan liittyvien yhteiskunnallisten rajoitustoimien aiheuttama sosiaalinen eristäytyneisyys on vahvistanut rajaa yksityisen ja julkisen välillä. Epätietoisuus palveluiden saatavuudesta ja siitä, ovatko ajat vain akuuteille tapauksille kuvaa sitä, miten yksilö näkee asemansa suhteessa oikeuteensa hakea ja saada apua väkivaltaan: *”Näky täällä meilläkin, että mitä ehkä kaikki on ajateltu, et meil on varmaan niin paljon sit niitä, jotka ihan oikeesti tarvii apua, ni mä en nyt, mä kestän vielä vähän aikaa vaikka”* (H5V1). Tämä kuvastaa häpeäherkkyyttä, joka on Keiskin (2018, 23, 74) mukaan yksi emotionaalisen väkivallan seurauksista. Se kuvastaa myös kärsimyksen pitkittämistä – sietämättömän sietämistä – jota Utriainen (2004, 229) kutsuu passiiviseksi aktiivisuudeksi. *”Nii, ja kyl mä luulen et monet asiakkaat miettii sitä, et hakeutuuko meille. Et jos niitä miettii pitkään, et haluuko vai pystyykö tulemaan, vaikka tarve olis. Ei tää ainaakaan oo vähentäny sitä pohdintaa, et hakeudunko turvakotiin vai ei.”* (H6V1.)

Väkivallan kohteena olevat epäröivät avun piiriin hakeutumista myös puntaroiden riskiä kodin väkivallan ja toisaalta mahdollisen koronainfektion välillä. Lähisuhdeväkivaltaa kokevat ovat haastateltavien mukaan myös osin tottuneet väkivaltaan, ja siitä on muodostunut osa normaalia elämää – kun taas pandemia on nyt sitä epänormaalia. *”Ja varmaan se ristiriita sit, että kun on sanottu, et pitäs olla siellä kotona ja välttää kaikkia tavallaan semmosia turhia, eli tavallaan ei-välttämättömiä juttuja”* (H1V2). Haastateltavat toivoivatkin, että tiedotusta väkivaltatyön palveluista olisi lisätty – että epidemian aikanakin kotoa on sallittua ja oikein lähteä pois apua hakemaan, jo varhaisessa vaiheessa. (H1V1, H1V2, H5.) Tämä tukisi yksilöiden myönteisiä siirtymiä palvelujen piiriin. Kaittila, Husso, Hietämäki, Äärelä, Peltonen, Tuominen, Hakovirta, Ewalds ja Karhinen-Soppi (2021) toteavat, että turvakodit ovat toimineet normaalisti ja säilyttäneet toimintakykynsä hyvänä. He mainitsevat epidemia-ajan varautumistasosta muun muassa yksittäiset huoneet ja huoneistot, joihin pystyttiin sijoittamaan esimerkiksi riskiryhmään kuuluvia asiakkaita ja koronaan altistuneita (mt.).

Yhteiskunnallisen tilanteen epävarmuus on heikentänyt luottamusta oman talouden kantavuuteen: *” – – ylipäänsä ihmisten työtilanteen heikkeneminen tän koronan vuoksi, on lomautuksia ja työttömyyttä ehkä muutenkin enemmän, niin se näkyy yhtä lailla meidän*

asiakkaissa. – – iso huoli siitä et miten mä pärjään ens kuussa taloudellisesti” (H3V2). Kaittila (2017, 86) toteaa, että lähisuhdeväkivaltaa kokevan on juuri rahan vuoksi vaikea irrottautua väkivaltaisesta suhteesta. *”Korona siinä yhtenä elementtinä – – turvakotiin tulo on monesti aika semmonen myös iso taloudellinen kriisi ihmisillä”* (H3V1). Kaittila esittää, että yksilöiden itsenäistä taloudellista selviytymistä turvakotijakson jälkeen tulisi tukea (mt., 87).

5.1.2 Toimintamahdollisuudet

Sosiaalinen eristäytyminen

Elinpiirin kapeutumisen kotiin ja jatkuva yhdessäolo ovat johtaneet väkivaltaan (H5; H6V1): *”Se on vähän tavallaan sama, kun näis palveluissa näkyy sesongit aina lomakausien jälkeen, niin tavallaan se lomakausi tietyllä tapaa on koko ajan päällä, koska siellä ollaan koko ajan neljän seinän sisällä”* (H3V2). Hengähtämään ei ole päässyt niihin tavanomaisiin paikkoihin, joihin aiemmin on voinut esimerkiksi riidan päätteeksi lähteä rauhoittumaan ja katkaisemaan tilannetta (H7V1; H7V3; H8V4): *”Et sieltä pääsis kukaan lähtemäänkää mihinkään ni vaikeutuu. Ja sit tietysti se kasaantuu vaan, ku se tilanne jatkuu ja jatkuu ja jatkuu”* (H6V1). Väkivallasta on muodostunut kotiin vahvempi kierre, jota ei pääse pakoon kukaan – ei väkivallan kohde eikä tekijä: *”Siel on se ongelma olemassa, niin sitten myös kertautuu siellä, koska sitten ei oo kellään, ei myöskään sitten mahdollisesti sitä väkivaltaa käyttävällä aikuisella sitä paikkaa missä hän pääsis irti siitä kierteestä, mikä saattaa olla siel kotona päällä”* (H3).

Vieron ym. (2021) mukaan pandemia on luonut otolliset mahdollisuudet kodin piirissä tapahtuvan kontrollin harjoittamiseen, mikä johtaa väkivallan kohteen täydelliseen eristämiseen ja kykenemättömyyteen hakea apua. Ronkainen (2017, 26) viittaa kontrollin pakottavuuteen, joka nivoutuu kodin kontekstiin. Tämä kuvaa sitä hankalaa asemaa, joka väkivallan kohteella jo lähtökohtaisesti on hänen edes harkitessa avun hakemista. Pakottava kontrolli kaventaa väkivallan kohteen toimintamahdollisuuksia:

– – tälläsen osittain hyväksytyn keinon sitte käyttää sitä pakottavaa kontrollia. Et se ehkä nousee sieltä, se pakottava kontrolli on semmone mun mielestä edelleen Suomes aika heikosti osittain tunnistettu väkivallan muoto. Et nyt ehkä se on noussu sieltä ehkä paremmin esiin, koska tää korona tuo sen myös esiin. (H3V1)

Tekijän oikeuttaessaan kontrolliaan terveysuhalla – valtakunnallisilla ohjeistuksilla välttää kanssakäymistä – väkivallan kohteen asema heikkenee entisestään ja eristäytyminen vahvistuu (H3V2; H4; H6V3). Tätä kuvattiin haastattelussa myös siten, että tekijä saa poispuhutuksi väkivallan, kun hän ulkoistaa tekonsa pandemian varjolla (H6V1). Kahden aikuisen taloudessa, jossa ei ole lapsia, pakottava kontrolli on usein rankempaa, koska tekijä keskittää huomionsa vain tähän yhteen ihmiseen (H3V1). Toisaalta avun saaminen tällaiseen kotiin on hankalampaa; viranomaisilla ei ole mahdollisuuksia puuttua lapsettomien pariskuntien tilanteeseen siten kuin lastensuojelun kautta pystyisi (H5). Nyqvistin (2006) mukaan kodin ja perheyhteisön väkivaltaongelmaan puuttuminen on ylipäätään vaikeaa, koska yksilöt ja perhe nauttivat omassa kodissaan vahvaa perhe-elämän ja yksityisyyden suojaa. Tähän eivät viranomaiset juuri puutu muuta kuin lastensuojelun toimenpiteiden sitä välttämättä vaatiessa (mt.).

Sähköisten avunhakukanavien käyttö on lisääntynyt koronavirusepidemian aikana huomattavasti (Ensi- ja turvakotien liitto 2020). Tämä on tuonut monille hyviäkin vaihtoehtoisia avunhaun muotoja: ” – – *että voi anonyyminä olla yhteydessä eikä tarte lähteä mihinkään. Ei oo kelistä riippuvainen eikä omasta voinnistakaan riippuvainen. – – Kyl se on varmasti tosi paljon kynnystä alentanu*” (H8V3). Monella sähköiset kanavat taas ovat rajanneet avun hakemista: ”*Ei pysty välttämättä hakemaan sitä apua samalla tavalla, et jos koko ajan on paikalla koko perhe siinä – –*” (H1V1). Haasteena nähtiin myös etäyhteydet tietokoneen välityksellä, jos puoliso kontrolloi sitä, miten asiat kodin tilanteesta esitetään (H6V3). Myös väkivallan tekijän oma etätyö kotona on lisännyt kontrollia ja asettanut väkivallan kohteelle haasteita hakeutua avun piiriin (H5V2).

Väkivaltatyöntekijöiden näkemyksissä tuli esiin yksilöiden erilaiset taidolliset resurssit hakea apua internetin kautta: ” – – *semmonen muistutus siihe, et meidän asiakkaiden lähtökohdat vaihtelee, et on ihan luku- ja kirjoitustaidottomia ja sit on korkeesti koulutettuja. Eli se korona on vaikuttanu hyvin eri tavalla eri ihmisiin*” (H4V2). Verkkoasiain ja siihen tarvittavan välineistön hankinta tai saavutettavuus toi esiin yksilöiden erilaiset välineelliset resurssit toiminnan mahdollistamiseksi: ” – – *miten niitä asioita hoitaa verkossa, tai ei oo esimerkiks välineitä – –*” (H4V1). Taylor (2017) puhuu digitalisaation marginalisaatiosta. Tämä näyttäytyy esimerkiksi siten, että asiointia ajetaan voimakkaasti verkkopohjaiseksi, mikä tuottaa eriarvoistumista. Tämä ei ole Taylorin

mukaan eettisesti kestävä tilanne. (Mt.) Tietokonetaitojen omaksuminen on monelle haasteellista. Tietokoneen omistaminen ei myöskään ole itsestäänselvyys. Julkisten tilojen, kuten kirjastojen tietokoneet, eivät ole olleet saavutettavissa rajoitustoimien vuoksi. Myös Mishna, Milne, Bogo ja Pereira (2020) tuovat tämän esiin yhtenä eriarvoistumisen muotona ja pohtivat teknisten välineiden lahjoittamista pandemian aikana. He pohjivat myös sitä, onko tämäkään kestävä ratkaisu; toisivatko kriisiajan ratkaisut uusia muotoja digitaaliseen eriarvoistumiseen (mt.).

Oman tukiverkoston rajoittunut saavutettavuus pandemia-aikana

Analysoimani aineiston perusteella epävirallisella tukiverkostolla, kuten sukulaisilla ja ystävillä, on olennainen merkitys lähisuhdeväkivaltaa kokevalle yksilölle. Tämä tukeutuu enemmän läheisiin kuin viralliseen tukeen. (H5V2.) Rajoitustoimet ja ihmisten omaehtoinen suojautuminen koronavirukselta ovat kuitenkin aiheuttaneet tilanteen, jossa ystävien ja sukulaisten luo ei enää voi niin yksiselitteisesti hakeutua turvaan väkivaltaista tilannetta kotona. Tilanne kuvastaa vaihtoehdottomuutta: *”Se, et on edes mahdollisuus tavallaan valita just, että vaikka lähtee sinne isovanhemmille tai sukulaisii. Et nyt jotenkin se on jo valmiiks poissuljettu, ni jo se tilanne ihmisel voi aiheuttaa semmost vähän toivottomuutta lisää”* (H6V4). Turvakotijakson jälkeenkin edessä olisi oman asunnon hankinta: *”Nyt kun nää sosiaaliset suhteet on poistettu, ni mä aattelen et se aika tavalla hankaloittaa ihmisten elämää, koska siit jää se väliporras pois myös sen turvakotijakson jälkeen, et sit sun melkein täytyy löytää se uus asunto ja päästä sinne, et sä et voi siin välis mennä kenenkään luokse”* (H3V1).

Väkivallan kokijan paluu takaisin väkivallan tekijän luo on korostunut pandemian aikana (H4V4; H6V3). Merkittävä tekijä paluulle on haastateltujen mukaan yksinäisyys; moni valitsee enemmän väkivallan kuin yksinäisyyden:

– – jatkaa itsensä altistamista sille väkivallalle sen yksinäisyyden tavallaa vuoksi, mikä on tullu sitte tästä vallitsevasta tilanteesta (H5V2).

Hirveen hankalaa oli sitten se, että ois jäänykin ihan täysin yksin, mikä tulee jo muutenki eron jälkeen, mutta vielä, miten paljon se korona-aika vahvisti sitä yksinäisyyden tunnetta (H5V1).

Yksinäisyyden pelko on ihan valtava – – ehdottomasti se on yks syy, minkä takii myös niis suhteis pysytään eikä niistä uskalleta lähtee (H8V4).

Yksinäisyydellä ja lähisuhdeväkivallalla on monia samankaltaisia vaikutuksia yksilön elämään. Saaren (2016, 5) mukaan yksinäisyys on voimakkain tekijä hyvinvointimme ja terveytemme heikentäjänä. Hänninen ja Timonen (2004, 224) näkevät yksinäisyyden syynä ja seurauksena kärsimykselle. Tämä kuvastaa yksilön elämäntilanteen kokonaisvaltaisen hahmottamisen tärkeyttä arvioitaessa yksilön avun tarpeita auttamisjärjestelmän piirissä. Ilmiöiden kontekstuaalisuus ja niiden väliset suhteet piirtyvät esiin, kun yksilö nähdään osana laajempaa kokonaisuutta (ks. Pohjola 2017, 24).

5.2 PALVELUJÄRJESTELMÄN RAKENTEET JA KÄYTÄNNÖT

Saari ym. (2017) näkevät yhteiskunnan rakenteiden ja palvelujärjestelmän joko avaavan tai sulkevan yksilön mahdollisuusrakenteita. Tuon tässä alaluvussa esille niitä yksilön mahdollisuusrakenteita rajoittavia ja heikentäviä tekijöitä, jotka väkivaltatyöntekijöiden näkemysten mukaan ovat vähentäneet myönteisiä siirtymiä avun ja tuen piiriin koronavirusepidemian aikana.

Jäsensin palvelujärjestelmän rakenteista ja käytännöistä kaksi tasoa: järjestelmä- ja henkilötason. Järjestelmätaso kuvaa institutionaalista ohjausta ja mekanismeja, joiden seurauksena palveluihin pääsy on ollut rajoittunutta ja avunsaanti heikentynyt. Henkilötaso taas kuvaa työntekijän ja asiakkaan vuorovaikutustilanteeseen liittyviä seikkoja, jotka ovat heikentäneet väkivaltaa kokevien avunsaantia. Henkilötasolla työntekijän ja asiakkaan välisessä vuorovaikutuksessa rakennetaan sosiaalista todellisuutta ja tilannemäärittelyä, mihin vaikuttaa työntekijän institutionaalinen valta-asetelma. Työntekijän moraaliset valinnat ja päätös toimia tai olla toimimatta ovat vaikuttavina tekijöinä asiakkaan sosiaalisten oikeuksien toteutumiseksi (vrt. Juujärvi ja Myyry 2005, 72–74).

5.2.1 Järjestelmätaso

Palvelujen puute

Koronavirusepidemian vaikutus yksilöiden avunsaannin mahdollisuuksiin näyttäytyi selkeänä muutoksena normaalioloihin verrattuna. Palveluja karsittiin ja jonot pidentyivät. Tuen saannin nähtiin heikentyneen: ”*Se rupes näkymään ensisijaisesti nimenomaan siinä, että muut palvelut ei vedä, niitä ei oo tai ne ei tapaa*” (H5V2); ”*– et tosi vähän ihmiset siis saa niitä. Just et ei oo mihin ohjata tai sit ne kestää*” (H6V1). Erityisen

huolen kohteena olivat päihde- ja mielenterveyskuntoutujat, jotka haastateltavien mukaan tarvitsevat intensiivistä ja moniammatillista tukipalvelua turvakotijakson jälkeen: ”*Se on hirveen iso muutos siinä kohtaa, kun jakso meillä päättyy, nii sit se että ollaan-kin sitte aivan yksin ja sit saattaa olla kolmen, neljän viikon päähän joku soittoaika, siinä ehtii tapahtuu kaikenlaista*” (H3V2).

Jonot ovat vaikuttaneet myös siihen pysyvyyteen, jota väkivaltaa kokevat tarvitsevat palveluilta: ” – – *koronan myötä, ni se on jo ihan katastrofaalisessa tilassa. Et lääkärit ja hoitajat vaihtuu ja aina uus ihminen siellä polilla vastassa, kun sinne menee. Aikoja saa joskus ja jouluna, et kyl se näkyy meidän asiakkaissa*” (H8V1). Tällainen ei ainoastaan viivästytä tai estä yksilön pääsyä hänelle kuuluvan tuen piiriin vaan myös pitkittää ja syventää yhteiskunnalle lankeavia sosiaalisia ongelmia, kun niitä ei käsitellä ajallaan (H5V1).

Väkivaltaerityiset palvelut nähtiin julkisen sektorin palvelujen paikkaajana: ” – – *meidän kriisityö joutuu paikkaa sellasia asiakkaita, jotka selvästi tarvisi sitä julkisen puolen arviota, esimerkiks ihan lääkehoidon tarpeesta*” (H4V1). Lääkehoidon tarpeen kriittisyys tuli esiin asiakkaiden sietokyvyn koettelemuksena: ” – – *tosi, tosi vaikea, sama kuin H4V2 sanoi, saada heille psykoterapeuttiaikaa – – joskus mä itse soitan hoitajalle monta kertaa, että asiakkaan on pakko saada lääkettä, hän ei pysty ilman sitä, pitäis päästä lääkärille – –*” (H4V3).

Väkivaltaerityisissä palveluissakin toimintoja jouduttiin kuitenkin karsimaan, koska useamman ihmisen kokoontumisia piti välttää: ” – – *ei oo mitää ryhmii ollu siit kevääst asti missään kohtaa*” (H6V2). Tämä heikensi tuen pysyvyyttä ja mahdollisuuksia jakaa vaikeita asioita turvalliseksi koetussa toimintaympäristössä: ” – – *vertaistukiryhmät koko ajan monta, monta vuotta, ja nyt kaikki ryhmät oli peruutettu – – yritimme pitää vertaistukiryhmätapaamisia verkon kautta – – ihan mahdotonta keskustella avoimesti kaikista – –*” (H4V4).

Palveluihin jonottaminen näyttäytyi erityisen haavoittavana oikeusprosessia läpikäyväälle väkivallan kokijalle. Kuvauksen perusteella tilanne on kohtuuton vaikuttaen yksilön

elämänhallinnan tunteeseen ja toimintakykyyn. Haastateltava viittaa myös tilanteesta aiheutuviin pitkäaikaisiin vaikutuksiin:

– – oikeusprosesseissa, et kun ne on venyny ihan kyllä järkyttävän pitkiks, ihan tän koronan takia. Koska se oli kyllä sellanen mihinkä nimenomaan otettiin vaan sitte ne kiireelliset, – – tosi kuormittavaa sitte sille asiakkaalle. – – ei tavallaan pääse siihen semmoseen omaan elämään kunnolla kiinni ollenkaan. Saatika sit korona-aikana, ku siihen ei meinaa muutenkaan päästä. Et se semmonen tosi kuormittava tilanne, kun se pitkittyy, niin sillä on kyllä varmaan sit ihan omat vaikutuksensa myös jossain vaiheessa. (H5V1)

Pitkittyneet prosessit voivat myös pidentää kärsimystä: *”Rikosprosessi, jota on odottanu vaikka kaks tai kolme tai neljä vuotta, niin nyt tää on vihdoin alkanu, mut nyt se onki yhtäkkii kesken. Et tavallaan ne haavat on vähän aukastu ja on joutunu käymään tosi kipeitä asioita läpi, mut sit sitä ei oo päässy käymään loppuun – – ” (H4V1).*

Palvelujen muuttuneet linjaukset ja käytännöt ovat haastateltujen mukaan vaikuttaneet haitallisesti vauvaperheisiin, mikä nähtiin hyvin haavoittuvana ryhmänä: *”Tullu kaikis verkostoissa ilmi, et tää koronavuosi on erityisen rajusti vaikuttanu vauvaperheisiin. Et heiän kontaktit on vähentyny todella paljon” (H3V1).* Asiakkaat toivoivat tiiviimpää tukea neuvolalta (H3V2). *”Jonot oli ja aikoja odotettiin tosi pitkälle, että kun koronan vuoksi niitä rajotettiin” (H1V1).* Myös lähivastaanottojen siirtäminen etävastaanotoiksi nähtiin haastateltavien keskuudessa kohtuuttomana: *”Raskausajan ja vauvavuoden neuvolakäyntejä on muutenkin viime vuosina hyvin radikaalisti vähennetty – – valmiiks jo hyvin vähäisestä palvelusta, sit siirretään se joko etävastaanotoks tai nyt sit täs rokotus-tilanteessa ne terveydenhoitajat poistetaan sieltä” (H3V1).* Neuvolat nähtiin universaalina, valtaosan vauvaperheistä tavoittavana palveluna, jolla on olennainen rooli asiakkaan elämäntilanteen ja väkivallan riskien arvioijana (H3V2). Lähisuhdeväkivallan torjunnassa ja ylisukupolvisuuden katkaisussa ennaltaehkäisevä työ varhaislapsuuden aikana on Schulmanin (2004, 155) mukaan olennaista.

Lyhyessä ajassa suoritettut toimenpiteet vastaanotolla eivät luo otollista maaperää aran väkivallan aiheen puheeksi ottamiselle kummankaan – asiakkaan tai työntekijän – toimesta (H7V1). Vanhemmat nähtiin jäävän tilanteessaan yksin. Yksilön kokemuksellinen ’toinen tieto’ voi Hurtigin ym. (2017) mukaan jäädä paikantamatta palvelujärjestelmässä, jolloin hän jää ilman tarvitsemaansa tukea. Aineistossa näkyikin huoli siitä,

kuka perhettä kuuntelee (H7V4). Ellosen (2015) mukaan esimerkiksi lapsen suojeleminen palvelujärjestelmässä vain heikoilla tukitoimilla voi toisintaa väkivallan kokemusta rakenteellisena väkivaltana yksilötasolla.

Koordinaation puute

Haastateltujen väkivaltatyöntekijöiden mukaan ohjautuminen peruspalveluista väkivaltaerityisiin palveluihin oli ongelmallista: ” – – ihmisii luukutetaan kyl tosi paljon, et on soittanu moneenkin paikkaan ennen ku sit on tänne tullu” (H8V4). Hurtig ym. (2017) kutsuvat yksilön tilanteen vastuuttamista toiselle viranomaiselle tai avunhakijalle itselleen instituutioiden pakoreitiksi. Palvelujärjestelmän tulisi Nipulin (2020, 64–65) mukaan kannatella tuen tarvitsijoita siten, että myönteiset siirtymät peruspalvelujen ja väkivaltaerityisten palvelujen välillä ovat molemminsuuntaisia. Väkivaltatyöntekijät toivat vahvasti esiin asiakkaan kokonaistilanteen selvittelyn haasteet ja moniammatillisen yhteistyön puutteen – esimerkiksi sosiaalityöltä toivotaan kokoavampaa otetta ja verkostoyhteistyötä (H3V2). ”Turvakotijakson aikana heitä kannatellaan aika intensiivisesti, ja todellisuudessa se heidän toimintakyky saattaa olla hyvin paljon heikompi kuin miltä se ehkä sitten välillä näyttäytyy ja se tulee ilmi siinä sit, kun he joutuukin lähteen yksin kotiin ja ei oo enää mitään palvelua tarjolla” (H3V1).

Asiakas saattaa pudota kokonaan pois tuen piiristä, ellei asiakkuutta paikanneta järjestelmässä (vrt. Hurtig ym. 2017, 272). ”Nii, ei me tiedetä, et ne palvelut mitä meil on aikanaan suunniteltu perheelle, toteutuuks ne loppujen lopuks suunnitelman mukaan. Ei me niist jälkikäteen sit kuulla” (H7V1). Tilanne kuvastaa lähisuhdeväkivaltaa kokevien auttamisjärjestelmän koordinaation puutetta. Asiakas ei tule kohdatuksi kokonaistilanteessaan vaan jokainen palvelutaho käsittelee vain palan hänen ongelmastaan (vrt. Määttä 2012, 30, 107–108). Saari (2015, 89–90) kuvaa tällaista sosiaalisten riskien häkittämiseksi ja väliin jäävien ryhmien olevan ”riskinhallintajärjestelmien” reunamilla.

Avun saannin pitkittyminen, ni voisko sitäki ajatella semmosena rakenteellisena, ehkä tahattomana väkivaltana, et tosiaan niihin psyykkisiin ongelmiin vastaaminen on, jotenkin tuntuu et työntekijänäki on kädetön, et ei saa vaan asiakkaalle niit verkostoi niin nopeesti mitä toivois. (H4V2)

Työntekijä viittaa yksilön aseman heikentämiseen rakenteellisena väkivaltana. Haastateltava puhuu tahattomasta väkivallasta vastakohtana intentionaaliselle väkivallalle. Tämä viittaa siihen, että esimerkiksi Galtungin (1969) mukaan rakenteellinen väkivalta on epäsuoraa – tekijää ei pystytä nimeämään. Bandy (2016) taas huomauttaa, että rakenteellinen väkivaltakaan ei tapahdu itsestään vaan on ihmisten ohjaamaa toimintaa. Nikupeteri (2016, 162) kuvailee eri palvelutahojen määrittelevän asiakkaan tilannetta eri lähtökohdista, positioista ja tulkintakehyksistä. Tämä voi johtaa rakenteellisiin ongelmiin. Väkivalta on prosessi, jossa eri institutionaalisten toimijoiden erilaiset tulkintakehykset voivat vaarantaa yksilön turvallisuuden. (Mt.)

5.2.2 Henkilötaso

Kasvokkaisten kontaktien puute

Haastateltujen väkivaltatyöntekijöiden näkemysten mukaan palvelujen karsiminen ja etäyhteyksiin siirtyminen ovat aiheuttaneet kasvokkaisten kohtaamisten ja havaintojen puutetta. Tämän nähtiin heikentävän mahdollisuuksia tukea traumatisoitunutta asiakasta ja muodostaa luottamuksellista suhdetta intiimin ja aran väkivalta-aiheen äärellä. ”*Ylipäätään vähentyny ne tilaisuudet missä ammattilaiset pystyy havainnoimaan perheitten vuorovaikutusta tai sitten on läsnä asiakkaille sillee et ois helpompi kertoa siitä väkivallasta*” (H2V2). Esimerkiksi terveydenhuollon kontakti mahdollistaisi Evansin ym. (2020) mukaan intervention sekä ohjautumisen sosiaalihuollon tai väkivaltatyön palvelujen piiriin ja turvasuunnitelman tekemisen. Tämä mahdollisuus on epidemian aikana kuitenkin heikentynyt, koska palveluja keskitettiin kriittisimmiksi katsottuihin toimintoihin, lähitapaamisia vältettiin ja yhteydenpitoa siirrettiin sähköisiin kanaviin. Näin viranomaisten mahdollisuus huomata merkkejä pahoinpitelystä tai muusta väkivallasta vähenivät.

Määtä (2012, 133) mukaan ilman kasvokkaista vuorovaikutusta haavoittuvassa asemassa olevan asiakkaan kokonaistilannetta on haasteellista jäsentää. ”*Et jos sä kysyt videovälitteisesti, mitä kuuluu, ni se on ihan eri ku se, et sä kysyt siltä ihmiseltä, ku istuu sun vieres, vaik sit kahden metrin päässä, mut kuitenkin et kysytään kasvotusten, ni se on ihan eri*” (H7V1). Kokonaisvaltainen aistihavainnointi on olennainen elementti asiakkaan kohtaamisessa (ks. Trevithick 2011, 153–154, 166–169). Tähän ei haastatelta-

van mukaan riitä pelkkä ääni puhelimesta tai kasvot tietokoneen ruudulla: ”*Erityisesti tommoset mielenterveyspalvelut on ollu etänä, ja se ei oo ollu kauheen semmonen toimiva*” (H5V2).

Puheeksi ottamisen puute

Palvelukohtaamisissa väkivallan puheeksi ottaminen kuvastui haastattelujen perusteella yhdeksi kriittisimmistä tekijöistä yksilön avun saannin kannalta: ”*Et pystyy irtaantuu väkivaltasest suhteest, ni ei siihen juuri kukaan yksinään pysty. Ni sil on todella iso merkitys, et miten saa sit tukee*” (H6V1). Pandemian aikana tilanteen vakavuus korostuu, koska ilman virallista tukea yksilö tyypillisesti turvautuu epäviralliseen tukeen, ystäviin ja sukulaisiin. Tämä tukiverkosto on kuitenkin ollut niin ikään yhteiskunnallisten rajoitustoimien piirissä ja joutunut välttelemään sosiaalisia kontakteja.

Yhteiskunnallinen kriisitilanne tulisi nähdä signaalina väkivallasta kysymiseen. Ymmärrys lähisuhdeväkivaltaan vaikuttavista tekijöistä, mihin kuuluu ymmärrys pandemian vaikutuksesta lähisuhdeväkivaltailmiöön, tuli esille aineistossa: ”*Siis se et se ois laajasti kaikissa palveluissa tiedossa tää ilmiö ja olemassaolo ja se koronan ehkä lisäävä vaikutus, ja et se otettas puheeksi, se matalan kynnyksen puheeks ottaminen*” (H3V2). Väkivaltatyöntekijät näkivät väkivallasta kysymisen toimenpiteenä, jonka pitäisi olla rutiinia. Haastatellut esittivät, miten yhteiskunnallinen tilanne on koetellut yksilöiden ja perheiden sietokykyä, ja miten nämä paineistetut tilanteet voivat kumuloitua väkivallaksi. Riskit nähtiin suurina ja turhautuneisuus palvelujärjestelmän puuttumattomuuteen ja väkivalta-aiheen sivuuttamiseen kuvastui haastateltavien vastauksissa:

– – *et myös korona-aikaan jatketaan sitä kysymistä siitä väkivallasta, ihan näissä kaikissa tahoissa mistä mahdollisesti ihmiset hakee apua ihan mihin tahansa ongelmaan – – on varmasti kirjattu moneenki toimintasuunnitelmaan tai tämmöseen ajatukseen, mutta se että miten hyvin se toteutuu, niin siitä ei aina ehkä voida olla ihan yhtä mieltä.* (H5V2)

Ellosen (2015) mukaan väkivalta tunnistetaan tai siihen puututaan, jos se istuu työorganisaation toimintakulttuuriin, esimerkiksi yhteisesti jaettuine menettelytapoineen. Hurtigin ym. (2017, 274) mukaan perheiden arjen avun tarpeiden tunnistaminen on osa väkivallan prosessia. Tämä prosessi voi viedä vuosia; toiston ja rutiinin merkitys tulivat haastatteluissa esiin: ” – – *nää lähisuhdeväkivaltakysymykset sellasena rutiinina, jotka*

toistuu, jolloin sitte se avun saaminen on parempaa, koska asiakkaat kyllä usein muistavat ne palvelut, missä sitä on kysytty” (H3V2).

Väkivaltatyöntekijät näkivät, että epidemia aiheutti eri tahoille sopeutumisvaikeuksia ja ylimääräistä stressiä. ” – – *ku mä nyt mietin kouluu ja päiväkotii, niin mun mielest niis jotenkin paljon vähemmän jotenki yhteistyöt tai mitää semmost nyt, et on kaikil niin ollu sopeutumist uuteen ja kaikki stressaantuneet vaa” (H6V1).* Tällainen saattaa vaarantaa asiakkaan asemaa palvelujärjestelmässä: ” – – *nyt on melkein jo vuosi eletty tätä tämmöstä aikaa, ettei nyt antais sen koronan ikään kun syrjäyttää sitä muuta elämää tai muun elämän haasteita siinä mielessä, että just vaikka ei muistettais kysyä, tai että vähän se korona vie nyt kaiken huomion” (H5V1).* Kriisitilanteen luomat rajoitteet resursseissa saattavat vaikuttaa yksittäisen viranomaisen mahdollisuuksiin paneutua asiakkaan tilanteeseen. Jos työntekijä hoitaa vain osaa asiakkaan tilanteesta, tämä on Määtän (2012, 101) mukaan epäsuoraa ohjausta muualle, esimerkiksi epävirallisen avun piiriin. Tällainen voidaan nähdä aktiivisen syrjäyttämisen muotona (mt., 101): ”*Siihen pitäis vielä panostaa siihen tunnistamiseen ja puheeks ottoon ja ohjaamiseen, jotta he yleensäki pääsee turvakodin tai jonkun väkivaltapalvelun pariin” (H3V1).*

Haastateltavat puhuivat aikaikkunasta, jonka aikana traumaa kantava yksilö kykenee puhumaan tilanteestaan: ” – – *vastaamaan siihen tarpeeseen mahollisimman pian, ennen ku se tavallaan semmone herkkyyshetki sen avun vastaanottamiselle menee ohi” (H5V2).* Kun traumatisoitunut väkivallan uhri tulee sivuutetuksi tai vain heikosti tuetuksi, tämä voi pahimmassa tapauksessa haavoittaa yksilöä entisestään: ” – – *ihmiset tippuu aika tyhjän päälle. Kun he on kuitenkin usein traumatisoituneita, he ovat sen lisäksi kriisitilanteessa – – ” (H3V1).* Tämä kuvastaa myös väkivallan kohtaamisen moraalisen järkeilyn ulottuvuutta ja palvelujärjestelmän haavoittavuutta. Ellei yksilö tule kohdatuksi kokemuksineen, validoiduksi tunteineen, hän saattaa tulla mitätöidyksi ja menettää toimintakykyään yhä enemmän. (Ks. Nikupeteri 2016, 157.) Haastateltavan mukaan ”*sitä toimintakykyä ei useinkaan suhteuteta siihen traumataustaan” (H4V1).* Metteri (2012, 54) viittaa asiakkaan subjektiivisen kokemuksen sivuuttamiseen henkisenä väkivaltana asiakasta kohtaan.

Palvelujärjestelmän kohtaamattomuus yksilön avun tarpeiden äärellä, puuttumattomuus ja vaikeneminen väkivallan ilmiön äärellä, voivat pidentää yksilön kärsimystä väkivaltaisessa elämäntilanteessa: *”Niin kauan, ku sitä ei kysytä tai siihen ei tavallaan nimetä sitä asiakkaalle, ni niin kauan sit tietyl tapaa myös hyväksytään se tilanne tai jotenki jätetään se asiakas tosi yksin siinä”* (H3V2). Ronkaisen (2008, 395) mukaan viranomaisen tulkinnalla on suuri osuus asiakkaiden tilanteiden määrittelyillä. Työntekijällä on valta arvioida, mikä tieto asiakkaan tilanteessa on olennaista (vrt. Hurtig ym. 2017, 263). Valta on väistämättä läsnä esimerkiksi sosiaalihuollon asiakassuhteissa (Healy 2014, 158), mutta työntekijä voi käyttää valtaa myös voimaannuttavalla tavalla (esim. Healy 2014, 186; Hohman 2012, 54; Trevithick 2011, 262). Väkivaltaa kokevilla ei usein ole käytössään käsitteitä jäsentää elämäntilannettaan: *” – – heil ei oo välttämättä itellään kykyä sanottaa niitä asioita, mitä he ovat kokeneet ja tuoda niitä esiin – – ”* (H4V1). Tämä asettaa viranomaisen vastuulliseen rooliin, kun sosiaalinen todellisuus ja tilannemäärittely rakentuvat asiakkaan ja työntekijän välisessä vuorovaikutuksessa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tuon tässä luvussa esiin aineistoanalyysini keskeiset tulokset sekä tulkintani niiden merkityksestä. Olen tarkastellut turvakotien ja väkivaltatyön avopalvelujen kriisi- ja väkivaltatyöntekijöiden käsityksiä siitä, miten COVID-19-pandemian aiheuttama yhteiskunnallinen kriisitilanne on vaikuttanut lähisuhdeväkivaltaa kokevien mahdollisuuksiin hakeutua tarvitsemansa avun piiriin ja saada tukea tilanteeseensa. Epidemian hallintaan liittyvät rajoitustoimet luovat tähän erityisen jännitteen yksilön oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Olen tarkastellut sitä kerrostunutta vaikutusta, jonka väkivalta sosiaalisena kontrollina sekä toisaalta yhteiskunnalliset rajoitustoimet sosiaalista kanssakäymistä ja toimintaympäristöä rajoittavana tekijänä muodostavat yksilölle avunhakijana. Olen lähestynyt tutkimuskohdettani rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön näkökulmasta ja kiinnittänyt huomiota yksilön sosiaalisten oikeuksien toteutumiseen. Tällä kriittisen sosiaalityön otteella pyrin tuomaan näkyväksi tekijöitä, jotka ovat heikentäneet yksilön asemaa avunhakijana sekä tämän oikeutta julkisiin palveluihin, psykososiaaliseen hyvinvointiin ja fyysiseen koskemattomuuteen. Olen tarkastellut yksilön avun hakemiseen ja avun saamiseen liittyviä haasteita osana yksilön elämäntilannetta ja palvelujärjestelmän toimivuutta.

Yksilön elämäntilanteen tarkastelussa olen paikallistanut avun hakemiseen liittyviä kriittisiä tekijöitä kahdelle ulottuvuudelle: yksilön toimintamahdollisuuksiin ja toimintakykyyn. Nämä muodostavat yksilön mahdollisuusrakenteen ja määrittävät myönteisten siirtymien mahdollisuuksia tuen piiriin. Saaren ym. (2017, 291–302) mukaan on olennaista, että yksilöllä on elämäntilanteessaan sekä toimintamahdollisuuksia että toimintakykyä hyödyntää olemassa olevia resursseja oman hyvinvointinsa turvaamiseksi.

Palvelujärjestelmän rakenteissa ja käytännöissä olen paikallistanut yksilön avun saantia heikentäviä tekijöitä kahteen tasoon: järjestelmä- ja henkilötasoon. Järjestelmätaso kuvaa institutionaalista ohjausta ja mekanismeja, jotka ovat estäneet, hidastaneet tai vaikeuttaneet tuen saantia. Henkilötaso taas kuvaa työntekijän ja asiakkaan vuorovaikutustilanteeseen liittyviä tekijöitä, jotka ovat heikentäneet väkivaltaa kokevien avunsaantia.

6.1 ERIARVOISET TOIMINTAMAHDOLLISUUDET

Pandemian syventämä varjo

Analyysini tulokset osoittavat, että koronaviruspandemia ja siihen liittyvät pitkittyneet yhteiskunnalliset rajoitustoimet ovat heikentäneet lähisuhdeväkivaltaa kokevien mahdollisuuksia hakeutua avun piiriin ja saada tarvitsemaansa tukea elämäntilanteeseensa. Tutkielmani on tehty suomalaisen yhteiskunnan viitekehyksessä, ja se tuotti yhteneväisiä tuloksia kansainvälisten tutkimusten kanssa yksilöiden tilanteista pandemian aikana (esim. Campbell 2020; Evans ym. 2020; Peterman 2020; Viero ym. 2021). Haastateltujen väkivaltatyöntekijöiden näkemysten mukaan yksilöiden toimintakyky on heikentynyt paineistetun arjen, yhteiskunnallisen tilanteen epävarmuuden ja väkivallan vaikutuksesta. Voimavarat ovat heikentyneet oleellisesti. Kansainväliset tutkimustulokset tukevat tätä käsitystä; niiden mukaan yksilöiden psyykinen hyvinvointi on heikentynyt pandemian alusta lähtien (Gadermann ym. 2021; Viero ym. 2021; Weitzman & Behrman 2016).

Analyysini tulokset saavat tukea myös Suomessa tehdyistä tutkimuksista, jotka ovat tarkastelleet pandemian vaikutuksia perheiden arkeen: arjen struktuuri on hajonnut ja ongelmat kärjistyneet (esim. Salin ym. 2020; Särkelä & Siltaniemi 2020). Yksilön toimintakyky on kriittistä avun piiriin hakeutumisen kannalta. Yksilön pitäisi pystyä hyödyntämään olemassa olevia resursseja – kääntää ne toiminnaksi (Saari 2015, 82–83). Elinpiirin kapeuduttua väkivallasta on muodostunut kierre, josta on ollut normaalioloja haasteellisempaa päästä edes väliaikaisesti irtautumaan. Tämä heijastaa tutkijoiden herättelemää kysymystä siitä, onko pandemian sisälle kehkeytynyt varjopandemia (Viero ym. 2021).

Pakottava kontrolli lähisuhdeväkivallan muotona on haastateltujen väkivaltatyöntekijöiden näkemysten mukaan vahvistanut vaihtoehdottomuuden tilaa pandemian aikana, mikä on kaventanut väkivallan kohteen toimintamahdollisuuksia ja heikentänyt voimavaroja hakea apua. Kansainväliset tutkimukset tukevat tätä käsitystä; pandemia suo otolliset olosuhteet vallan ja kontrollin harjoittamiseen kodin suljetussa ja eristäytyneessä piirissä (esim. Viero ym. 2021). Palvelujärjestelmän sähköiset kanavat ovat onnistuneet yhteyksien luomisessa kotien suljettuun piiriin, mutta väkivallan alisteisessa ja kontrol-

loidussa tilassa intiimi keskustelu aran väkivallan aiheen äärellä on ollut monesti pois-suljettu mahdollisuus. Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että internetin ja puhelimen käytön jatkuva valvonta voi rajoittaa väkivallan kohteen mahdollisuuksia hakea apua sähköisten kanavien kautta (Campbell 2020; Evans ym. 2020). Notko (2011) toteaa, että lähisuhdeväkivallan on vaikea tulla paljastetuksi ja näkyväksi. Tämä Notkon kuvailema hiljaisuuden ja pimeän alue on pandemian aikana syventynyt.

Elämänehtojen eriarvoisuus

Aineistossa tulee esiin, että lähisuhdeväkivaltaa kokevan kynnyks hakea apua on korkea. Lähisuhdeväkivallan kohde tukeutuu enemmän lähipiiriinsä kuin viralliseen apuun. Sukulaiset ja ystävät muodostavat tärkeän tukiverkoston. Tulosten perusteella yksilöiden on ollut kuitenkin normaalioloja haasteellisempaa turvautua oman epävirallisen tukiverkostonsa puoleen, koska sosiaalista kanssakäymistä on pitänyt välttää epidemian aikana. Kansainväliset tutkimukset tukevat tätä tulosta; niiden mukaan yhteiskunnalliset kriisit hankaloittavat lähisuhdeväkivaltaa kokevien pääsyä tarvitsemansa tukiverkoston, kuten ystävien tai sukulaisten, piiriin (Viero ym. 2021; Weitzman & Behrman 2016).

Sosiaaliset suhteet ovat Therbornin (2014, 46) mukaan tärkeä resurssi, joka sivuaa elämänehtojen eriarvoisuutta. Ymmärrän elämänehdoiksi väkivallan kohteen kamppailun hyväksyttävyyden rajoista, jotka liittyvät psykososiaaliseen hyvinvointiin ja fyysiseen koskemattomuuteen. Väkivallalla on vakavia fyysisiä ja psyykkisiä seurauksia, ja se lisää inhimillistä kärsimystä (Bouillon-Minois ym. 2020; Campbell 2002; Coker ym. 2002; Keiski 2018; Piispa & Heiskanen 2000). Lähisuhdeväkivallan kohteena olevien elämänehdot ovat monelle muodostuneet sietämättömän neuvottelutilanteen alaisiksi kodin suljetussa kontekstissa. Kodin ulkopuolisten sosiaalisten suhteiden välttäminen on vähentänyt poispääsyä näistä tilanteista. Tulkitsen, että tilanne lisää virallisten tukipalvelujen roolia lähisuhdeväkivallan kohteena olevan yksilön elämänehtona.

Resurssien eriarvoisuus

Aineiston tulosten perusteella taloudellinen epävarmuus on vaikeuttanut väkivaltaisesta elämäntilanteesta irtautumista enemmän kuin normaalioloissa. Väliaikainen oleskelu

sukulaisten tai ystävien luona ei ole monesti ollut mahdollista. Oman asunnon vuokraaminen tai hankinta taas on iso askel sekä henkisesti että taloudellisesti. Väkivaltaisesta suhteesta irtautuminen on väkivallan kohteelle monesti vaikeaa juuri taloudellisen epävarmuuden vuoksi (vrt. Kaittila 2017, 83). Tutkijat korostavatkin yksilöiden ja perheiden tarvitsemaa taloudellista tukea ja mielenterveyspalvelujen saavutettavuutta pandemian aikana. Pohdintaa on ollut myös perustulosta, mikä turvaisi kansalaisten elämänehtoja haavoittuvissa tilanteissa pandemian jälkeenkin. (Gadermann ym. 2021.) Yksilön pitäisi myös saada henkistä tukea muuttuvaan elämäntilanteeseen ja väkivallasta irtautumiseen. Väkivallan kohteena oleva valitseekin haastateltujen mukaan monesti enemmän väkivallan kuin yksinäisyyden. Yksinäisyyden valitessaan yksilö saattaa yhä olla avun ja tuen tarpeessa. Tämä kuvastaa tulkintani mukaan resurssien eriarvoisuutta (ks. Therborn 2014, 45) sekä taloudellisten että sosiaalisten suhteiden resurssina.

Eksistentiaalinen eriarvoisuus

Tuloksissani on merkittävää, että väkivaltaa kokeva yksilö saattaa sivuuttaa oman avun tarpeensa verratessaan tilannettaan koronaviruksen aiheuttamiin avuntarpeisiin. Tämä kuvastaa tulkintani mukaan eriarvoisuuden kokemuksia. Vertaan sitä Therbornin (2014, 44–45) näkemykseen eksistentiaalisesta eriarvoisuudesta sekä yksilöiden aikaisempaa suurempaan epävarmuuteen omasta arvostaan ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä (vrt. Saari 2015, 72). Vertaan tätä myös Keiskin (2018) esiin tuomaan väkivallan kokijan häpeäherkkyyteen sekä Scheff ja Starrin (2002) kuvaamaan häpeään emootiona, jossa yksilö näkee itsensä ja oman tilanteensa kielteisesti yhteiskunnan silmissä. Scheff ja Starrin näkevät tämän yhteiskunnan vallitsevien ryhmien ylläpitämänä puheena, jossa tarvitsevuus on häpeällistä. Tämä piirtyy yhteen sen vahvan toimijuuden vaateen kanssa, jota yhteiskunta lähisuhdeväkivaltaa kokeville asettaa (vrt. Ronkainen 2008, 398). Therborn (2014, 44–45) huomauttaa kuitenkin, että eksistentiaalinen eriarvoisuus riisuu yksilöltä tämän toimintaedellytyksiä tasa-arvoisena yhteiskunnan jäsenenä. Tämä asettaa yhteiskunnan rakenteet ja käytännöt ristiriitaiseen valoon. Therborn (2014) pitää eksistentiaalista eriarvoisuutta haavoittavimpana eriarvoisuuden ulottuvuutena; siihen kytkeytyvät ihmisoikeudet ja ihmisarvo. Tämä kääntää katseen yhteiskunnalliseen puhetapaan lähisuhdeväkivallasta, pandemia-ajan julkiseen keskusteluun akuuteista ja kii-

reettömistä avuntarpeista sekä institutionaalisten tahojen viestintään palvelujen saatavuudesta – ja oikeudesta niihin.

6.2 ERIARVOISTAVAT RAKENTEET JA KÄYTÄNNÖT

Tulokset osoittavat, että lähisuhdeväkivaltaa kokevien mahdollisuudet saada apua palvelujärjestelmän piiristä ovat heikentyneet pandemia-aikana. Muutos normaalioloihin näyttäytyy selkeänä. Palvelujen karsiminen ja pidentyneet jonot ovat väkivaltatyöntekijöiden näkemysten mukaan estäneet ja hidastaneet erityisesti peruspalveluihin sekä väkivaltaerityisten palvelujen jälkeisiin jatkopalveluihin pääsyä. Väkivaltatyöntekijöiden vahvana huolena piirtyi, että väkivaltaa kokevat jäävät pahimmillaan yksin tilanteessaan ja kokonaan ilman tukea. Kun yksilön avunsaanti estyy tai viivästyy palvelujärjestelmän taholta, tämä lisää haastateltujen mukaan turvattomuuden, toivottomuuden ja vaihtoehdottomuuden tunnetta. Tilanne on vaikuttanut yksilöiden perusturvallisuuteen. Sosiaalinen turvallisuus on yksi suomalaisen yhteiskunnan keskeisistä arvoista (vrt. Hämäläinen & Niemelä 2014, 84–88).

Tilanne kuvastaa resurssien eriarvoista jakautumista yhteiskunnassa (vrt. Therborn 2014). Lähisuhdeväkivaltaa kokevat ovat elämässään riskitilanteessa, ja pandemiatilanteen luoma paineistettu arki luo lisäriskejä väkivallalle. Yksilön oikeudet ovat periaatteessa olemassa lainsäädännön tekstissä, mutta vallitsevat toimintatavat ohittavat tämän (vrt. Ronkainen 2017, 26–27). Therborn (2014, 54) näkee yksilön oikeuksien rajoittamisen ulossulkemisen mekanismina, haavoittuvassa asemassa oleviin yksilöihin kohdistuvana syrjivänä käytäntönä, joka estää tai hidastaa yksilön mahdollisuuksia saada tarvitsemaansa tukea. Näissä aktivoituu rakenteiden ja käytännön välisiä kamppailuja (vrt. Hurtig 2017, 251), joissa institutionaalisen ohjauksen tuottamat rajoitustoimet toimivat toisaalta yhteiskunnan kontrollimotiivina ja toisaalta pelastusmotiivina.

Muutokset palvelujen saatavuudessa ja avun saannin estyminen tai viivästyminen ovat lähisuhdeväkivallan kohteelle vakavia uhkia terveydelle ja hyvinvoinnille, mikä saattaa kumuloitua sosiaalisiksi ongelmiksi. Esimerkiksi terveydenhuollon palveluiden keskittäminen kriittisimmiksi katsottuihin toimintoihin ja neuvola-aikojen vähentäminen nähtiin heikentävän haavoittuvassa asemassa olevien vauvaperheiden avunsaannin mahdollisuuksia. Tämä on ristiriitaista ennaltaehkäisevän työn merkityksen valossa; Schulma-

nin (2004, 155) mukaan nimenomaan varhaislapsuus on olennainen ajanjakso katkaista lähisuhdeväkivallan ylisukupolvisuutta. Tämä kuvastaa yksilöille, perheille ja yhteiskunnalle myöhemmin lankeavaa taakkaa esimerkiksi päihde-, mielenterveys- ja väkivaltaongelmina (vrt. Gage 2005; Schulman 2004; Schumacher ym. 2001). Ylisukupolvisuuden valossa lähisuhdeväkivallalle altistuvien pienten lasten kasvuympäristön turvallisuus ja perheen hyvinvointi kuvastavat elämänehtojen eriarvoisuutta – erilaisia elämän lähtökohtia ja sosiaalisesti rakentunutta kasvualustaa (vrt. Therborn 2014).

Haastateltavat näkivät, että pandemia-aika on korostanut myös palvelutahojen yhteistyön puutetta. Päihde- ja mielenterveyskuntoutujien nähtiin olevan hyvin haavoittuvassa asemassa ja jääneen turvakotijaksojen jälkeen ilman tarvitsemaansa intensiivistä tukea erityisesti pandemian aikana. Tämä ilmentää sitä tunnistettua haastetta, että lähisuhdeväkivaltaa elämässään kokevien yksilöiden auttamiseksi ei ole vakiintunutta palvelujärjestelmää (vrt. Husso ym. 2020; Nousiainen & Pentikäinen 2017). Nipuli (2020, 64–65) korostaakin, että palvelujärjestelmän tulisi tiedostaa palvelupolun olevan kaksisuuntainen: myönteinen siirtyminen peruspalveluista väkivaltaerityisiin palveluihin vaatii myös myönteisen siirtymän takaisin peruspalveluihin.

Avunsaanti on estynyt tai hankaloitunut myös palvelukohtaamisissa, minkä olen analyysissani jäsentänyt henkilötason käytännöiksi. Etävastaanottoihin siirtyminen on aiheuttanut kasvokkaisten kohtaamisten puutetta, mikä on vähentänyt työntekijöiden tilaisuuksia tehdä havaintoja ja tunnistaa väkivaltaa asiakkaan elämässä. Kasvokkainen vuorovaikutus on Määtän (2012, 133) mukaan tärkeää haavoittuvassa asemassa olevan asiakkaan kokonaistilanteen jäsentämiseksi. Lähisuhdeväkivalta on moniulotteinen ilmiö, jonka on vaikea tulla näkyviin ulkopuolisille. Se on kontekstiinsa sidottua pimeän aluetta, jonka käsittely on jo lähtökohtaisesti haastavaa institutionaalisen vuorovaikutuksen ja palvelujärjestelmän viitekehyksessä (vrt. Hurtig ym. 2017, 256; Nikupeteri 2016, 146; Notko 2011). Väkivaltatyöntekijöiden näkemysten mukaan etäyhteyksin toteutetut palvelut ovat vähentäneet väkivaltaa kokevien tilaisuuksia tuoda esiin arkaa ja intiimiä aihetta. Väkivallan käsittelyn katsottiin vaativan luottamuksellisen asiakassuhteen, kasvokkaista läsnäoloa ja aikaa.

Väkivallan puheeksi ottaminen oli väkivaltatyöntekijöiden näkemysten mukaan yksi kriittisimpiä tekijöitä avunsaannin kannalta. Väkivallan käsittelyn sivuuttaminen palvelukohtaamisissa on vähentänyt myönteisten siirtymien mahdollisuutta tuen piiriin. Haastateltavat pitivät tärkeänä, että palvelukohtaamisissa otetaan huomioon väkivallan riskin kasvu yhteiskunnallisessa kriisitilanteessa. Rutiininomainen väkivallasta kysyminen nähtiin välttämättömänä osana palvelukohtaamisia, ja tämän jatkuvuuden merkitystä painotettiin pandemia-aikana. Tuloksista kuvastuu väkivaltatyöntekijöiden huoli siitä, että pandemia vie liikaa huomiota lähisuhdeväkivaltaa kokevien avuntarpeilta ja niiltä sosiaali- ja terveydenhuollon rutiininomaisilta perustehtäviltä, jotka ovat kriittisiä avunsaannin kannalta. Tulkitsen, että koronaviruspandemiasta on muodostunut kilpaileva diskurssi sosiaali- ja terveydenhuollon kentälle. Juhilan (2008, 77–78) mukaan työntekijöiden on tärkeää tiedostaa, minkä diskurssin kautta työtä milloinkin jäsennetään. Tilanne kuvastaa eriarvoisuuden rakenteellista kerrostumaa. Vaikka työntekijä yhtäältä näkisiikin asiakkaansa eriarvoistumisen diskurssin kautta palveluihin oikeutettuna kansalaisena, jonka elämäntilanteeseen vaikuttavat myös yhteiskunnalliset rakenteet, niin pandemiadiskurssi yhteiskunnallisena kriisinä saattaa syrjäyttää tai heikentää tätä yksilön asemaa.

Tämä kuvastaa institutionaalisen toimijan sosiaalisen todellisuuden määrittelyvaltaa. Haastateltujen väkivaltatyöntekijöiden näkemysten mukaan lähisuhdeväkivallan kohteena olevien elämäntilanne ikään kuin hyväksytään palvelujärjestelmän käytänteissä ja annetaan väkivallan jatkua. Niemi-Kiesiläinen (2004) pitää väkivallan määrää vakavampana ongelmana siihen puuttumattomuutta, jolloin väkivalta saa ja voi jatkua.

Analyysini tulokset heijastavat yksilön eriarvoista asemaa väkivallan tekijään ja institutionaaliin toimijoihin nähden. Tulkitsen, että pandemia-aika on kasvattanut resurssien eriarvoisuutta kaventaen lähisuhdeväkivaltaa kokevan inhimillisen toiminnan resursseja sekä kodin että palvelujärjestelmän piirissä. Valta inhimillisen toiminnan resurssina on yksi Therbornin (2014, 46) määrittelemien eriarvoisuuden ulottuvuuksien ilmentymistä. Valta jakautuu eriarvoisesti väkivallan piirissä – väkivalta on vallan väärinkäyttöä (Bildjuschkin ym. 2020; Hurtig ym. 2017, 254). Kodin kontekstissa väkivallan kohde neuvottelee alisteisesta asemasta käsin omien toimintamahdollisuuksiensa, koskemattomuutensa ja psykososiaalisen hyvinvointinsa rajoista, mikä on käyttämäni aineiston

tulosten perusteella tullut pandemian aikana yhä haasteellisemmaksi. Samoin väkivaltaiseen elämäntilanteeseensa apua toivova on alisteisessa neuvotteluasemassa institutionaaliossa viitekehyyksessä, jossa työntekijällä on valta arvioida, mikä tieto asiakkaan tilanteesta on olennaista (vrt. Hurtig ym. 2017, 263). Vierula (2012, 158–159) puhuu institutionaalisen katseen mukaisesta asiakkaan tilanteen dokumentoinnista asiakastietoihin, jolloin asiakas voi kokea olevansa ulkopuolelta määritelty ja valikoiden dokumentoitu. Asiakas voi kokea tämän yhtenä vallankäytön välineenä, oman identiteettinsä ja intiimin elämänpiirinsä määrittelijänä (vrt. mt.). Tämä valta voi riisua pois ihmisyyden toteutumisen tasavertaisia mahdollisuuksia (vrt. Therborn 2014, 5).

Kun haavoittuvassa asemassa oleva ihminen jää ilman tarvitsemaansa tukea, hän tulee Määttä (2012, 106) mukaan torjutuksi. Määttä kuvaa tätä poiskäännyttämisen väkivaltaisimmaksi muodoksi (mt.). Hurtig ym. (2017, 272) kuvaa tällaista asiakkaan kierrättämiseksi, odotuttamiseksi tai sopivamman tahon etsimiseksi. Määttä (2012, 102) kuvaa tilannetta myös sulkeumaksi – asiakkaan asia ei etene ja hänen mahdollisuutensa irrottautua väkivallan piiristä kapeutuvat. Nämä kuvaavat yksilön mahdollisuusrakenteiden sulkeumaa ja esteitä myönteiselle siirtymälle tuen piiriin (vrt. Saari ym. 2017). Tämä heikentää väkivaltaa kokevan oikeutta psykososiaaliseen hyvinvointiin ja fyysiseen koskemattomuuteen omassa elämäntilanteessaan. Nämä ovat Nussbaumin (2011, 32–35) mukaan edellytyksiä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumiseksi yhteiskunnassa.

Tuen piiristä ulossulkeminen mahdollistaa väkivallan ja inhimillisen kärsimyksen jatkumisen yksilön elämässä, minkä seuraukset voivat olla vakavia. Tämä kuvaa lähisuhdeväkivallan ilmiön laajempaa ongelmakenttää: rakenteelliset seikat estävät yksilöä saavuttamasta sellaista hyvinvoinnin tasoa, joka ilman näitä asetettuja esteitä voisi olla mahdollista (vrt. Bandy 2016). Vertaan tätä myös Saaren (2016, 5, 11) ajatukseen eriarvoisuudesta: yksilön toimintakyvyn ja elämänmahdollisuuksien rajoittumisesta omien tavoitteiden mukaisen elämän ulottumattomiin. Yksilön mahdollisuuksia rajoittavien ja eriarvoistavien rakenteiden ja käytäntöjen voidaan eri tutkijoiden mukaan nähdä ilmentävän rakenteellista väkivaltaa (vrt. Anderson 2015; Bandy 2016; Galtung 1969; Winter 2019; Zakrisson ym. 2019).

Pohdittaessa sitä, ovatko tuloksissani ilmenevät rakenteelliset epäkohdat rakenteellista väkivaltaa, on otettava huomioon, että koronaviruspandemia ja sen hallintaan liittyvät rajoitustoimet ovat läpäisseet koko yhteiskunnan toimintoja ja toimijoita. Näin ollen tuloksissa esiin tuodut kriittiset seikat järjestelmätason mekanismeissa eivät välttämättä kohdistu suoraan syrjivästi tiettyihin ryhmiin, vaan osoittavat ennemminkin pandemian aikana tehtyjen yhteiskunnallisten päätösten ja linjausten vahingollisia vaikutuksia haavoittuvassa elämäntilanteessa olevien avunsaannin mahdollisuuksiin. On myös otettava huomioon, että kriittiset tekijät henkilötason käytännöissä ovat monelta osin sellaisia, joita on esiintynyt myös ennen pandemiaa. Aineiston perusteella voikin todeta, että pandemia-aika on korostanut sellaisten mekanismien ja käytäntöjen merkitystä, jotka ovat kriittisiä lähisuhdeväkivaltaa kokevien avunsaannin kannalta. Tuloksissa esiin tulleet avunsaantia heikentävät tekijät voidaan nähdä rakenteellisina epäkohtina, joiden säröt ovat paljastuneet yhteiskunnallisen kriisin paineistamissa toimintaympäristöissä.

6.3 POHDINTA

Olen tässä opinnäytetyössä pyrkinyt vastaamaan tutkimuskysymykseeni siitä, miten koronaviruspandemian aiheuttama yhteiskunnallinen kriisitilanne on vaikuttanut lähisuhdeväkivaltaa kokevien mahdollisuuksiin saada apua ja tukea elämäntilanteeseensa. Olen tarkastellut tutkimuskohdettani rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön näkökulmasta. Tällä kriittisen sosiaalityön otteella olen pyrkinyt tuomaan näkyväksi epäkohtia, jotka heikentävät yksilön oikeutta yhteiskunnan palveluihin, psykososiaaliseen hyvinvointiin ja fyysiseen koskemattomuuteen.

Lähisuhdeväkivalta moniulotteisena ilmiönä antaa paljon mahdollisuuksia erilaisille lähestymistavoille. Rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön näkökulma tarjosi tarkoituksenmukaisia käsitteitä jäsentää yksilön oikeuksien toteutumista uudenlaisen yhteiskunnallisen tilanteen äärellä, kun vaikutukset kohdistuvat yksilö-, yhteisö- ja yhteiskunnan tasolle. Tulosten reflektointi Therbornin eriarvoisuuden ulottuvuuksien kautta antoi syvempää ymmärrystä pandemian ja lähisuhdeväkivallan kerrostuneesta vaikutuksesta yksilön avunsaannin mahdollisuuksiin. Teoriaohjaava analyysi istui hyvin aineistoanalyysin metodiksi. Yhdistin valitsemani metodologian, teoreettisen viitekehyksen ja empirian vuoropuheluun, joka tuotti etsimiäni vastauksia.

Tutkimuksen luotettavuuden osoittamiseksi olen avannut tutkimusprosessini eri vaiheet systemaattisesti ja perustellut tekemiäni tulkintoja sekä etenemistä ohjaavia teoreettisia sidoksia. Olen pyrkinyt analyysiprosessin kuvauksessa läpinäkyvyyteen, jotta lukija voi arvioida prosessia ja tekemiäni tulkintoja aineistosta. Tutkimusaineisto antoi runsaasti ja monipuolisesti tekstimassaa analyysini lähteeksi. Olen perustellut aineiston informanttien valintaa väkivaltaerityisen organisaation viitekehyksessä oleellisena osana palvelujärjestelmää. Aineisto ei keskity minkään tietyn maantieteellisen alueen tarkasteluun; haastateltavat väkivaltatyöntekijät ovat eri puolilla Suomea olevista organisaatioista. Asiantuntijanäkemyksen avulla olen pyrkinyt tunnistamaan kriittisiä tekijöitä laajalaisesta ja ajankohtaisesta ilmiöstä, josta dokumentointi on vielä vähäistä.

Tutkimustulosten yhtenä rajoitteena on, että väkivaltatyöntekijöiden haastattelut kuvaavat hyvin pientä osaa lähisuhdeväkivaltaa kokevien tilanteista. Suurin osa lähisuhdeväkivaltaa kokevista ei hae apua, ja avun hakijoistakin vain osa hakeutuu tai ohjautuu väkivaltaerityisiin palveluihin. Haastattelut koskevat niiden yksilöiden tilanteita ja avunsaannin mahdollisuuksia, jotka ovat olleet väkivaltaerityisten palvelujen asiakkaita pandemian aikana. Tästä huolimatta aineisto pystyy välittämään arvokasta tietoa rakenteiden ja käytäntöjen toimivuudesta uudenlaisen yhteiskunnallisen kriisin ajalta. Väkivaltatyön asiantuntijoilla on pitkä kokemus väkivaltatyöstä ja syvälinen näkemys väkivaltaa kokevien tilanteista sekä pandemian tuomista muutoksista niin yksilötasolla kuin yhteiskunnan tasollakin. Toinen tutkimustulosteni rajoite liittyy siihen, että palvelujärjestelmän toimivuutta tarkastellaan vain väkivaltaerityisten palvelujen näkökulmasta. Koska pandemia on yhteiskunnassa uudenlainen tilanne ja palvelujärjestelmä on ollut erityisen paineen alla, on jatkotutkimuksen tarvetta erilaisten palvelutahojen näkemyksille lähisuhdeväkivaltaa kokevien tilanteista sekä palvelujärjestelmän valmiuksista vastata avuntarpeisiin.

Tutkimustulokset tuovat näkökulmia palvelujen kehittämiseen. Koronaviruspandemia ennakoimattomana yhteiskunnallisena kriisinä on paljastanut palvelujärjestelmässä heikkouksia erityisesti peruspalvelutasolla. Pandemiaan liittyvien rajoitustoimien ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvän sosiaalisen kontrollin yhteisvaikutus on tärkeää tiedostaa palvelujärjestelmän toimintojen resursoinnissa, kohdentamisessa, palvelumuodoissa ja henkilökohtaisissa vuorovaikutustilanteissa. Erityisenä kehityskohteena näyttäytyy yksi-

lön ohjautuminen peruspalveluista väkivaltaspesifeihin palveluihin sekä takaisin jatko- palvelujen ja tuen piiriin. Työntekijöiden verkostoyhteistyön tiivistäminen eri organisaatioiden välillä ja yksilöiden myönteisten siirtymien mahdollistaminen eri palvelujen välillä ovat kriittisiä, jotta haavoittuvissa asemassa olevien yksilöiden oikeus tukeen voidaan turvata.

Kaittila ym. (2021) näkevät väkivaltatyölle ja -palveluille suuren tarpeen pandemian jälkiseurauksina – jopa vuosien viiveellä tapauksissa, joissa väkivalta on vasta alkanut pandemian aikana. Samoin näkee Campbell (2020), joka enteilee hälyttävän tilanteen jatkuvan vielä pitkään epidemian jälkeenkkin. Jatkotutkimuksissa onkin tarpeen tarkastella yhteiskunnallisen kriisin vaikutuksia pidemmällä aikavälillä.

Palvelujärjestelmää kehitettäessä on hyvä tarkastella myös peruspalvelujen ammattilaisten mahdollisuusrakenteita. Millaisia toimintamahdollisuuksia ja resursseja työntekijöillä on lähisuhdeväkivallan käsittelyyn institutionaalisten ja organisatoristen toiminta- ja menettelytapojen viitekehyksessä – niin normaalioloissa kuin kriisiaikanakin. Esimerkiksi Mänttari-van der Kuipin (2015) laajaan aineistoon perustuva tutkimus osoittaa, että kunnallisen alan sosiaalityöntekijöiden toimintamahdollisuudet ovat kaventuneet tehokkuus- ja säästöpainneiden puristuksissa. Tämän nähtiin heikentävän asiakkaiden avunsaannin mahdollisuuksia (mt.). Resurssien puute heijastuu myös omissa tutkimustuloksissani. Kriittisen sosiaalityön tehtävänä on tunnistaa näitä sosiaalisten, taloudellisten ja poliittisten vaikutusten rooleja asiakkaan elämässä (Healy 2014, 190–191). Yhteiskunnalliset linjaukset pandemia-aikana ovat heijastaneet sosiaalipoliittisia päätöksiä sekä resurssien jaon perusteita, yhteistä arvopohjaa. Ne heijastavat myös sitä, miten suomalaisen yhteiskunnan keskeisestä poliittisesta arvosta – sosiaalisesta turvallisuudesta (ks. Hämäläinen & Niemelä 2014, 84–88) – huolehditaan yhteiskunnallisen kriisin aikana.

Lähisuhdeväkivaltaa kokeva elää väkivallan riskin ja sen toteutumisen sävyttämässä kodin tilassa, jonka varjo on syventynyt pandemian aikana kodin ovien sulkeuduttua tiiviimmin sosiaalisilta kontakteilta. Lähisuhdeväkivaltaa kokevat ovat pandemian merkittävä riskiryhmä. Palvelujärjestelmän kehittämisen näkökulmasta onkin tärkeää tutkia jatkossa myös sitä, onko Istanbulin sopimuksen (VNA 53/2015) artikla 51:n mukainen

riskinarviointivelvoite sisällytetty kattavasti palvelujen käytäntöihin lähisuhdeväkival-
lan seulomiseksi asiakkaiden tilanteissa. Jatkotutkimuksissa on tärkeää tarkastella myös
järjestelmätason riskinhallintaa – miten suojata yhteiskuntaa ja sen toimintoja ei-
toivotuilta tapahtumilta ja niiden seurannaisvaikutuksilta. Toimintojen jatkuvuus ja toi-
mintavarmuus luovat turvallisuutta. Avun hakemiseen ja avun saamiseen liittyvät haas-
teet pandemian kaltaisen yhteiskunnallisen kriisin aikana on tärkeä tunnistaa ja näin
taata yksilöille se perustuslaillinen oikeus sosiaaliseen turvallisuuteen, mikä hyvinvoin-
tivaltion lupauksiin kuuluu.

LÄHDELUETTELO

Kirjallisuus

Alastalo, Marja & Åkerman, Maria (2010) Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen jäljillä. Teoksessa Johanna Ruusuvaara & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 312–329.

Ali, Parveen Azam & Naylor, Paul B (2013) Intimate partner violence: A narrative review of the biological and psychological explanations for its causation. *Aggression and violent behavior* 18 (3), 373–382. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.avb.2013.01.003>

Amnesty International (2021) Naisiin kohdistuva väkivalta. <https://www.amnesty.fi/tyomme/teemat/naisiin-kohdistuva-vakivalta/> (luettu 2.1.2021)

Anderson, Emma-Louise (2015) *Gender, HIV and Risk: Navigating structural violence*. London: Palgrave Macmillan.

Bandy, Lee X. (2016) Causes and cures VII: Structural violence. *Aggression and Violent Behavior* 28, 109–114. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.avb.2016.05.003>

Bardy, Marjatta (2013) Lastensuojelun filosofia ja käytäntö. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy, 48–78.

Bildjuschkin, Katriina & Ewalds, Helena & Hietämäki, Johanna & Kettunen, Hanna, & Koivula, Tanja & Mäkelä, Jukka & Nipuli, Suvi & October, Martta & Peltonen, Joonas & Siukola, Reetta (2020) *Väkivaltakäsitteiden sanasto*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/139150> (luettu 31.1.2021)

Bouillon-Minois, Jean-Baptiste & Clinchamps, Maëlys & Dutheil, Frédéric (2020) Coronavirus and quarantine: Catalysts of domestic violence. *Violence Against Women*. Sage Publications, Thousand Oaks. DOI: <https://doi.org/10.1177/1077801220935194>

Boulding, Kenneth (1973) *The Image. Knowledge in Life and Society*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Campbell, Jacquelyn C. (2002) Health consequences of intimate partner violence. *The Lancet (British edition)*, 359 (9314), 1331–1336. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(02\)08336-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(02)08336-8)

Campbell A. M. (2020) *An increasing risk of family violence during the Covid-19 pandemic: Strengthening community collaborations to save lives*. Forensic Science International: Reports 2: 100089. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.fsir.2020.100089>

Coker, A. L. & Davis, K. E. & Arias, I. & Desai, S. & Sanderson, M. & Brandt, H. M. (2002) Physical and mental health effects of intimate partner violence for men and women. *American Journal of Preventive Medicine*, 23, 260–268. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0749-3797\(02\)00514-7](https://doi.org/10.1016/S0749-3797(02)00514-7)

EIGE. European Institute for Gender Equality (2014) *Estimating the costs of gender-based violence in the European Union: Report*.
<https://eige.europa.eu/publications/estimating-costs-gender-based-violence-european-union-report> (luettu 31.1.2021)

Ellonen, Noora & Pösö, Tarja & Peltonen, Kirsi (2015) Äidit ja lapsiin kohdistuva väkivalta. Kyselytutkimuksen tulosten pohdintaa. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (1), 72–80.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015060310002> (luettu 5.3.2021)

Ensi- ja turvakotien liitto (18.9.2020) Yhä useampi hakee apua lähisuhdeväkivaltaan chatissa. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/yha-useampi-hakee-apua-lahisuhdevakivaltaan-chatissa?publisherId=3741&releaseId=69889307> (luettu 31.1.2021)

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Euroopan unionin perusoikeuskirja 2012/C 326/02. *Euroopan unionin virallinen lehti* 26.10.2012. http://data.europa.eu/eli/treaty/char_2012/oj (luettu 5.3.2021)

Evans, Megan L. & Lindauer, Margo & Farrell, Maureen E. (2020) Pandemic within a Pandemic – Intimate Partner Violence during Covid-19. *The New England Journal of Medicine*, 383 (24), 2302–2304. United States: Massachusetts Medical Society.
 DOI: <https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMp2024046>

FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) (2014) *Violence against women: an EU-wide survey. Main results*. Publications Office of the European Union, Luxembourg. <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report> (luettu 29.1.2021)

Gadermann, Anne C. & Thomson, Kimberly C. & Richardson, Chris G. & Gagné, Monique & McAuliffe, Corey & Hirani, Saima & Jenkins, Emily (2021) Examining the impacts of the COVID-19 pandemic on family mental health in Canada: Findings from a national cross-sectional study. *BMJ open*, 2021-01-12, 11 (1), e042871-e042871
 DOI: <https://bmjopen.bmj.com/content/11/1/e042871>

Gage, Anastasia J. (2005) Women's experience of intimate partner violence in Haiti. *Social Science and Medicine* 61 (2), 343–64.
 DOI: <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2004.11.078>

Galtung, Johan (1969) Violence, peace, and peace research. *Journal of Peace Research*, 6 (3), 167–91. DOI: <https://doi.org/10.1177/002234336900600301>

Goffman Erving (1974) *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Boston: Northeastern University Press.

Haapasalo, Jaana (2005) Periytyykö väkivaltainen käyttäytyminen sosiaalisesti? *Suomen lääkirilehti* 60 (45), 4611–4615.

Hautanen, Teija (2010) *Väkivalta ja huoltoriidat*. Acta Electronica Universitatis Tampereensis 989. Tampere: Tampere University Press.

- Healy, Karen (2014) *Social Work Theories in Context*. Palgrave Macmillan.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2007) *Tutki ja kirjoita*. 13., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hohman, Melinda (2012) *Motivational Interviewing in Social Work Practice*. Guilford Press.
- HS. Helsingin Sanomat (1.12.2020) Koronaviruspandemia on lisännyt miesten väkivaltaa naisia kohtaan – 'Hallitusten covid-tukipaketeissa ei ole huomioitu naisia', moittii YK:n naisjärjestön johtaja. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000007653022.html> (luettu 4.3.2021)
- Hurtig, Johanna & Nikupeteri, Anna, & Laitinen, Merja (2017) Väkivallan kohtaaminen rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön kysymyksenä. Teoksessa Anneli Pohjola & Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö*. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. 3. painos, 250–280.
- Husso, Marita (2003) *Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila*. Tampere: Vastapaino.
- Husso, Marita & Notko, Marianne & Virkki, Tuija & Holma, Juha & Laitila, Aarno, & Siltala, Heli (2020) Domestic violence interventions in social and health care settings: Challenges of temporary projects and short-term solutions. *Journal of Interpersonal Violence*, 1–22. Sage Publications. DOI: <https://doi.org/10.1177/0886260519898438>
- Hämäläinen, Juha & Niemelä, Pauli (2014) Uudistuvan sosiaalihuoltolain arvoperiaatteet. Teoksessa Riitta Haverinen & Marjo Kuronen & Tarja Pösö (toim.) *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*. Tampere: Vastapaino, 80–105.
- Hänninen, Vilma & Timonen, Senni (2004) Huoli ja masennus. Teoksessa Marja-Liisa Honkasalo & Terhi Utriainen & Anna Leppo (toim.) *Arki satuttaa. Kärsimyksiä suomalaisessa nykypäivässä*. Tampere: Vastapaino, 193–225.
- Juhila, Kirsi (2021) Laadullinen tutkimus ja teoria. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullinen-tutkimus-ja-teoria/> (luettu 8.3.2021)
- Juhila, Kirsi (2008) Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino, 48–81.
- Juujärvi, Soile & Myyry, Liisa (2005) Ammatillisen moraalijattelun kehitys: oikeudenmukaisuudesta huolenpitoon? Teoksessa Anna-Maija Pirttilä-Backman & Marja Ahokas & Liisa Myyry & Susanna Lähteenoja (toim.) *Arvot, moraalit ja yhteiskunta. Sosiaalipsykologisia näkemyksiä yhteiskunnan muutoksiin*. Helsinki: Gaudeamus, 70–94.

Kaittila, Anniina (2017) *Rahakonfliktit ja taloudellinen väkivalta parisuhteissa*. Annales Universitatit Turkuensis C434. Turku: Turun yliopisto.

Kaittila, Anniina & Husso, Marita & Hietämäki, Johanna & Äärelä, Eveliina & Peltonen, Joonas & Tuominen, Jarno & Hakovirta, Mia & Ewalds, Helena & Karhinen-Soppi, Anu (2021) Lähisuhdeväkivalta koronaepidemian aikana. *Haaste-lehti* 1/2021. <https://rikksentorjunta.fi/-/haaste-lahisuhdevakivalta-koronaepidemian-aikana> (luettu 14.9.2021)

Kainulainen, Sakari (2016) Yksinäisen elämänlaatu. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Yksinäisten Suomi*. Tallinna: Gaudeamus, 114–128.

Kananen, Jorma (2015) *Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karttunen, Teija & Hietämäki, Johanna (2014) Tiedon käytön kysymyksiä ja haasteita sosiaalityön asiakastyössä. Teoksessa Riitta Haverinen & Marjo Kuronen & Tarja Pösö (toim.) *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*. Tampere: Vastapaino, 320–336.

Kauhanen, Jussi (2016) Yksinäisen terveys. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Yksinäisten Suomi*. Helsinki: Gaudeamus, 96–113.

Keiski, Pia (2018) *Perheväkivaltaa käyttäneen naisen minuus Realistinen synteesi perheväkivaltakäyttäytymisen vähenemiseen tähtäävän intervention vaikutuksista*. Acta Universitatis Tamperensis 2362. Tampere: Tampere University Press.

Keskinen, Suvi (2005) *Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt*. Tampere: Tampereen yliopisto.

KOVÄ. Koronaepidemian vaikutukset lähisuhdeväkivallan kokemuksiin ja palveluiden käyttöön -tutkimushanke: <https://www.tuni.fi/fi/tutkimus/koronaepidemian-vaikutukset-lahisuhdevakivallan-kokemuksiin-ja-palveluiden-kayttoon-kova> (luettu 31.1.2021)

Krok, Suvi (2008) Vähävarainen yksinhuoltajaäiti etuusjärjestelmässä. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino, 145–174.

Krug E. G. & Dahlberg L. L. & Mercy J. A. & Zwi A. B. & Lozano R. (Ed.) (2002) *World report on violence and health*. World Health Organization. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf

Kuula, Arja (2006) *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.

Lastensuojelun keskusliitto (2020) Perheiden hyvinvointi ja tuen tarpeet koronan aiheuttamassa poikkeustilanteessa.

<https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Lapsi-ja-perhejarjestojen-nakokulmia-lisatalousarvioon-17042020-002.pdf> (luettu 23.2.2021)

Lidman, Satu (2015) *Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.

Mattila-Aalto, Minna (2013) Päihdekuntoutuksen asiakkaan toimijuuden ja sitoutumisen perusteet. Teoksessa Merja Laitinen & Asta Niskala (toim.) *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino, 375–404.

Metteri, Anne (2012) *Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö*. Acta Universitatis Tamperensis 1778. Tampere: Tampere University Press.

Mishna, Faye & Milne, Elizabeth & Bogo, Marion & Pereira, Luana F. (2020) Responding to COVID-19: New Trends in Social Workers' Use of Information and Communication Technology. *Clinical Social Work Journal*, 1–11.
DOI: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10615-020-00780-x>

Mooney, Linda A. & Knox, David & Schacht, Caroline (2013) *Understanding Social Problems*. Belmont, CA: Wadsworth.

Mänttari-van der Kuip, Maija (2015) *Work-related well-being among Finnish frontline social workers in an age of austerity*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Mäntyranta, Taina & Kaila, Minna (2008) Fokusryhmähaastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä lääketieteessä. *Duodecim* 124 (13), 1507–1513.
<https://www.duodecimlehti.fi/duo97349> (luettu 2.9.2021)

Määttä, Anne (2012) *Perusturva ja poiskäännyttäminen*. Diakoniaammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutkimuksia 36. Helsinki: Diakoniaammattikorkeakoulu.

Niemi-Kiesiläinen, Johanna (2004) *Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta*. Helsinki: WSOY.

Nikupeteri, Anna (2016) *Vainottuna. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen*. Acta Universitatis Lappeensis 336. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Nipuli, Suvi (2020) *Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit: Lähisuhdeväkivaltatyön hyvät käytännöt rakenteisiin*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:55. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4121-2> (luettu 25.5.2021)

Notko, Marianne (2011) *Väkivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhhteissa*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 406. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Nousiainen, Kevät & Pentikäinen, Merja (2017) Naisiin kohdistuva väkivalta ihmisoikeuskysymyksenä. Suomi alisuorittajana. Teoksessa Johanna Niemi & Heini Kainulainen & Päivi Honkatukia (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino, 19–35.

Nussbaum, Martha Craven (2011) *Creating Capabilities: The Human Development Approach*. Cambridge, Ma: Belknap Press of Harvard University Press.

Nyqvist, Leo (2001) *Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä*. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisuja 28. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Nyqvist, Leo (2006) Lähisuhdeväkivalta – rationalisoinnit, valtasuhteet ja ammatillinen puuttuminen. Teoksessa Liisa Hokkanen & Maritta Sauvola (toim.) *Puhumattomat paikat. Puheenvuoroja perheestä*. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Ojuri, Auli & Laitinen, Merja (2015) *Turvakoti työnä: Selvitys Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten turvakotityön sisällöistä ja vaikutuksista*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Otero-García, Laura & Briones-Vozmediano, Erica & Vives-Cases, Carmen & García-Quinto, Marta & Sanz-Barbero, Belén & Goicolea, Isabel (2018) A qualitative study on primary health care responses to intimate partner violence during the economic crisis in Spain. *European Journal of Public Health*, 28, 1000–1005.

DOI: <https://doi.org/10.1093/eurpub/cky095>

Parkinson, Debra (2019) Investigating the Increase in Domestic Violence Post Disaster: An Australian Case Study. *Journal of interpersonal violence*, 34, 2333–2362.

DOI: <https://doi.org/10.1177/0886260517696876>

Peterman, A & Potts, A & O'Donnell, M & Thompson, Kelly & Shah, Niyati & Oertelt-Prigione, Sabine & van Gelder, Nicole (2020) *Pandemics and Violence Against Women and Children*. Center for Global Development. Washington (DC). <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children> (luettu 29.1.2021)

Piippo, Sisko & Nyqvist, Leo & Suonio, Mari (2019) Lähisuhdeväkivallasta oppimisen reflektiot sosiaalityön opiskelijoiden oppimispäiväkirjoissa. *Janus*, 27 (2), 164–180.

DOI: <https://doi.org/10.30668/janus.69690>

Piippo, Sisko & Husso, Marita & Hirvonen, Pasi & Notko, Marianne & Glumbíková, Katerina (2020) Institutional and Affective Practices of Domestic Violence Interventions in Social Work: Malignant Positioning of Victims. Teoksessa Marita Husso & Sanna Karkulehto & Tuija Saresma & Aarno Laitila & Jari Eilola & Heli Siltala (toim.) *Violence, Gender and Affect: Interpersonal, Institutional and Ideological Practices*.

Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, 113–133. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-56930-3>

Piispa, Minna & Heiskanen, Markku (2017) Sukupuoli ja väkivalta tilastoissa: miksi tarvitaan tietoa väkivallan yleisyydestä? Teoksessa Johanna Niemi & Heini Kainulainen & Päivi Honkatukia (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino, 55–72.

Piispa, Minna, & Heiskanen, Markku (2000) *Väkivallan hinta - Naisiin kohdistuvan väkivallan kustannukset Suomessa*. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta ja Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/ajk/tiedotteet/v2000/203oiks.html> (luettu 23.2.2021)

Pohjoisvirta, Riitta (2014) Väkipoltaerityisyys. Teoksessa Auli Ojuri (toim.) *Vertaisryhmä. Käsikirja. Väkipoltaa kokeneiden naisten osallisuuden ja voimaantumisen tukeminen*. Ensi- ja turvakotien liitto. https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/vertaisryhma_v_kivaltaa_kokeneiden (luettu 7.3.2021)

Pohjola, Anneli (2011) Rakenteellisen sosiaalityön aika. Teoksessa Anneli Pohjola & Riitta Särkelä (toim.) *Sosiaalisesti kestävä kehitys*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, 207–224.

Pohjola, Anneli (2017) Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö*. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. 3. painos, 16–36.

Poliisi, tilastot (2020) <https://poliisi.fi/tilastot> (luettu 3.2.2021)

Price, Joshua M. (2012) *Structural Violence: Hidden Brutality in the Lives of Women*. Ithaca: State University of New York Press.

Rajavaara, Marketta (2014) Yksilöllisestä henkilökohtaiseksi? Henkilökohtaistaminen hyvinvointipolitiikan uudistusideana. Teoksessa Riitta Haverinen, Marjo Kuronen & Tarja Pösö (toim.) *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*. Tampere: Vastapaino, 141–160.

Rikala, Sanna (2018) Masennus, työkyvyttömyys ja sosiaalinen eriarvoisuus nuorten aikuisten elämäntilanteissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (2), 159–170. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201804196720> (luettu 4.2.2021)

Roivainen, Irene (2008) Yhteisölähtöisen otteen paikka aikuissosiaalityössä. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino, 253–281.

Ronkainen, Suvi (2008) *Kenen ongelma väkipolta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus*. *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (4), 388–401. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209117501> (luettu 6.3.2021)

Ronkainen, Suvi (2017) Mitä väkipolta on? Erontekojen tärkeydestä, yhteyksien näkemisestä”. Teoksessa Niemi, Johanna, Kainulainen, Heini, Honkatukia, Päivi: *Sukupuolistunut väkipolta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino, 51–86.

Saari, Juho (2015) *Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla*. Helsinki: Gaudeamus.

Saari, Juho (2016) Matkalla yksinäisyyteen. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Yksinäisten Suomi*. Helsinki: Gaudeamus, 9–32.

Saari, Juho & Meriluoto, Laura & Behm, Miia (2017) Oman elämänsä asiantuntijat – Selviytyminen viimesijaisella turvalla. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Sosiaaliturvariippuvuus. Sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa?* Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print 2017, 287–318.

Salin, Milla & Kaittila, Anniina & Hakovirta, Mia & Anttila, Mari (2020) Family Coping Strategies During Finland's COVID-19 Lockdown. *Sustainability* 12 (21), 1–13. Turun yliopisto. DOI: <https://doi.org/10.3390/su12219133> (luettu 31.1.2021)

Scheff, T. J. & Starrin B. (2002) Skam och sociala band – om social underordning och utdragna konflikter. Teoksessa A. Meeuwisse & H. Swärd (toim.) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur & Kultur, 167–184.

Schulman, Gustav (2004) Väkivalta ja sietämättömien tunteiden kierrätys. *Suomen lääkärilehti* 59 (3), 149–155.

Schumacher, Julie A. & Coffey, Scott F. & Norris, Fran H. & Tracy, Melissa & Clements, Kahni (2010) Intimate Partner Violence and Hurricane Katrina: Predictors and Associated Mental Health. *Violence and Victims*, 25 (5), 588–603. DOI: 10.1891/0886-6708.25.5.588

Schumacher, J. A. & Feldbau-Kohn, S. F & Slep, A. M. S. & Heyman, R. E. (2001) Risk factors for male-to-female partner physical abuse. *Aggression and Violent Behavior*, 6 (2), 281–352. DOI: [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(00\)00027-6](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(00)00027-6)

SOSTE (2020) Sosiaalibarometri 2020. Helsinki Suomen sosiaali ja terveys ry. <https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2020/07/SOSTE-Sosiaalibarometri-2020.pdf> (luettu 3.5.2020)

SOSTE (2021) Sosiaalibarometri 2021. Helsinki Suomen sosiaali ja terveys ry. <https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2021/03/2021-3-23-SOSTE-julkaisu-Sosiaalibaometri-2021-osa-2-koronakriisi-ja-palvelujarjestelman-joustavuus.pdf> (luettu 9.4.2021)

Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen Kuntaliitto (2008) *Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 9/2008. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504226067> (luettu 8.7.2021)

STM (2020) Hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. Sosiaali- ja terveysministeriö. Tiedote 140/2020. <https://stm.fi/-/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirustilanteen-vuoksi> (luettu 18.2.2021)

Suokas-Cunliffe, Anne & van der Hart, Onno (2006) Dissosiaatiohäiriö – varhaisen, jatkuvan traumatisoitumisen pitkäaikaisseuraamus. *Duodecim* 122 (16), 2001–2007. <https://www.duodecimlehti.fi/duo95941> (luettu 1.2.2021)

Suomen YK-liitto (2017) Vihapuhe ja lähisuhdeväkivalta Suomen suurimpia ihmisoikeusongelmia. <https://www.ykliitto.fi/uutiset-media/uutiset/vihapuhe-ja-lahisuhdevakivalta-suomen-suurimpia-ihmisoikeusongelmia> (luettu 31.1.2021)

Särkelä, Riitta & Siltaniemi, Aki (2020) *Ensi- ja turvakotien liiton nettikysely lapsiperheille koronatilanteen aiheuttamista ongelmista. Tulokset ja johtopäätökset.* <https://ensijaturvakotienliitto.fi/wp-content/uploads/2020/05/Ensi-ja-turvakotien-liiton-lapsiperheiden-koronakyselyn-raportti-19.5.2020.pdf?x91218> (luettu 7.3.2021)

Säävälä Hannu & Pohjoisvirta Riitta & Hannus, Riitta & Korhonen, Tuija & Karvonen, Kaisa (2011) Terrori- ja tilanneväkivalta parisuhteessa. Oulun ensi- ja turvakodin asiakkaat vuosina 2003–2005. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 48 (4), 294–306. <https://journal.fi/sla/article/view/4850> (luettu 3.2.2021)

Talentia (2017) *Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet.* Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Helsinki: Ammattieettinen lautakunta.

Tampereen kaupunki (2020) *Poikkeusajan vaikutuksia tamperelaisiin lapsiperheisiin.* Yhteenveto kyselystä. Tampere Junior -kehitysohjelma. https://www.tampere.fi/tiedostot/p/YiXyRih9X/Poikkeusajan_vaikutukset_tamperelaisiin_lapsiperheisiin_kysely_yhteenveto_30-06-2020.pdf (luettu 31.1.2021)

Taylor, Amanda (2017) Social work and digitalisation: Bridging the knowledge gaps. *Social Work Education*, 36(8), 869–879. DOI: <https://doi.org/10.1080/02615479.2017.1361924>

THL (2020) *Turvakotipalvelut 2019 (2020): THL tilastoraportti 17/2020.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020060139895> (luettu 5.3.2021)

Therborn, Göran (2014) *Eriarvoisuus tappaa.* Tampere: Vastapaino.

Tilastokeskus (2020) Aikuisista perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreista 76,8 prosenttia naisia. https://www.stat.fi/til/rpk/2019/15/rpk_2019_15_2020-06-02_tie_001_fi.html (luettu 1.2.2021)

Trevithick, Pamela (2011) *Social Work Skills and Knowledge: a practice handbook.* McGraw-Hill Education 3rd ed.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* 5. uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2013) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* 10. uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. [HTK_ohje_2012.pdf \(tenk.fi\)](#) (luettu 2.3.2021)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019) *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf (luettu 2.3.2021)

Unicef (2020) *Covid-19. Protecting children from violence, abuse and neglect in the home*. <https://www.unicef.org/media/68711/file/COVID-19-Protecting-children-from-violence-abuse-and-neglect> (luettu 5.9.2021)

Utriainen, Terhi (2004) Suojaavat kehykset ja alaston kärsimys. Teoksessa Marja-Liisa Honkasalo & Terhi Utriainen & Anna Leppo (toim.) *Arki satuttaa. Kärsimyksiä suomalaisessa nykypäivässä*. Tampere: Vastapaino, 226–252.

Vierula, Tarja (2012) Asiakkaiden ja asiakirjojen väliset suhteet lastensuojelussa. Vanhempien näkökulma. *Janus*, 20 (2) 2012, 149–167. <https://journal.fi/janus/article/view/50654> (luettu 12.9.2021)

Viero, A. & Barbara, G. & Montisci, M. & Kustermann, K. & Cattaneo, C. (2021) Violence against women in the Covid-19 pandemic: A review of the literature and a call for shared strategies to tackle health and social emergencies. *Forensic Science International*, 319, 110650–110650. DOI: 10.1016/j.forsciint.2020.110650

Välimaa, Outi (2008) Kunnallisen aikuissosiaalityön rajat ja ammattietiikka pitkäaikaisyöttömien kohtaamisissa. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino, 175–195.

Weitzman, Abigail & Behrman, Julia Andrea (2016) Disaster, Disruption to Family Life, and Intimate Partner Violence: The Case of the 2010 Earthquake in Haiti. *Sociological Science*, 3, 167–189. DOI: 10.15195/v3.a9

Winter, Yves (2012) Violence and Visibility. *New Political Science* 34 (2), 195–202. DOI: <https://doi.org/10.1080/07393148.2012.676397>

WHO (2016) *Global plan of action to strengthen the role of the health system within a national multisectoral response to address interpersonal violence, in particular against women and girls, and against children*. World Health Organization. <http://www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/global-plan-of-action/en/> (luettu 31.1.2021)

Zakrison, Tanya L. & Valdés Davel Milian & Muntaner, Carles (2019) Social Violence, Structural Violence, Hate, and the Trauma Surgeon. *International Journal of Health Services*, 49 (4), 665–681. DOI: <https://doi.org/10.1177/0020731419859834>

Virallislähteet

Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus SopS 53/2015). Finlex. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2015/20150053/20150053_1 (luettu 8.2.2021)

Rikoslaki 19.12.1889/39. Finlex. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001> (luettu 3.2.2021)

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. Finlex. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301> (luettu 4.2.2021)

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Finlex. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> (luettu 4.2.2021)

Turvakotilaki. Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 30.12.2014/1354. Finlex. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141354> (luettu 4.5.2021)

Valtioneuvoston asetus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta. (VNA 53/2015). Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2015/20150053> (luettu 5.4.2021)

LIITE 1. HAASTATTELURUNKO

Kertoisitteko aluksi, millä tavoin koronapandemia on vaikuttanut työhönne ja mahdollisuuksiin tarjota palveluja asiakkaille?

1 PALVELUUN HAKEUTUMINEN

- Millaisista tilanteista asiakkaat hakeutuvat palvelunne piiriin / asiakkaaksenne?
- Oletteko huomanneet muutoksia asiakkaiden palveluun hakeutumisessa koronatilanteen aikana? Tuleeko mieleen jotain esimerkkitalanteita?

2 KORONA JA LÄHISUHDEVÄKIVALTA

- Onko koronatilanne vaikuttanut asiakkaiden kokemaan väkivaltaan, ja jos on niin millä tavalla?
- Onko väkivalta näkemyksenne mukaan esimerkiksi lisääntynyt, vähentynyt tai muuttunut jollain tavalla?
- Tuleeko mieleen jotain esimerkkitalanteita?
- Millaista väkivaltaa asiakkaat ovat kokeneet korona-aikana?
- Onko joku väkivallan muoto lisääntynyt, vähentynyt tai muuttunut koronan aikana? (Väkivallan ympyrää voi tässä hyödyntää: henkinen, fyysinen, taloudellinen, seksuaalinen, kulttuurinen/uskonnollinen, kaltoinkohtelu/laiminlyönti, vaino, digitaalinen väkivalta)
- Oletteko huomanneet korona-aikana uusia väkivallan ja vahingoittamisen muotoja? Millaisia?
- Korona-aikaan on kuulunut monia vaiheita (kevään koronarajoitukset, kesä, uudet suositukset syksyllä ja talvella). Ovatko nämä koronatilanteen eri vaiheet vaikuttaneet väkivaltaan tai palveluihin hakeutumiseen? Miten? (voisitko kertoa jonkun esimerkin?)
- Millaisia vaikutuksia koronatilanteen aikana tapahtuneella lähisuhdeväkivallalla on ollut asiakkaidenne elämään?

- Onko jokin asiakasryhmä, josta olette olleet korona-aikana erityisesti huolissaan?

3 LAPSIPERHEET

- Miten näette, että korona-aika on vaikuttanut perheiden arkeen lasten tai vanhempien näkökulmasta? Tuleeko mieleen jotain esimerkkitilanteita?
- Miten korona on vaikuttanut asiakkaiden perhesuhteisiin ja tapaan olla yhdessä?
- Miten korona on vaikuttanut lapsiperheiden ja lasten tilanteeseen?
- Miten korona on tullut esille lasten kanssa työskennellessä
- Ovatko asiakkaiden lapset nähneet lähisuhdeväkivaltaa koronan aikana?
- Onko asiakkaiden lapsiin kohdistunut väkivaltaa korona-aikana? Millaisissa tilanteissa? Kenen taholta? Millaista väkivaltaa?
- Ovatko väkivaltaa kokeneiden perheiden lapset saaneet apua korona-aikana?
- Miten lapsia on pystytty huomiomaan palveluissa/työssänne korona-aikana?

4 ULKOMAALAISTAUSTAISET JA VIERASKIELISET ASIAKKAAT

- Miten korona on vaikuttanut ulkomaalaistaustaisten asiakkaiden tilanteisiin? Tuleeko mieleen jotain esimerkkitilanteita?
- Miten vieraskielisten asiakkaidenne avun tai tiedon hakeminen eri palveluista on onnistunut koronan aikana? Ovatko he löytäneet tietoa hyvin ja onko palveluissa osattu ohjata eteenpäin?
- Onko ulkomaalaistaustaisten asiakkaiden tilanteissa ollut haasteita erityisesti koronan aikana?
- Korona on levinnyt suhteessa enemmän alueilla, joilla asuu paljon ulkomaalaistaustaisia. Ovatko ulkomaalaistaustaiset asiakkaat kertoneet joutuneensa punta-roimaan mahdollisen korona-altistumisen ja avun hakemisen välillä?
- Ovatko asiakkaat kertoneet muutoksista ihmissuhteissa eri maissa asuvien perheenjäsenten välillä?
- Ovatko asiakkaat puhuneet muissa maissa asuviin perheenjäseniin tai läheisiin liittyvistä haasteista tai ongelmista, joihin liittyy vahingoittamista tai väkivaltaa?

- Onko väkivallan määrässä tai laadussa ollut muutoksia matkustamisen rajoittamisen seurauksena? Millaisia positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia olette huomanneet?
- Miten koronatilanne on näkemyksenne mukaan vaikuttanut ulkomaalaistaustaisten perheiden lapsiin?

5 AVUN HAKEMINEN LÄHISUHDEVÄKIVALTAAN

- Millaista apua asiakkaanne ovat hakeneet väkivallan kokemuksiin koronatilanteen aikana? Entä ennen koronatilannetta, onko siinä eroa?
- Ovatko asiakkaanne saaneet apua muista palveluista (kuten sosiaalipalveluista tai mielenterveyspalveluista, poliisilta) tai muilta tahoilta (kuten läheiset, ystävät) korona-aikana?
- Onko korona-aika nostanut esiin asiakkailta mahdollisesti muita palveluntarpeita, joihin heitä on ohjattu? Tai onko asiakkaita ohjautunut turvakoteihin / avopalveluksiköihin muista palveluista kuin ennen korona-aikaa?
- Onko asiakkaiden avun hakemisessa väkivallan kokemuksiin korona-aikana ollut haasteita? Millaisia? Tuleeko mieleen jotain esimerkkitalanteita?
- Millaista apua asiakkaat olisivat toivoneet korona-aikana väkivaltatilanteisiin?
- Millainen rooli verkkopalveluilla ja etäneuvontatyöllä on ollut korona-aikana? Millaisia haasteita ja mahdollisuuksia niihin liittyy?
- Millaista apua / palvelua toivoisitte olevan tarjolla asiakkaillenne väkivaltatilanteisiin liittyen korona-aikana?
- Millaisia kokemuksia koronan aiheuttamista muutoksista avun hakemiselle työntekijöillä on?
- Onko korona tuonut uusia mahdollisuuksia avun hakemiselle? Millaisia?
- Jos voisit esittää kolme toivomusta väkivaltakokemuksiin tarjottavalle tuelle koronatilanteessa, mitä ne olisivat?

Olemme nyt puhuneet monista tärkeistä asioista liittyen asiakkaiden kokemuksiin väkivallasta ja avunhakemisesta korona-aikana. Tuleeko mieleesi jotain sellaista, josta haluaisit teemaan liittyen vielä kertoa?

Vielä lopuksi iso kiitos siitä, että annoit aikaasi tähän tutkimukseen. Jos haluat tietää, miten tutkimushanke etenee ja tutkimuksen tuloksista, tässä vielä tutkimushanketta käsittelevä tiedote. Hankkeen verkkosivuille tulee näkyville kaikki hankkeesta tehdyt julkaisut.